

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ETKİLERİNİ AZALTMAK İÇİN
KULLANILAN YAKLAŞIMLARA ELEŞTİREL BİR ANALİZ

CLARA MOFYA KABEMBO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL

Ağustos -2016

KONYA

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı Clara Mofya KABEMBO

Numarası 134205001023

Ana Bilim / Bilim Dalı Sosyoloji

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ETKİLERİNİ AZALTMAK İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIMLARA ELEŞTİREL BİR ANALİZ.

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Clara Mofya KABEMBO
(İmza)

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Clara Mofya KABEMBO".

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Clara Mofya KABEMBO	
	Numarası	134205001023	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL	
	Tezin Adı	ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ETKİLERİNİ AZALTMAK İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIMLARA ELEŞTİREL BİR ANALİZ.	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ETKİLERİNİ AZALTMAK İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIMLARA ELEŞTİREL BİR ANALİZ başlıklı bu çalışma 18/07/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr.	Ertan ÖZENSEL	
Yrd. Doç. Dr.	Özlem ALTUNSU SÖNMEZ	
Yrd. Doç. Dr.	Kübra KÜÇÜKŞEN	

ÖNSÖZ

Tez çalışmam Zambiya'daki çocuk evlilikleri üzerine olup çalışmamın ilk bölümünde araştırmamın amacı ve önemi üzerinde durarak metodolojisi hakkında kısaca bilgi verdim.

İkinci bölümde Zambiya'nın genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra çocuk evlilikleri bakımından Zambiya'nın genel durumunu değerlendirmeye çalıştım. Bu çalışmalarını yaparken Zambiyalı olmam çalışma alanımı doğrudan inceleyebilmeme kolaylık sağladı.

Üçüncü bölümde genel olarak çocuk evliliğinin çocuklar ve toplum üzerindeki etkilerine yoğunlaşarak çeşitli boyutlarıyla ele almaya çalıştım.

Dördüncü bölümde Zambiya'daki çocuk evliliklerinin etkisini azaltmaya yönelik kullanılan yaklaşımları bilimsel temeller ışığında inceleyerek eleştirel bir bakış açısı getirmeye çalıştım.

Beşinci bölümde genel bir özetlemeden sonra sonuç bölümüne yer verdim. Tüm bu çalışmalarını yaparken yabancı uyruklu olmam dolayısıyla yapmış olduğum küçük gramer hatalarından dolayı şimdiden affınıza sığınırım.

Türkiye'de bulunduğum üç yıllık süre zarfında maddi manevi desteklerini esirgemeyen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)'na, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren danışman hocam sayın Prof. Dr. Ertan Özensel'e ,tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen bölüm hocalarıma, sonsuz şükranlarımı sunarım.

Dualarıyla tüm hayatım boyunca başarılar ulaşmamda bana yardım eden, destek veren, öğrettiği değerlerle beni ben yapan sevgili Anne ve Babama, bana öğretim hayatım boyunca verdiği cesaret ve destek için kız kardeşim Ireen Kabembo Kangwa'ya, Türkiye'deki akademik hayatım boyunca yanımda olan sevgili Akiyah P. Glay'e gönülden teşekkür ederim. Bu eseri sevgili oğlum Patrick'e adıyorum. Sen benim kahramanım, hayatımın sebebi ve en büyük gücüsün. Yaptığım her şeyi senin için yaptım.

Ayrıca burada ismini zikredemediğim ve bana destek olan herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Hepsinin üstünde bana bu başarıyı bahışladığı için Tanrıya şükürler olsun.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Clara Mofya KABEMBO
Numarası	134205001023
Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL
Tezin Adı	ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ETKİLERİNİ AZALTMAK İÇİN KULLANILAN YAKLAŞIMLARA ELEŞTİREL BİR ANALİZ.

Öğrencinin

ÖZET

Çocuk evlilikleri ezelden beri insan topluluklarının bir bölümü ve parçası olmuş bir olgudur. Bu çalışma kız çocuklarını ve onlar üzerinden sağlanan ekonomik kazançları, başlık parasından, dini geleneklere kadar değişen çeşitli nedenlerle gözlemlemektedir. Ancak, araştırmalar göstermiştir ki çocuk evliliğinin evlilik yapanlar üzerinde yararlı olmaktan daha çok zararlı olma eğilimi vardır. Bu zararı durdurmak amacıyla birçok politika ve programlar aracılığıyla çabalar ve girişimler yapılmaktadır. Zambiya özelinde, girişimlerin ve yaklaşımların birçoğu, kız çocuklarının eğitimi, kız çocukları ve kadınların güçlendirilmesi, üreme sağlığı, yerel yöneticiler için kitle iletişim bilinçlendirme ve kapasite geliştirme kampanyaları, öğretmenler ve polis eğitimi, kültürel kurumların ve yerel yönetimlerin çocuk ve kadın haklarının korunması yanı sıra çocuk evliliğiyle mücadele de desteklenmektedir.

Çocuk evliliğinin zararlarını azaltmak için bu üstün yaklaşımlara rağmen asıl sorulması gereken soru, mevcut koşulları göz önünde bulundurarak; Bu yaklaşımlar Zambiya'da çocuk evlilik etkilerini azaltmada ne ölçüde etkilidir?

Anahtar Kelimeler:Çocuk Evliliği, Kadın Güçlendirmesi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Clara Mofya KABEMBO	
	Numarası	134205001023	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL	
Tezin İngilizce Adı	A CRITICAL ANALYSIS OF THE APPROACHES USED TO MITIGATE THE IMPACTS OF CHILD MARRIAGE IN ZAMBIA		

SUMMARY

Child marriage is a phenomenon that has been part and parcel of human societies since time immemorial. This practice has mostly affected the girl child and has been done for various reasons ranging from economic gains through the acquisition of bridal price, to the observance of religious virtues of purity among other reasons. However, research has shown that the practice of child marriage has tended to be more detrimental than beneficial for those involved. It is based on this backdrop that many efforts and initiatives through policies and programs have been implemented in order to curb the vice. In Zambia in particular, many interventions and approaches have taken the form of support of girls' education, girls and women empowerment, reproductive health, mass media awareness campaigns and capacity building for local leaders, teachers, police, cultural institutions and local governments to promote and protect children and women's rights as well as fight child marriage. Despite these overwhelming approaches to curtail the vice of child marriage; an imperative question to ask is: Considering existing conditions; to what extent are these approaches effective in mitigating the impacts of child marriage in Zambia?

Key Words: Child Marriage, Women empowerment

KISALTMALAR

AIDS	Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu
ACPHR	Afrika İnsan ve Birey Hakları Sözleşmesi
ACRWC	Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi
AGEP	Genç kızlar Eğitim Programı
AU	Afrika Birliği
BESSIP	Temel Eğitim Alt Sektör Yatırım Programı
BTI	Bertelsmann Vakfı Dönüşüm İndeksi
CBO	Toplum Temelli Organizasyon
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CIDA	<i>Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı</i>
CRC	Çocuk Hakları Sözleşmesi
CSO	Merkez İstatistik Ofisi
DFID	Uluslararası Kalkınma Bölümü
DHS	Demokratik Sağlık Araştırması
GIDD	Gelişme Bölümünde Cinsiyet
GNB	Kızlar Gelin Değil
DRC	Demokratik Kongo Cumhuriyeti
EFA	Herkes İçin Eğitim
FBO	İnanç Temelli Kuruluş
FNDP	Beşinci Ulusal Kalkınma Planı
GBV	Cinsiyet Temelli Şiddet
HIV	İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü
ICRW	<i>Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi</i>
LSHTM	<i>Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okulu</i>
MDG	Binyıl Kalkınma Hedefleri
MMR	Anne Ölüm Hızı
MOCTA	Şefler ve Geleneksel İşler Bakanlığı
NGO	Sivil Toplum Kuruluşu
NORAD	Norveç Geliştirme ve İşbirliği Ajansı
OMCT	Dünya İşkence Karşıtı Organizasyonu
PAGE	Kız İlerleme Eğitim Programı
PANOS	Güney Afrika Panos Enstitüsü
REP	Yeniden Giriş Politikası
RHMACP	Genç Evli Çiftler Üreme Sağlığı Projesi
RSNDP	Revize Altıncı Ulusal Kalkınma Planı
SADC	Güney Afrika Gelişmekte Olan Topluluk
SADC PF	Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Parlamenter Formu
SDG	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

STD-----	Cinsel Yolla Bulaşan hastalıklar
SNDP-----	Altıncı Ulusal Kalkınma Planı
SRHR-----	Cinselle Üreme Sağlığı Hakları
UN-----	Birleşmiş Milletler
USAID-----	Birleşmiş Milletler Uluslararası Kalkınma Ajansı
UNICEF-----	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
UNDHR-----	<i>Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi</i>
UNDP-----	Birleşmiş Milletler Kalkınma Planı
UNCRC-----	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları
UNFPA-----	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
VSU-----	Mağdur Destek Birimi
WHO-----	Dünya Sağlık Örgütü
WVZ-----	Zambiya Dünya Görüşü
YWCA-----	Genç Hristiyan Kadınlar Derneği
ZDHS-----	Zambiya Demografik ve Sağlık Anketi

Şekiller Listesi

Şekil 1: Sosyoekolojik model	8
Şekil 2: Afrika Haritası.....	15
Şekil 3:Zambia çocuk evlilik oranları	20
Şekil 4: Genç kadınlarda evlilik öncesi ve sonrası depresyon oranı	40
Şekil 5:Girls Not Brides'inullandığı Değişim Teorisi	57

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	ii
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	vi
KISALTMALAR.....	vii
Şekil 2: Afrika Haritası15.....	ix
Şekil 3:Zambia çocuk evlilik oranları20	ix
Şekil 4: Genç kadınlarda evlilik öncesi ve sonrası depresyon oranı40.....	ix
Şekil 5:Girls Not Brides'ınnullandığı Değişim Teorisi57.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMA KONUSU	3
1.2. ARAŞTIRMA AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.4.KISITLAMALAR	5
1.5 TANIMLAR	6
1.6 METODOLOJİ.....	6
1.6.1 Literatür Çalışması.....	6
1.6.2 Sosyo-Ekolojik Çerçeve.....	7
1.7. ARAŞTIRMA SORULARI.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

2.LİTERATÜR TARAMASI	14
2.1 Zambiya'nın Genel Değerlendirmesi	14
Zambiya'lı kız çocuklarının eğitimi için önlerindeki en büyük engeller arasında yer almaktadır(URL6).....	16
2.2 Zambiya'da Çocuk Evliliğini Anlamak.....	17
2.3 Çocuk Evliliğini Tetikleyen Risk Faktörleri	21
2.3.1 Yoksulluk ve Ekonomik Zorluklar	21
2.3.2 Eğitim Eksikliği	23
2.3.3 Kültürel İnanış ve Gelenekler	26
2.3.Güncel Baskının Çocuk Evliliğine yol açması	28
2.5. Zambiya Yasal Çerçevesinde Çocuk Evliliği	31
2.5.1 Mevzuat.....	31

BÖLÜM III

ÇOCUK EVLİLİĞİ’NİN ÇOCUKLARA VE TOPLUMA OLAN ETKİLERİ.....	34
3.1 Toplumsal ve Psikolojik Etki	34
3.2.Şiddet ve Terkedilme.....	40
3.3 Ergenlerin Cinsel Sağlığı ve Üreme	41
3.4 Eğitim Almanın Engellenmesi.....	43
3.5 Ekonomik ve Gelişimsel Etkileri.....	44

BÖLÜM IV

ZAMBIYA’DA ÇOCUK EVLİLİĞİNİ AZALTMAYA YÖNELİK YÖNTEMLER/PROGRAMLAR.....	46
4.1 Çocuk Evliliğini Azaltmak İçin Uygulanan Hükümet Programları	46
4.4.1 Politika ve Program Seviyelerindeki Müdahaleler	46
4.4.2 Zambiya’da Okula Geri Dönüş Eğitim Politikası	48
4.2 Diğer Devlet Yaklaşımları ve Azaltma Müdahaleleri	51
4.3 Sivil Toplum Müdahalesi	54
4.3.1 Çocuk Evliliği’nin Ortadan Kaldırılmasında Değişim Teorisi	54
4.4 Çocuk Evliliğini Sonlandırmak İçin Uluslararası ve Bölgesel Yaklaşımlar	61
4.4.1 Uluslararası İnsan Haklarının Çocuk Evliliği Önlemleri.....	62
4.4.2. Bölgesel İnsan Hakları Araçları.....	65
4.5. Erken Ebeveynlik / Çocuk Evliliği Bölgesel Meclislerarası Müdahale Organı	69
4.6. Çocuk Evliliği’nin Zambiya Toplumunda Ortadan Kaldırılması için Kullanılan Yaklaşımların Tasarlanmasında ve Uygulanmasında Karşılaştığı Zorluklar / Engeller	73
4.7. Paydaşların; Bölgesel, Uluslararası ve Ulusal Organların Zambiya’da Erken Ebeveynlik ve Çocuk Evliliği’ni Ortadan Kaldırmada Ulaştıkları Başarılar	76

BÖLÜM V

ÖNERİ, ÖZET VE SONUÇ	80
5.1. Öneriler.....	80
5.2 Özet.....	82
5.3 Sonuç	84
KAYNAKLAR.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	92

GİRİŞ

Çocuk evliliği, birçok ülkede ve dünyanın birçok yerinde yeni bir kavramdan ziyade oldukça iyi bilinen ve uygulanan bir olgudur. Ek olarak son yıllarda değişimin ve gelişmenin düşük seviyelerde olduğu çocuk evliliği konusunun odak noktası olmaya başladığı görülmektedir. Bu nedenle çocuk evliliği sorunlarının odak noktası olmasının nedenleri arasında tekrarlama sıklıklarının artması ve çocuk ve genç kızlardaki etkiler bulunmaktadır. Düşük gelirli ülkelerde çocuk evliliğinin her yıl 15 milyon kız çocuğunu ve her gün 41.000 kız çocuğunu etkilediği söylenmektedir. Diğer taraftan da düşük gelirli ülkelerde yaşayan genç kızların üçte birinin 18 yaşını doldurmadan ve dokuzda birinin 15 yaşını doldurmadan evlendirildiği tahmin edilmektedir (Denzler, 2015:1). Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF), bu konuda gelişimin kat edilmediği durumda, 2050 yılına Kadar Afrika kıtasında çocuk gelin sayısının bugünkü sayısından iki kat daha fazla olacağını tahmin etmektedir. Çocuk evliliği çocukların hayatlarını birçok yönden etkilemektedir. Örneğin, evlendikten sonra kız çocuklarının eğitim ve ekonomik olanakları büyük ölçüde kısıtlanmaktadır, bu da onların ve ailelerinin yoksulluk içinde yaşama olasılıklarını arttırmaktadır. Birçok kurbanını savunmasız, şiddet ve tacize maruz bırakan çocuk evliliği uygulaması, kız çocuklarını eğitim, sağlık, sağlıklı bir şekilde yaşama haklarından mahsur bırakan zarar verici bir uygulamadır. 2015 yılında Binyıl Kalkınma Hedeflerinin sona ermesi ile genç kız çocuklarının durumlarının bu hedefler arasında göz ardı edildiği görülmektedir. Çocuk (erken ve zoraki) evliliklerin hala günümüzde devam etmesi, genç çocuklarının refahlarının tarih boyunca göz ardı edildiğinin bir göstergesidir. Bu yüzden çocuk hakları ve ihtiyaçlarının 2015 – 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin temelinde bulunması gerektiği görülmeye başlanmıştır.

Ek olarak, temel uluslararası ve bölgesel Kadın ve Çocuk odaklı İnsan Hakları Yasaları çeşitli biçimlerde çocuk evliliği sorununu ele almıştır. Bunun temelinde de, hükümetler bu yasaları Ulusal Mevzuat haline getirmeli ve uygulayıcı mekanizmalar kurmalıdır. Bu göz önünde bulundurulduğunda, insan hakları çerçevesinin risk altında olan savunmasız kız çocuklarının korunması açısından önemli bir güçlendirici çerçeve sağladığı görülmektedir. Örneğin, Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerine uyan hükümetler küresel bir asgari standartlara uymak zorundadır ve bu hakların çiğnenmemesini sağlamaları yasal sorumlulukları olmaktadır (Tomasevski, 2005: 15-20). Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesini imzalayan hükümetler, küresel olan asgari standartları uygulamaya mecbur oldukları gibi bu hakların ihlalini de önlemeye mecburdur. İnsan Hakları ve Yoksulluğun

Azaltılması, İnsan Hakları merceğinden kızların eğitimi, neler farklı yapılabilir, neler daha iyi bir şekilde yapılabilir gibi görevler hükümetlerindir (Girls, 2007).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, çocukların çocuk evliliği risklerinden korunmasını ve çocuk evliliklerin sayısını azaltmayı amaçlayan çeşitli çocuk evliliği kanunları ve programlar ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında, 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve 1990 Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi bölgesel düzeyde Afrika'da uygulanmıştır.

Görünürde, Zambiya ülkesinin bulunduğu Alt-Sahra Afrika ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan birçok ülke yukarıda bahsedilen sözleşmelere veya antlaşmalara uymak zorundadırlar. Güney Afrika ülkesinde, evlilikle ilgili olarak hem medeni kanun hem de gelenek kanunları uygulanmaktadır. Fakat “evlilik kanunlarını değiştirmek için siyasi istek önemli ölçüde değişiklik göstermekte ve bu kanunların değiştirilmesi için gösterilen çabalar tutarsız olmaktadır (Maswika, 2015:58). Örneğin, Alt-Sahra Afrika ülkelerinin 41'inden 37'si (%90) kızlar için evlenme yaşını 18 veya üstü olarak belirlemiştir. Fakat bu 37 ülkenin 12'si kızların 18 yaşından önce evlenmesini ebeveyn izni şeklinde uygun bulmaktadır. Böylece ebeveynler kızlarını, daha yetişkin yaşına gelmeden evlendirebilmektedir. Ayrıca, neredeyse tüm Alt-Sahra Afrika ülkelerinde belirtilen evlilik kanunlarında, çocukların geleneksel hukuk adı altında veya hamilelik durumlarında erkenden evlendirilmesini mümkün kılan ve asgari yaşın belirtilmediği hükümler bulunmaktadır. Bu durum çocuk evliliğine karşı yapılan mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMA KONUSU

Gelişmekte Olan Güney Afrika Toplulukları arasında Zambiya'nın çocuk evliliklerinin en çok gerçekleştirildiği 3. (dünya genelinde 19.) olduğu söylenmektedir. Ülkede yaşayan 20-24 yaş arasındaki kadınların %42'si 18 yaşına gelmeden evlenmiştir. Zambiya'daki çocuk evlilik oranları bölgeden bölgeye değişmektedir. Bu oranın doğu bölgelerde %60'larda olduğu kayıt edilmiştir (URL1). Bunun gibi dehşet verici gelişmelerin etkisinde çocuk evliliği sorunun ele alınması gerektiği kanaatine varılmıştır. Yukarıdaki etkileri nedeniyle çocuk evlilikleri toplumdaki çocukları, genç kızları ve kadın ile erkekleri etkileyen karmaşık bir sosyal ve gelişimsel sorundur. Bu konu günümüzde Zambiya'da birçok gelişim ortamının odak noktasıdır. Çocuk evliliği birçok insanın hayatını olumsuz şekilde etkilemiştir. Çocuk evliliğinin kaybedilmiş eğitim alma olanağı, ekonomik fırsatlar, anne ölümü, kadınların aile ve toplum içinde sınırlı oranda sese ve güce sahip olması, yoksulluğun gelecek kuşaklara devri gibi sonuçları devasadır. Çocuk gelinlerin uğradığı haksızlıkların en ağırı eğitim alma haklarının reddedilmesidir (Brown, 2012:6). Bu adaletsizliğin sonuçları sayıda ve çok yanlıdır. Kız çocukların gelir elde etmelerini sınırlamakla kalmamakta, ayrıca onların okur-yazarlık oranlarını düşürmektedir. Dolayısıyla onların hayat değiştirici/kurtarıcı bilgilere ulaşmalarını engellemektedir. Bu engellemeler ziraat tekniklerini öğrenmelerinden temizlik uygulamalarına kadar uzanmaktadır. Bu ayrıca onların, özgüvenlerini zedelemekte ve ister vücutları olsun ister ev harcamaları olsun, her türlü durumlarda karar verici olarak yer almalarını engellemektedir.

Bununla beraber Zambiya, çocuk evliliği uygulamalarını azaltmaya çalışmakta olan ülkeler arasındadır ve bunu çeşitli yasalar ve diğer mekanizmaları benimseyerek başarmaya çalışmaktadır. Kızları çocuk evliliği veya erken evliliğe doğru iten dezavantaj düğümünün çözülmesinin, onların bulunduğu durumların karmaşıklığı, değişimin getirdiği öngörülemesizliği ve beklenmedik sonuçların kaçınılmazlığını tanımlayabilen müdahaleleri gerektirdiği öne sürülmektedir (Harper, 2014: 4). Bu nedenle tezin odak noktası, çocuk evliliğinin Zambiya'daki etkilerinin azaltılması için kullanılan yaklaşımların eleştirel olarak incelenmesidir.

1.2. ARAŞTIRMA AMACI

Araştırmanın ana hedefleri:

- Çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında kullanılan yaklaşımların eleştirel olarak incelenmesi ve etkili olup olmadıklarının saptanması
- Çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında kullanılan yaklaşım türlerinin saptanması
- Zambiya’da çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında kullanılan yaklaşımlardan hangilerinin etkili olduğunun saptanması

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocuk evliliklerinin etkilerini azaltmak için kullanılan yaklaşımların eleştirel analizi üzerinde yapılan bu çalışmanın önemi, araştırmacıların, çocuk hakları aktivistlerin, akademisyenlerin, Zambiya’da ve dünyada bulunan politika koyucularının çocuk evliliği ile ilgili olarak bilgilerini genişleteceğinden dolayı ve çocuk evliliğinin etkileri ve durdurulması için uygulanan müdahaleler konusunda daha çok bilgi sahibi olacakları için oldukça büyüktür. Çocuk evliliği ve sonuçları ile ilgili günümüze kadar birçok araştırma yapılmıştır. Ayrıca, yapılan araştırmalara göre, şu anda çocuk evliliklerinin engellenmesi ve geciktirilmesi için uygulanan programlar mevcuttur. Fakat bu programların “uygulamanın durdurulması için yetersiz olduğu ve şüphesiz olarak bir kuşakta sonlandırılacak bir durum olmadığı” söylenmektedir. Birçok program olmak üzere genelde üç boyuta odaklanılmaktadır: kız çocukları, etraflarındakiler ve hayatlarını etkileyen yasal sistem ile politikalar. Bununla birlikte çocuk evliliğinin çocukların hayatındaki etkilerin azaltılmasına daha az düzeyde odaklandığı gözlemlenmiş ve tasdik edilmiştir. Bu nedenledir ki çocuk evliliğinin gelişimin karşılaştığı çok önemli bir olgudur (Greene, 2014: 7).

Bu yüzden, Zambiya Kızlar Gelinler Değil Sözleşmesi’nin Çocuk, Erken ve Zoraki Evliliklerin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması raporuna göre Zambiya’da bu musibetin ortaya çıkma nedenleri, ortadan kaldırılmasında uygulanan stratejileri ve uygulanan stratejilerin etkileri yeterli düzeyde belgelenmemiş ve yeterince araştırma yapılmamıştır(URL2). Bu nedenle bu araştırmanın amacı, çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında kullanılan yaklaşımlar inceleyerek bu boşluğu doldurmaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi bu tez çalışması, çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında kullanılan yaklaşım, politika ve programlara odaklanmaktadır. Dolayısıyla araştırmacı, ülkede hemen hemen her hafta haber ajansları, amirler, meclis üyeleri, çok yanlı örgütler, akademisyenler ve şehirsal veya kırsal yerlerde çalışan saha çalışanları tarafından çocuk evliliğinin olumsuz etkileri hakkında haberler ortaya çıktığı için bu yaklaşımların yüksek düzeydeki çocuk evliliklerini azaltıp azaltmadıklarını ya da çocukların refah düzeylerini iyileştirip iyileştirmediklerini araştıracaktır. Sayısız olan bu haberlerin en güncel olanlarından biri 13 Ağustos 2015 tarihinde Zambiya günlük gazetesinde odak noktası cinsiyet bölümünde yayınlanan rapordur. Rapora göre çocuk evliliği ve çocuk yaşta hamile kalma durumları, ülkede kız çocuklarının ve kadınların düşük eğitimsel kazanımlar elde etmelerinin başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Eğitim Bilimi, Mesleki Eğitim ve Erken Eğitim Bakanı Michael Kaingu'nun yayınladığı istatistikler, son yılda 16.000 kız çocuğunun okulu terk ettiğini ve bu kızlardan 13.250'sinin 18 yaş altında olduklarını (ilköğretim düzeyinde) göstermektedir. Bu durumda, çocuk evliliğini yasaklayan bir kanunun uygulanması, kız çocuklarının eğitim almak zorunda oldukları tutumu toplum arasında güç kazanacak ve uzun dönemde çocukların eğitimi pahasına bile gerçekleştirilen çocuk evliliği gibi olumsuz kültürel uygulamaların azalacağı önerilmektedir(URL3). Diğer taraftan, çocuk evliliğinin kız çocukları ve kadınlar arasında daha yaygın olduğu ve son yıllarda bu uygulamanın daha az gerçekleşmesi yerine git gide daha da yaygınlaştığı görülmektedir. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerdeki genç nüfusun artmasıyla bunun artması dahi beklenmektedir (UNFPA – 2012, akt. Gupta, 2014: 9). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu bilgilerine göre, Zambiya nüfusunun (15 milyon) %33'ü 10 ile 24 yaş arasındadır. Kısacası Zambiya'da hemen hemen 5 milyon kişi 10 ile 24 yaş arasındadır ve bu kişiler çocuk evliliğinden en çok etkilenmektedir.

1.4.KISITLAMALAR

Bu araştırma Zambiya ülkesine odaklanmaktadır bu nedenle tezin odağı sadece bir ülke ile sınırlandırılmıştır. Ek olarak çalışma kitap, bülten, makale, rapor ve bilgi kaynakları incelemesi gibi resmi olarak yayınlanmış malzemelerden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Bu durum da bazı bilgilerin yanlış şekilde yorumlanması veya saptırılması gibi zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, çocuk evliliğinden olumsuz olarak çoğunlukla kız çocukları ile genç kadınlar etkilendiği için bu çalışmanın odağı sadece kız çocukları ile genç kadınlardır.

1.5 TANIMLAR

Bu çalışmada yer alan tanımlar, çocuk evliliği, çocuk ve evliliğidir.

‘‘Erken evlilik’’ diye de tanımlanan **Çocuk Evliliği** tanımının sorun olarak tanımlanması bazı diğer düşünce okullarının sorunu ‘‘erken ve zoraki evlilik’’ olarak tanımladığından dolayı, tartışmaya açık bir konudur. Çocuk evliliği, taraflardan birinin veya her iki tarafın da çocuk olduğu ve medeni, dini veya örfi hukuka dayanarak resmi veya gayri-resmi şekilde yapılan evliliğidir. Birçok gelişmekte olan ülkede çocuk evlilikleri aileler arasındaki ittifakların güçlendirilmesi için kullanılmaktadır. Bazı durumlarda bu olay çocuk veya bebeklerin nişanlanmasına kadar gitmektedir. Bu yüzden bu çalışmada Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu’nun Çocukların Şiddetten, İstismardan ve Suistimalden Koruma tanımı kullanılacaktır(URL4). Bu tanım, çocuk evliliğini çocuğun 18 yaşını doldurmadan resmi veya gayri-resmi olarak evlendirilmesi olarak tanımlamaktadır. Çocuk evliliği hem kız hem de erkek çocuklarını etkilemektedir fakat kız çocuklarını etkileme oranı çok daha yüksektir.

Çocuk tanımı, BM İnsan Haklarının çocuğu ‘‘daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır’’ olarak tanımladığı tanım kullanılacaktır (Haklar, 1990 s.1).

Giddens’e (2001: 173) göre **Evlilik** tanımı, toplum tarafından tanınan ve kabul edilen, iki reşit birey arasındaki cinsel birlikteliktir.

1.6 METODOLOJİ.

1.6.1 Literatür Çalışması

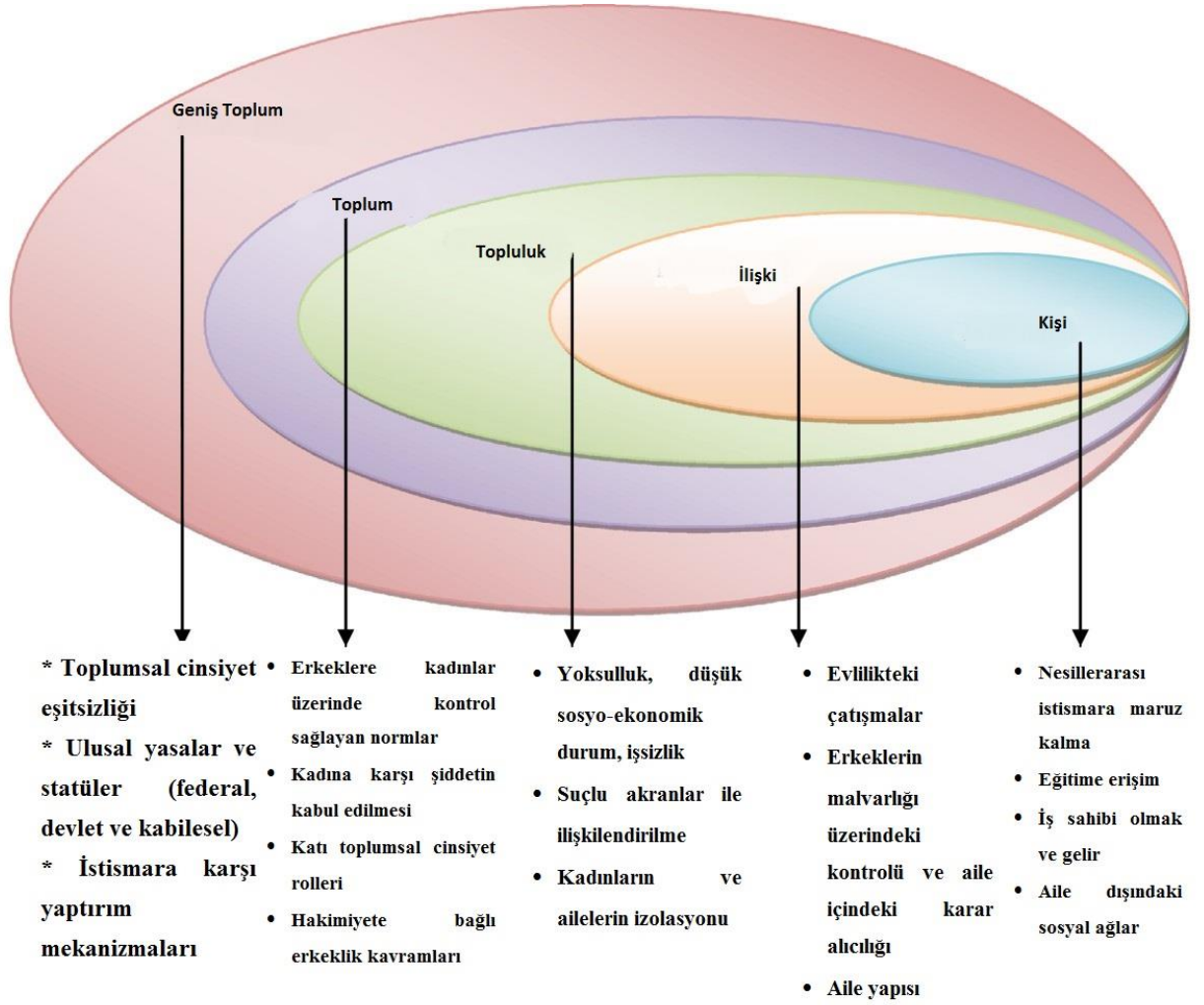
Araştırmanın metodolojisi büyük ölçüde genel olarak sosyologlar, insan hakları aktivistleri, çocuk koruma aktivistleri tarafından yazılmış ve basılmış kitaplar, makaleler ve dergilerden oluşan geniş bir literatüre dayanan ikincil veri kaynaklarını içeren masa başı araştırmalara dayanmaktadır. Araştırma aynı zamanda eldeki araştırma sorusunu cevaplamak için, yayınlanmış örgüt raporları, yayınlanmamış çalışma belgeleri ve raporlarından oluşan bir koleksiyon ve internetin de aralarında bulunduğu diğer veri tabanlarından da yararlanmaktadır. Bu, araştırmacının çocuk evliliği ve etkilerinin azaltılması için kullanılan yöntemler konusunu daha derinlikli bir şekilde anlayabilmesini sağlayacaktır. Bunu da tam bilgi boşluğunun yattığı yere, çocuk evliliğinin etkilerinin azaltılması için kullanılan yaklaşımların etkinliğine bakarak yapacaktır.

Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmanın yapısına ve amacına uygun olarak, Belsky (1980) tarafından çocuk istismarı ve ihmali ortamında ortaya atılan ve daha sonra Heise (1998) tarafından uyarlanan sosyo-ekolojik çerçeve kullanılacaktır. Bu durumda, bu yazının doğası ve bu araştırmanın amacına uygun olarak, ilk olarak Belsky (1980) tarafından ortaya atılan ve daha sonra da Heise (1998) tarafından adapte edilen çocuk istismarı ve ihmali konusunu ele alan sosyo-ekolojik çerçeve temel olarak alınacaktır. Bu çerçeve daha önceden de bir dizi kadın ve kız çocuklarına karşı uygulanan şiddet vakalarının incelenmesinde kullanılmıştır. Bunlar göz önünde bulundurularak, tezin amacına uygun olarak, Heise'in (1998) sosyo-ekolojik şiddet modeli benimsenecektir.

1.6.2 Sosyo-Ekolojik Çerçeve

Temelde, sosyo-ekolojik modelin temel amacı kuramsal yapıya kadın ve kız çocuklarının istismarı perspektifinden yaklaşan entegre bir yaklaşım sunmaktır. Ekolojik yaklaşım kadın ve kız çocuklarına karşı uygulanan şiddetin nedenini tek bir faktöre bağlamamaktadır. Daha ziyade, bu durumun birkaç faktörün etkileşiminin temelde dört genel grupta kategorilendirilebileceği çok yönlü bir çerçeve olduğunu altını çizmektedir. Bunlar: Kişisel faktörler, rasyonel, topluluk ve toplumsal dinamikler ya da seviyeler (Heise 1998; akt. (Michau, 2005). Bu teori ‘şiddetin bu dört etki alanlarının birinde meydana gelen faktörden ortaya çıktığını değil, farklı olarak daha karmaşık ve birden fazla etki alanında ortaya çıkan faktörlerin bir kişinin şiddet mağduru ya da faili olma olasılığında etkili olduğunu iddia etmektedir’. Bu nedenle, aşağıdaki figürde de gösterildiği gibi, önleme ve tepki (WHO/LSHTM 2010) alanlarında kullanılan müdahalelerin tasarımında bir kılavuz olarak kullanılabilir. Aşağıdaki figürde Heise, her toplumda şiddeti büyük olasılıkla arttıran, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin risk faktörlerini dört farklı seviyede resimlendiriyor. Aşağıdaki bu figür, mevcut araştırmalar tarafından belirlenen ve Zambiya bağlamında da uygulanabilir olan risk faktörlerini özetlemektedir. Böylece, bu çerçeve, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddeti öngören faktörleri ve risk faktörlerinin faaliyet gösterdikleri sosyal etkileşim düzeylerinin belirlenmesi konusuna odaklanan geniş bir literatürü organize etmek ve netleştirmek için kullanışlı bir araç haline geliyor. Diğer taraftan, bu çerçeve hükümetlere, pay sahiplerine, siyasi karar alıcılara karşılaştıkları zorlukları anlamalarına ve çocuk evliliği riskine yönelik etkili plan ve müdahaleler oluşturabilmelerine de yardımcı olabilir.

Şekil 1: Sosyo ekolojik model [Heise tarafından adapte edildi(1998)]

Heise, bireysel düzeyde şiddet riskini arttıran en muhtemel faktörlerin şunlar olduğunu ileri sürdü: düşük eğitim seviyesi, erken evlilik ve düşük ekonomik statü. Bunlar samimi partnerlerle hem şiddet uygulama hem de şiddet görme risklerinden her ikisi ile ilişkilendirilmiştir. Buna ek olarak, geçmiş şiddet deneyimleri de rol oynamaktadır. Çocukluk sırasında cinsel istismara ya da ebeveynler arası şiddete maruz kalmak ve de aynı zamanda şiddetti deneyimlemek (kadınlar için) ve uygulamak (erkekler için) geçmişine sahip olmak da ileriki ilişkilerde şiddet riskinin olasılığını arttırmaktadır. Tutumlar da önemli bir rol oynamaktadır. Şiddeti kabul edilebilir bir davranış olarak algılayan kadın ve erkeklerin samimi partner ve cinsel şiddete maruz kalmaları oranları arasında güçlü bir korelasyon bulunmaktadır (hem mağdur hem de fail olarak) WHO/LSHTM 2010 birçok referansla birlikte).

İlişki düzeyinde sadakatsiz olan ve birden fazla kişiyle ilişkide bulunan kişilerin arkadaşlar, aileler ve akrabalar arasında kişisel veya cinsel şiddet uygulama olasılıkları daha yüksek olduğu analiz edilmiştir. Ayrıca eşler arasında evlilik tatminsizliğinin ve sürekli anlaşmazlıkların şiddete yol açtıkları öne sürülmektedir. Topluluk düzeyinde toplumsal ilişkilerin ve etkileşimlerin gerçekleştiği okul, çalışma ortamları ve komşuluk gibi ortamlarda cinsiyete dayalı şiddetin ortaya çıkma riskinin daha yüksek olduğu analiz edilmiştir. İşsizlik veya düzensiz istihdam ve bu durumların meydana getirdiği hüsransız duyguları çoğu ortamda şiddete yol açan etkenler olarak gösterilmektedir. Erkeklerin kadınlar üzerinde kontrol sahibi olma hakkını veren gelenek ve inanışlar, toplumsal normlar, onur, evlilik, erkek egemenliği ve katı cinsiyet rolleri toplumsal düzeyde şiddete yol açan etkenlerden sadece bazılarıdır ancak bunlarla sınırlı değildir.

Sosyo-ekolojik modelin uygulanması

Bu çalışmada da uygulandığı gibi, bu teorinin bir kişinin şiddet kullanma veya şiddet kurbanı olma kararına katkıda bulunan çeşitli faktörler vardır. Bu nedenle, çoğu çocuğun şiddet eylemlerinin mağduru olduğu düşünülünce, çocuk evliliği ve şiddet arasında bir bağ olduğu kabul edilebilir. Küresel olarak, çocuk evliliği kız çocuklarının haklarının ihlal eden bir şiddet biçimi olarak kabul edilmiştir ve bu şekilde de kız çocuklarını bu kavramsal çerçevenin merkezine yerleştirmek gerekmektedir. Bu durum kendi içinde çocuk evliliğinin, kız çocuklarını yüksek şiddet riski altına yerleştiren ve onların toplumda tam olarak katılımlarını ve katkıda bulunmalarını engelleyen bir insan hakları ihlali olduğunu göstermektedir.

Böylece, yukarıda da belirtildiği gibi, çocuk evliliğinin tetikleyicileri toplumda birden fazla düzeyde mevcut ve hepsi, şu ya da bu şekilde, bir kız çocuğunun haklarını sonuna kadar kullanmasını ve geleceğini şekillendirebilmesini engelliyor. Önceden de bahsedildiği gibi bu çerçevede ulusal hukuk, çocuk evliliğini artırıcı şekilde katkıda bulunan politikalar, siyasi bakımdan kadın ve kızlarla ilgili sorunlara müdahale etme eksikliği gibi konuları ulusal ve toplumsal bakımdan ele almaktadır. Bu etkenler topluluk, ilişkiler ve kadın ile kız çocuklarının hane hakkındaki tutumları ve durumlarını da içeren kişisel seviyeye kadar uzanıyor. Sonuç olarak, bu tez Heise'in sosyo-ekolojik çerçevesini Zambiya bağlamında kullanarak, çocuk evliliğinin tetikleyici etkilerini kuramsallaştırıyor ve bu olumsuz durumun nasıl her yaşta çocuk gelinin hayatını alaşağı ettiğini açıklıyor. Tüm bunların ışığında,

Zambiya bağlamında ulusal veya toplumsal bir seviyede, çocuk evliliğinin çocuklara karşı uygulanan bir şiddet ve istismar türü olduğu savunulabilir. Ulusal yasalar ve politikalar çocukların yaşamlarını etkileyebilir.

Örneğin, Zambiya anayasası ülkedeki her insanın cinsiyet, ırk, inanç, renk, dini inanç ya da siyasi görüşüne bakılmaksızın belirli hak ve özgürlüklerden yararlanacağını garanti ediyor (Zambiya Kuralları Madde 33 ve 34). İşin doğrusu, hukuki çerçevenin görevi genel olarak kızları çocuk evliliği gibi mengenelerden koruması olduğu gibi genel olarak evlilik, çocukların velayeti ve mülkiyet yönetimi gibi ailevi konularda da kızların haklarını korumaktır.

Normalde, Zambiya da resmi hukuk ile örf ve adet hukukunun yan yana var olduğu ikili bir sistem bulunmakta. Tam olarak bu durum çocuklarla ilgili vakalar hakkında devletin resmi hukukuna göre veya örf ve adet hukukuna göre karar verilebileceği anlamına geliyor. Ancak örf ve adet hukuku bir etnik gruptan diğerine değişiklik gösteriyor. Görünüşe göre bu durumun çocuk evliliğine büyük bir etkisi söz konusu. Örneğin, Zambiya'nın güneyinde bulunan Tonga topluluğunda erkeklerin çok eşlilik olarak da bilinen birden fazla cinsel partnere sahip olma uygulaması bulunuyor. Böyle olunca da, kız çocukları genellikle ailenin finansal çıkarları yüzünden bu tarz çok eşlilik evliliklerine girmeye zorlanıyor. Bu uygulamanın HIV virüsü ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkla yakalanma riskini ve kadınların toplumsal cinsiyet bazlı şiddet mağdurları olma risklerini arttırdığı da düşünülüyor.

Bu nedenle, hukuksal düzenlemelerin bulunmasına rağmen bu yasaları uygulayabilecek mekanizmaların halen eksik oldukları da söylenebilir. Bu, çocuk evliliği vakalarının sayısının hala yükselmesini sağlayan temeli desteklemektedir. Çünkü resmi devlet hukuku ve örf ve adet hukuku arasındaki çelişkili yasalar, pratikte ebeveynlerin kız çocuklarını genellikle 14 ve 15 gibi gayet hassas oldukları bir yaşta evlendirmelerine yeşil ışık veren hukuksal boşluklar oluşturmaktadır. En başta, Zambiya anayasası, kadın ve erkeklerin 21 yaşında evlenmelerini öngörmektedir ve bu yaş Uluslararası İnsan Hakları kurallarının asgari yaş şartının üzerindedir. Ancak asıl sorun, sömürgecilerin gelişinden çok daha öncelerden var olan örf ve adetlerde bulunmaktadır. Bu teamül hukuku yazılı olmadığı gibi, evlilik yasasında öngörülen asgari evlilik yaşını da yadsımaktadır. Böylece bu tür uygulamalar çocuk evliliği konusunda çok daha ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumlarda çocuğun tam onayı olmadan, çocuk belli bir yaşa gelir gelmez evliliğe zorlanmaktadır. Sonuç

olarak bu tür evlilikler özellikle duygusal, psikolojik, sosyal ve sağlık gibi birçok yönden problem yaşayan genç gelinlere ve yeni evlilere olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Ayrıca, 2014 Kasım ayında 116 ülkenin desteğiyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun çocuk evliliği üzerinde ilk olarak somut bir karar aldığı bildirilmiştir. Raporu göre ‘‘ çocuk evliliği, erkek çocukları ve kız çocukları arasında veya kadınlar ve erkekler arasında oldukça derinlerde kökleşmiş eşitsizliklerden ortaya çıkan ve uzun vadede kızların eğitim alma, sağlık, statü ve özgürlük elde etme haklarını ciddi bir şekilde zedeleyen insan hakları ihlalidir’’ (International C. , 2015 : 26). Tüm bunlar, bir çocuğun hayatını alaşağı eden kritik etkiler ve baskılar bağlamında, kız çocuklarının vesayetlerinin ve özelemlerinin değerlendirebilmemizi sağlıyor. Ayrıca, çoğu toplumda sosyal hayatın ağırlıklı olarak aile, krallık, topluluk ve din etrafında döndüğü ve bu durumun kişileri bireysel tercih yapamaz hale getirdiği de gözlemlenebiliyor. Örneğin, kız çocuklar genellikle şu ya da bu şekilde evlilik ve ebeveynlik için hazırlanıyor ve yetiştiriliyor. Evliliğin kız çocukları için kaçınılmaz olduğu düşünüldüğünden, kızların tercihleri kendilerini saran bu sosyal normlar yüzünden kısıtlanmış oluyor. Tekrar örnek verecek olursak, Zambiya'da toplumun ataerkil kültürel değerlere gömülü olduğu, kadınlara karşı yaygın bir ayrımcılığın bulunduğu ve onların iktidar pozisyonlarına erişiminin engellendiği aktarılmaktadır (OMCT 2002, P 10 ; akt. (Mushibwe, 2014 P 86).

Bu toplum, erkeklerin iktidara, kaynaklar üzerinde kontrole ve kadınlardan daha yüksek bir sosyal statüye sahip oldukları bir toplum. Bunun sonucu olarak da, toplumsal cinsiyet eşitliği, dünyanın genelinde olduğu gibi Zambiya'da da toplumun önemli sorunlarından biri olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Diğer taraftan, toplumsal cinsiyet kimliklerinin gelişmesinde ailenin önemli bir kurum olduğu ileri sürülmektedir. Böylece, çocuk evliliğini bir norm olarak kabul edenler için bu durum kız çocuğunun kendisi ve ailesi için fırsatlardan yararlanmayı ve kendi kendini geliştirme hakkını engellemektedir (Julian Gayfer, 2012: 11-12).

Diğer taraftan, yukarıda bireysel düzeyde de incelendiği gibi, ekonomik zorluklar kız çocuklarını erken yaşta evlenmeye itebilmektedir. Bu ekonomik zorluklar aynı zamanda ailelerin kız çocuklarını evlendirmelerine de neden olmaktadır. Bunların arasında yoksulluk ve işsizlik dolayısı ile oluşan gelir eksikliği vardır. Daha da fazlası, kalitesiz eğitime erişim ve genel olarak düşük seviyede erişim kız çocuklarının okulu evlilik dolayısı ile erken bırakmalarına da neden olmaktadır. Ancak, bu faktörlerin evlilik ile ilişkilendirilmesi bireysel karmaşık bir durum olup topluluk ve ülke bazında değişebilmektedir.

Tam da bu arka plan üzerine yerleştirdiğimiz üzere, bu nedensel faktörlerin belirlenmesinin ardından, çocukların hayatına etki eden sonuçların azaltılmasına yardımcı olacak olan önleyici tedbirler benimsenmelidir (Lee-Rife, ve ark., 2012: 287-303). Çocuk evliliği önlemek için etkili önlemler üzerinde yaptıkları bir incelemede, erken evliliği sona erdirmek konusunda başarılı olan programlar, olgunun birden fazla etkenleri olduğunu kabul eden ve bu şekilde ele almak üzere tasarlanmış olduğu sonucuna varıyor (Diana, 2014 : 28-29). Böylelikle Zambiya ülkesinde uygulanan bu çocuk evliliği gelenekleri çocuk haklarını ihlal ettiği tartışılabilir. Örneğin, erken yaşta evlenmiş olan çocuklarda, evlilik süresince bu kız çocuklarından bazılarının, partnerleri tarafından sürekli sözlü ve cinsel olarak hırpalandığı ve istismar edildiği ve bunun da nedenlerinden birinin ailelerinde, evlerinde ve cinsel konularda çok sınırlı özgürlüklere sahip olmaları. Oldukça yakın bir zamanda yayınlanan veriler ve istatistiklerin gösterdiğine göre 15 ile 19 yaşları aralarındaki kadınların %43'ünün fiziksel şiddete maruz kaldığını ve %37'sinin de anketin yapıldığı günü önceleyen son 12 ayda şiddete maruz kaldıklarını gösteriyor (2013-2014 Zambiya demografik ve sağlık anketi[ZDHS], [CSO], 2014 akt. (Simona, 2015:1).

Dolayısı ile, çocuk kendisini evliliğe iten çok sayıda etken ile ilişkilendirilebiliyor ve bunlar bireysel seviyeden, aile, topluluk ve toplum seviyelerine kadar ulaşıyor. Hükümetlerin ve benzer düşüncede olan sivil toplum örgütlerinin çocuk evliliğinin zararları ile mücadelede ortaya koydukları ortak çabalar, işte bu temel üzerine yerleşiyor. Yine de, sorulması gereken bir soru daha var, bu müdahaleler ve önleyici tedbirler ergen kızların hayatları üzerinde ne derece etkili oldu ve ülke çapında çocuk evliliğini ne derecede azaltabildi?

Margret ve Rebecca Winthrop tarafından hazırlanan 09 Haziran 2015 tarihli Küresel Ekonomi ve Kalkınma çalışmasına göre, çocuk evliliği hak ihlalinin hem nedeni hem de sonucudur. Bu mengene, kızların eğitim alma, sağlık ve özerklik haklarını kullanma ve bunlardan yararlanma gibi Uluslararası İnsan Hakları Kuruluşları tarafından tanınan haklarını engellemektedir. Bunlar arasında dikkate değer olanlardan bir tanesi de Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Diğer yönden de, kız çocuğunun eğitim gibi temel haklarından yararlanamayışı, çocukların hamile kalmasına ve evlilik yapmasına karşı daha savunmasız hale getirdiği de savunulabilir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre, 18 yaşın altındaki herkes çocuk olarak kabul edilmektedir.

1.7. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırmanın temel hedeflerine ulaşmak amacı ile temel soruya cevap vermeye yardımcı olacak araştırma soruları şunlardır:

- Zambiya’da çocuk evliliği ile ilgili kullanılan yaklaşımlar ve programlar nelerdir?
- Bu yaklaşımlar ile ne ölçüde çocuk evlilikleri azaltılmıştır ?
- Bu yaklaşımlar ve programlar okulu bırakma vakalarını ne ölçüde azaltmıştır?
- Bu yaklaşımlar istenmeyen gebelikleri, HIV / AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların oranlarını ne ölçüde düşürebilmiştir?
- Kullanılan bu yaklaşımlar ergen kızların hayatlarını ne derece etkileyebilmiştir?
- Çocuk evliliği ile mücadelede bu yaklaşımlar ne kadar etkili olabilmişlerdir?
- Gelecekteki eylemler için önerilebilecek fırsatlar ve tavsiyeler var mıdır?

İKİNCİ BÖLÜM

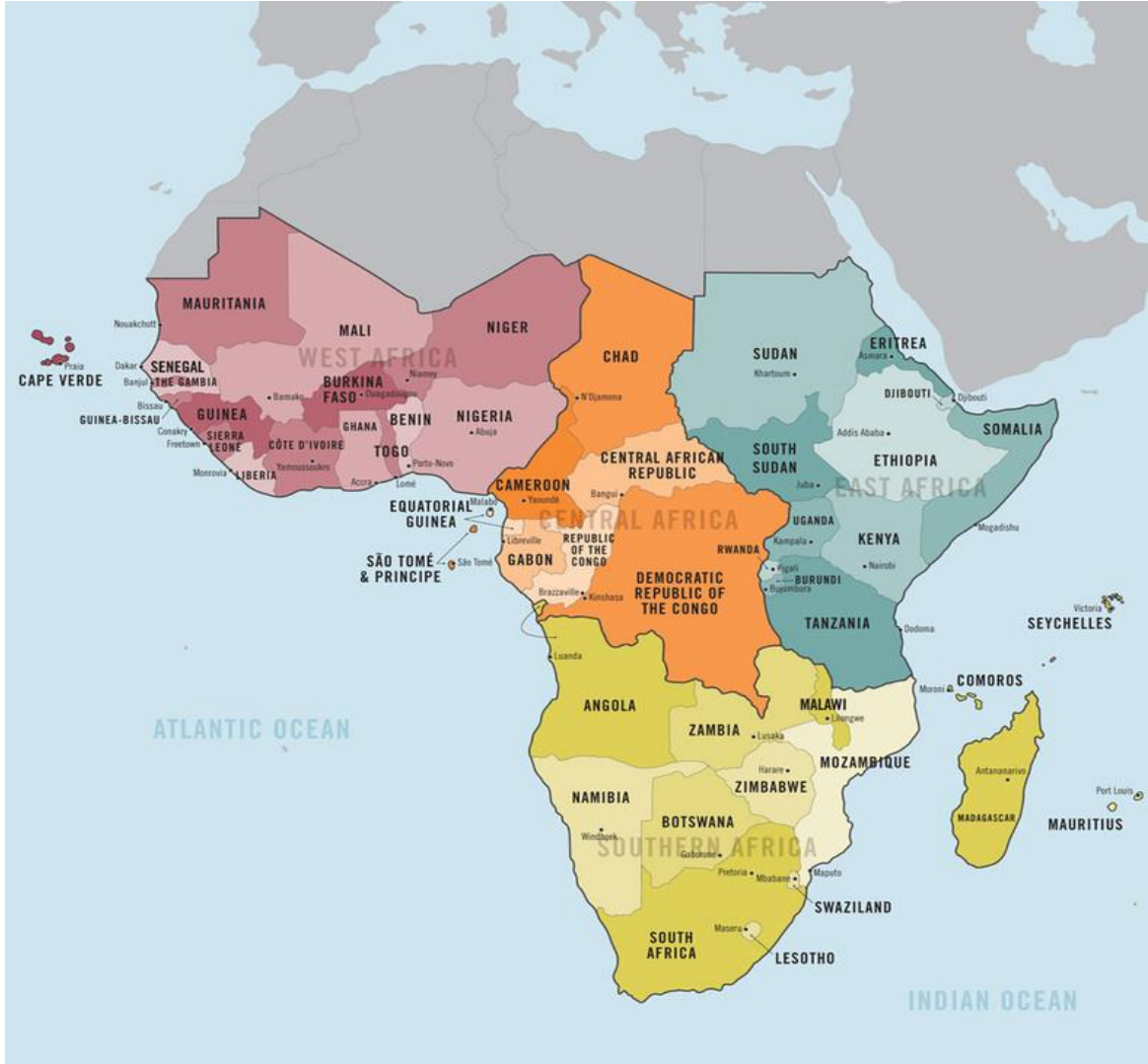
2.LİTERATÜR TARAMASI

Giriş

Çocuk evliliği konusundaki literatür tam teşekküllü bir şekilde dünyada çocuk evliliğini önlemek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde kollarını kolektif olarak sıvamış bir haldedir. Bu küresel ilginin nedeni, bu mendenin kadın ve çocuk haklarını ihlal etmesi, çocukların ve genel olarak bütün toplumun gelişmesini engellemesidir. Önceki çalışmalar temelde çocuk evliliğinin yaygınlığına, nedenlerine ve etkilerine, azaltma konusuna hiç değinmeden odaklanmıştı. Ancak günümüzde, hala müdahalelerin çocuk evliliğinin kötü sonuçlarını engellemede ne kadar etkili oldukları bilinmemesine rağmen, çocuk evliliğini bitirmeye yönelik birçok program yürütülmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada yapmayı amaçladığım şey demografik veriler yardımı ile Zambiya'da çocuk evliliğinin yaygınlığının bir kez daha derinlikli olarak ortaya koymak ve eğer doğru müdahale edilmezse meydana gelecek artışı gösterebilmektir. Çocuk evliliğine etki eden sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki nedenler ile bunların çocuklar ve toplum için doğrudukları sonuçlara da bu bağlamda değinilecektir.

2.1 Zambiya'nın Genel Değerlendirmesi

Zambiya ülkesi, Alt-Sahra Afrika bölgesinde bulunan ve sınırlarını 8 diğer ülkeyle paylaşan kara ülkesidir. Komşu ülkeler Kuzey'de Tanzanya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğuda Malawi ve Mozambik, Güneyde Zimbabve, Namibia ve Botsvana ile Batı'da Angola'dır. Zambiya'nın toprak yüzölçümü 752,612 km² ve nüfusu da 14,638,505 miyon insandır. Bunların %60'ı da yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır(URL5).

Şekil 2: Afrika Haritası

Ülke genellikle siyasi açıdan istikrarlı ve 1964 yılında bağımsızlığını kazandığından itibaren kesintisiz bir barış ve istikrar dönemi yaşamaya devam etmiştir. 1991 yılında ülke önemli bir barışçıl değişim geçirerek piyasa odaklı sosyo-ekonomik sistem tarafından desteklenen çok partili demokratik siyasal sisteme geçti. Nitekim, mevcut hükümetin ortaya koyduğu amaç da 2030 yılına kadar müreffeh orta gelirli bir ülke' haline gelebilmek.". Hükümete göre " 2030 yılına kadar Zambiya vatandaşları, herkesin refahını geliştirmesi için eşit haklar sunan, cinsiyete duyarlı sürdürülebilir kalkınma, demokrasi, insan haklarına saygı, olumlu geleneksel ve aile değerleri, işe karşı olumlu tutum sergileme, kamusal ve özel ortaklıkların barışçıl bir şekilde birlikte var olmak gibi ilkelere dayalı sosyo-ekonomik adalet değerlerini içeren, güçlü ve dinamik orta gelirli sanayi ülkesi olmayı öngörmektedir (Vision 2030, Zambiya Cumhuriyeti) . Halihazırda, Zambiya'nın sosyo-ekonomik ajandası, 2030 vizyonuna katkı sağlamayı amaçlayan ve Zambiya'yı refahı yüksek bir orta gelirli ülke

yapmayı amaçlayan, Altıncı Ulusal Kalkınma Planı tarafından yönlendiriliyor (SNDP 2011-2015). Hem SNDP hem de 2030 Vizyonu sağlık ve ekonomik kalkınmaya öncelik veriyor.

Zambiya Nüfus İstatistikleri'ne (2015) göre, kadınlar toplam ulusal nüfusun %49.9'unu oluşturmaktadır. Bu kadınlar yoksulluk, HIV/AIDS, okuma-yazma bilmezlik seviyelerinden en çok etkilenen kesim oldukları için en savunmasız durumdadırlar. Dahası, Zambiya gibi bir ataerkil toplumda yaşayan kadınlar hırpalanma, cinsel taciz ve erken evlilik gibi diğer toplumsal cinsiyet bazlı şiddet unsurlarına maruz kalıyorlar. Bununla birlikte, Zambiya toplumsal cinsiyet eşitliğinde de ciddi engellerle karşı karşıyadır. Zambiya 2013 endeksinde değerlendirmeye alınan 149 ülke arasında 133'üncü sırada yer alıyor (UNDP, 2014). Bu kadar yüksek seviyede toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nedeni kadınların parlamentodaki sandalyelerin sadece %11.5'ine sahip olmaları, ve erkeklerdeki %44.2 orana kıyasla Zambiya'daki kadınların sadece %25.7'sinin orta seviyede eğitim almış olmasıdır. Her 100.000 doğuma karşılık 440 kadın hamileliğe bağlı komplikasyonlardan dolayı hayatını kaybediyor ve her 1000 canlı doğumun 125,4'ü ergen kızlar tarafından yapılıyor.

Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması yönünde en son ve hızla artan gelişmelere rağmen, ülke dünyada çocuk evliliğinin yüksek oranlarda olduğu bir yer olmaya devam etmektedir. Zambiya Toplumsal Cinsiyet profiline (2015) göre 15 yaşından önce evlenen kızların oranı 2015'te %9 (Girls Not Brides) ve 15 ile 19 yaşları arasında evlenen kadınların da oranı %27'dir (Dünya Ekonomik Forumu, 2013). Buna ek olarak, Merkez İstatistik Ofisi rakamları 2010 yılında, kızların erkeklere oranla okulu bırakmasının neredeyse iki kat daha muhtemel olduğunu göstermektedir; ulusal okulu bırakma oranları erkeklerde % 1.88, kadınlarda ise 2.71% (Merkez İstatistik Ofisi, 2012: 6). 2013 yılında Zambiya hükümeti ilkokul öğrencilerinin arasında 12.500 hamileliğin olduğunu, ortaokul seviyesinde ise 2,428 olduğunu; bunların arasından doğumun ardından sadece 4.492 sinin ilkokula ve 1.337 sinin ortaokula tekrar kayıt yaptırdığını, yani geri dönüşün %50 den az olduğunu raporladı (Lusaka Times, 2014). Ayrıca, Irish Aid (2015)'e göre İrlanda hükümetinin Dışişleri ve Ticaret Departmanı'nın bir parçası kırsal alanda yaşayan kadınların %27'si, erkeklerin de %18'inin eğitime erişimi bulunmamaktadır. Hamilelik, erken evlilik ve yoksulluk faktörleri özünde birbiri ile bağlı ve özellikle kırsal bölgelerde yaşayan Zambiya'lı kız çocuklarının eğitimi için önlerindeki en büyük engeller arasında yer almaktadır(URL6).

2.2 Zambiya’da Çocuk Evliliğini Anlamak

Çocuk evliliği çok eski bir kavramdır. Bu uygulama, insanlık tarihi kadar eski ama 20. yüzyılda bu konu hakkında farkındalık artırılıyor. Çocuk evliliği hem kız hem erkek çocuklarını etkilemesine rağmen, kız çocuklarına etkisi ezici bir çoğunluktadır. Bu araştırmanın özellikle kız çocuklarının mağduriyetine odaklanmasının nedeni de bu gerçekliktir. Tarihte çocuk evlilikleri genel olarak yaygındır. Krallar, imparatorlar ve düklerin 16 yaşında kız çocukları ile evlendikleri görülmüştür. İnsanlık tarihinde yaygın bir olgu olması ve hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin ortaya atılmasına rağmen çocuk evlilikleri birer insan hakları suçudur. Evlilik ve toplumun el ele olduğuna itiraz etmiyoruz ancak bunun yasal yollarla mutabakat içinde olmadığını savunuyoruz. Zambiya’da ve dünyanın diğer bölgelerinde, rızaya bağlı olan evlilik ve aile, toplumun en küçük birimi ve toplumun ve dünyanın temel taşıdır.

Zambiya’daki evliliklerin senaryosunda, evlilik ya örf ve adet hukukuna ya da resmi hukuka göre yapılıyor. Zambiya’da Evlilik Eyleminde bulunabilmek için sorumluluk yaşı 21 olarak belirlenmiştir. Bu yaşın altında olanların evlenebilmesi için izin alması gerektiği (izin kimden alınması gerektiğini belirtmeden) belirlenmiştir (Zambiya kanunlarınının 50. bölümü). Öte yandan teamül hukukuna göre de kişilerin evlenebilmeleri ve aile kurmaları için bazı temel gereklilikleri yerine getirmeleri gerekiyor. Bu gereklilikler Zambiya’daki birçok farklı etnik grup için geçerli ve evliliğin geçerliliğini belirleyen bu kurallar küçük varyasyonlar gösteriyor. Hükümet tarafından 21 yaşından önce evlenmek yasaklandığı ve bunun tek yolunun belirlenmeyen kişi ya da kişilerden gelen rıza olduğu halde, etnik topluluklar farklı yaş sınırları ve evlilik talepleri uygulayabiliyor ve bu da hukuka aykırı olmuyor. Çoğu topluluk için ergenliğe ulaşmak kız çocuğunun evlenmesi için belirleyici faktör iken, bazıları kız çocuklarına biraz daha fazla zaman verme eğiliminde olabiliyor.

Görünüşe göre, çocuk evliliğinin dünyanın neredeyse her tarafında ülkelerde uygulanan bir gelenek olduğu açık olarak bilinen bir gerçektir. UNICEF (2014 : 83) raporuna göre, ‘‘Güney Asya’da 18 yaşının altında olan kızların %46’sı, Alt-Sahra Afrika’sında %41’i, Latin Amerika ve Karayipler’de %29’u ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da %18’i evlendirilmektedir ‘’. Ayrıca bu uygulamalar, Avrupa’nın ve Kuzey Amerika’nın bazı topluluklarında da görülmektedir. Görünen o ki, çocuk evliliği reşit bir kızın yaşça kendisinden iki katı olan yetişkin bir kişiyle evlendirilmesi eylemidir. Örneğin, Malavi ülkesinde, 18 yaşının altında olan kızların %50’si ve bunların bazıları 10 yaşında iken

evlendirilmesi çocuk evliliğinin genel bir sorunu olarak görülmektedir(URL7). Güney Afrika Gelişmekte Olan Topluluklar (SADC) arasında Zambiya ülkesi, gerçekleşen çocuk evlilikleri sayısı açısından üçüncü ve dünyada 19. sıradadır. Zambiya ülkesinde 20-24 yaşları arasında olan kadınların %42'si 18 yaşında evlenmiştir.

Zambiya demografik ve sağlık anketi, çocuk evliliğinin Zambiya'da kırsal bölge fenomeni olduğunu gösteriyor. Zambiya'daki evliliklerin %42'sinin çocuk evliliği geçmişi var. Aynı zamanda veriler çocuk evliliğinin genelde bir olgun erkek ve kız çocuğu arasında olduğunu ve vakaların bazılarında ise iki çocuk arasında olduğunu gösteriyor. Zambiya'nın çoğu bölgesinde genç bir yaşta evlenip birçok çocuğa sahip olmak bir norm olarak görülüyor. Gillian Mann ve çalışma arkadaşları tarafından Zambiya'nın altı farklı bölgesinde yapılan bir nitel bir araştırmaya göre; Zambiya'da çocuk evliliğinin birçok türü mevcut ve bunların çoğunluğu 12 ve 13 yaşlarındaki kız çocuklarının ve 14 yaşındaki erkek çocuklarının kendilerinden iki ya da üç yaş fark olan kişilerle yaptıkları evliliklerden oluşuyor. Aynı zamanda, genç çocukların finansal çıkarlar dolayısı ile kendilerinde daha yaşlı kadınlarla evlendikleri gözleniyor.

Kyari ve Ayodele'nin 14 Temmuz 2014 yılında yayımlanan Erken Evliliğin Kuzeybatı Nijerya'da Sosyo-Ekonomik Etkileri isimli makalesinde (Adedokun, ve ark. 2012), “ çocuk evlilikleri genelde iki farklı şekilde ayarlanır, ebeveynlerin ya da otorite sahibi kişilerin güç kullanıp zorla kızları kendilerinden yaşça büyük olan kişilerle evlendirmesi veya iki çocuğun gelecekteki evliliğinin planlanması”. O ayrıca “ 7-14 yaşları arasında olan kızların evlendirildiğini ve eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaya gönderildiğinin nadir olmadığını öne sürmektedir.” Ayrıca kocaların toplumsal ve parasal etkenler göz önünde bulundurularak seçildiğini ve yaşın pek önemli bir etken olmadığı tartışılmaktadır. Bu durumlarda çocuk gelinleri ve kocaları arasındaki yaş farkı ortalama olarak tek eşli evliliklerde 12, çok eşli evliliklerde de 15-20 arasındadır (Population Council, 2005).” Ayrıca bazı bazı soyut vakalarda yaş farkı birkaç on yılı da bulabilmektedir.

Çocuk evliliği ve erken evlilik kavramları birbiriyle değiştirilebilir. Ayodele ve Kyari (2014:3)'e göre “ Çocuk evliliği çocukların eğitim alma haklarını engellemekle kaçınılmaz surette kişisel gelişimlerini, yetişkinliğe hazırlıklarını ve ailelerinin ile toplumlarının faydası için bulunacakları katkıları olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Kızların okul eğitimi ve evliliğin ertelenmesi arasındaki etkileşim demografik ve doğurganlık çalışmalarıyla

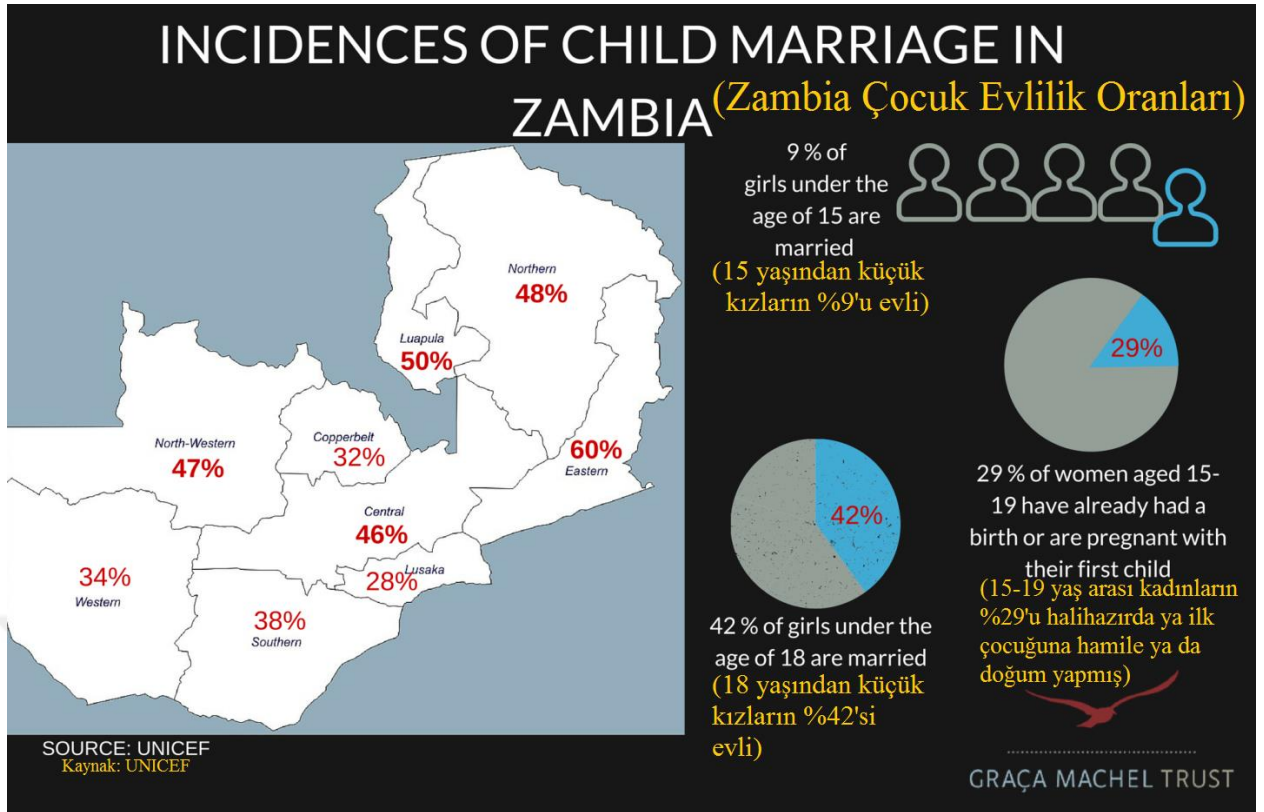
belirlenmiştir. Ortalama olarak yedi veya daha fazla yıl eğitim almış kadınların eğitim almamış kadınlara nazaran dört yıl daha geç evlendiği ve yüzde 2.2'lik bir oranda daha az çocuk sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda eğitimin, kızların daha etkili gelişmesi için önemli bir araç olduğu doğru bir şekilde tespit edilmiştir. Eğitim bebek ölüm oranlarını düşürmekte, sağlığı teşvik etmekte, beslenmeyi geliştirmekte, ekonomik üretkenliği artırmakta, siyasal katılımı yükseltmekte ve gelecek nesiller için eğitim zeminini oluşturmaktadır.

Bazı bilim adamı ve yazarlara göre çocuk evliliği bölgesel, ulusal, kıtasal ya da uluslararası değil ancak küresel bir problemdir. Bu durum, daha eğitilmiş, sağlıklı ve istikrarlı toplumları elde etmeyi amaçlayan küresel kalkınma çabalarını baltalamaktadır. Çünkü sıklıkla eğitimin kesilmesini, aile bağlarının erkenden ortadan kalkmasını, aile içi şiddeti, erken yaşta cinsel aktiviteyi ve sağlık komplikasyonları barındıran hamileliği tetiklemektedir (International P. , Getting the evidence:Asia and Child Marriage Initiatives Summary Report, 2015 :1-40).

Çocuk Evliliğinin Ulusal Yaygınlık Oranları: Çocuk Evliliği Vakalarının En Yaygın Olduğu Bölgeler

UNICEF tarafından hazırlanan aşağıdaki istatistiksel şema Zambiya'nın farklı bölgelerindeki çocuk evliliklerinin yaygınlığını gösteriyor. Bu yaygınlık istatistiği Zambiya'yı 9 farklı bölgeye ayırıyor. Her bölgede çocuk evliliğinin artışının derecesi gözlemlenebiliyor.

Grafikteki rakamlar bölgeler ve alanlardaki en yüksek çocuk evliliği oranlarını gösteriyor.

Şekil 3: Zambia çocuk evlilik oranları

Görünen o ki, ulusal yaygınlığa göre ulusal nitelikte %60'la çocuk evliliklerinin en yüksek sayıda Doğu Vilayeti olduğu görülmektedir. İkinci sırada %50 ile Luapula vilayeti ve sırasıyla üçüncü sırada Kuzey vilayeti %48, dördüncü sırada Kuzeybatı vilayeti %47 ile son sırada Lusaka vilayeti %28'lik bir oranla bulunmaktadır(URL8).

Diğer taraftan, 2014 yılının Zambiya Demografik ve Sağlık Araştırması Raporuna göre çocuk evliliği, kız çocuklarında (%17) erkeklere oranla (%1) daha yaygındır. 20 ile 24 yaşlar arasındaki erkeklerin sadece %2.2'sinin 18'inden önce evlendiği de kayda değer bir bilgidir. Aynı yaş grubunda bu durum kadınlar için %31 oranındadır. Genel olarak Zambiya'da evlilik erken yapılan bir birleşmedir. 18 yaşına kadar olan kız çocuklarının %42'si 18'ini bulmadan evlenmiş oluyor. Buna ek olarak çocuk evliliğinin yaygınlığının ve çocuk hamileliğinin kırsal alanlarda, şehir alanlarına göre daha fazla olduğu biliniyor. 2007 DHS - mevcut olan en güncel- verilerine göre kırsal alanlarda yaşayan kız çocukları, şehir veya kasabalarda yaşayan kız çocuklarına kıyasla iki kat daha yüksek bir çocuk evliliği olasılığına sahip. Kırsal alanda yaşayan kız çocukları aynı zamanda şehirlerde yaşayan yaşlılarına kıyasla ortalama iki yıl daha erken evlenmeye eğilimli. Bu durum onların bir dizi kalkınma

programına, bilgiye ve hizmetlere daha az erişimleri olduğundan dolayı ve aynı zamanda bu bölgelerde eğlence, beceri geliştirme ve istihdamı arttıran merkezlerin azlığından dolayı olduğu düşünülüyor.

2.3 Çocuk Evliliğini Tetikleyen Risk Faktörleri

Çoğu yazar çocuk evliliğinin kökenini belirlemenin zor olduğunu çünkü tarih öncesi zamanlara dayandığını söylüyor. Daha önce de aktardığımız gibi, tarihsel olarak antik ve ortaçağ dönemlerinde kız çocuklarının ergenlikten önce de nişanlanmaları yaygın bir uygulamaydı. Kız çocuklarının önceleri ve günümüzde de erkenden evlendirilmesinin nedeni onların bir erkeğin korumasına ihtiyacı olduğu düşüncesiydi. Bazen, kız çocukları hamile kaldıklarında, bu untancı örtmek adına zorla evlendiriliyorlardı. Genel olarak, çocuk evliliğine neden olan birçok sebep ve sonuç bulunmakta. Mensah'a (2015 :2) göre çocuk evliliği, toplumlarda birbirinde farklı faktörler tarafından güdüyor. Bunların arasında kayda değer olanlarından biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bu eşitsizliğin kaynaklandığı erkek ve kadınlar arasındaki ekonomik, sınıfsal, etnisite, kast, cinsellik, din, geleneksel normlar, HIV durumu ve özürüllüğün de büyük ölçüde etkilediği toplumsal farklılık bulunmaktadır.

Sagade'a (2012 : 7) göre çocuk evliliği, toplumun ataerkil yapısına isnat edilebilir. Erkek Egemen toplumlarda, kadınlar baskın olan erkek aile bireyleri tarafından sürekli olarak kenara itilmektedirler. Bu toplumlarda veya kültürlerde çoğu kızlar doğuştan beri erkeklere nazaran önemsenmemektedirler. Bunun nedeni, ebeveynlerin ve velilerin eğitim önceliğini erkek çocuklara vermeleridir. Çocuk gelinler yaygın olan cinsel ayrımcılığın yansımasıdır. Ek olarak, literatürde Judith-Ann Walker tarafından Afrika'da Erken Evlilik – Eğilimler, Olumsuz Etkileri ve Müdahaleleri adlı makalesinde Zambiya dahil olmak üzere Alt-Sahra Afrika ülkelerinde kızların erken evlilik riski olmalarının nedenlerinin tarihi, dini, kültürel, ekonomik ve toplumsal etkenlerden oluştuğunu vurgulamaktadır.

2.3.1 Yoksulluk ve Ekonomik Zorluklar

Çocuk evlilikleri bir ailenin sosyo-ekonomik statüsüne ve aynı zamanda ailenin ilgi göstermesine de bağlı olabilir. Daha varlıklı ya da etkili kişiler iktidarlarını kullanarak aileleri kızlarını erkenden evlendirmeleri için manipüle edebilir. Çocuk evliliği bazı kişilerin siyasi bağlarını güvene almak için kullanıkları bir yöntem de olabilir. Bazı durumlarda da aileler

karşılıklı olarak finansal ya da siyasi bağlarını sağlama almak adına çocuklarını birbiri ile evlendirmeye karar verebilirler.

Çocuk evliliği ve yoksulluk sorunları ile ilgilenen birçok çalışmaya göre gelişmekte olan ülkelerde kızların geneli için evlilik tartışmaya açık bir konu değildir ve çoğu zaman kızlar evlenme yaşına gelmeden evlilik gerçekleşmektedir. Bu durum yoksulluk ve finansal çıkarların değerlendirilmesi yerine muhtemelen bazı dinsel ve toplumsal normların göz önünde bulundurulduğu söylenebilir. Her iki durumda da, sonuçlar gayet olumsuz olmaktadır. Erken evlilik kız çocuklarının geleceğe dair haklarını engelliyor ve yoksulluğun kadınsılaşmasını sonsuzlaştırıyor. Böylece kız çocuklarının eğitime erişimleri, geçim becerileri ve kişisel gelişimleri kısılanmış oluyor ve bu kalkınma alanlarından ödün vermek zorunda kalıyorlar (Girls, Ending Child Marriage A Guide for global policy action , 2007 : 15). Bu durum karşısında çocuk gelinler kadın ve aynı zamanda anne olmak için büyük bir baskı altında kalıyor ancak karar verme, müzakere ve buna benzer yeteneklerinden mahrum bırakıldıkları için sadece kendi gelişimlerini değil aynı zamanda olası çocuklarının da gelişimlerini sağlama almaktan çok uzak kalıyorlar (Pobi, 2003:42-43).

UNDP'nin yoksulluğun anlaşılmasını teşvik eden AmartyaSen'in Kabiliyet Yetkilendirme çalışmaları üzerinde yapılan İnsani Gelişmişlik raporuna göre yoksulluk, işlev için gerekli olan bazı temel kabiliyet eksikliklerini temsil etmektedir. İşlevsellik de bir bireyin yaptıklarını ve varlığını temsil etmektedir. Böylelikle, asgari kabiliyette gelir ve maddi yoksulluk kesin yoksulluğa yol açtığı için kabiliyet yaklaşımı kesin ve göreceli yoksulluk kavramlarını uzlaştırmaktadır (Cagatay, 1998; 6-7).

Walker'a (2012 : 233) göre Afrika'da gerçekleşen erken evliliklerin meydana geldiği ekonomik bağlam hanelerin yoksulluğu, savunmasızlık, belirsiz mevsim işçiliği, az gelirli ekonomilerin olduğu düşük verimli kırsal ortamlardan oluşmaktadır. Bu senaryoda, kızlarını erken yaşta evlendirmek aileleri beslenme ve giyim masraflarından kurtardığı gibi, kızlarını bu belirsiz ve emniyetsiz toplumdan korumak sorumluluklarından da kurtardığı için olumlu bir olay olarak görmeleri yüzünden yoksulluk çocuk evliliklerinin gerçekleşmesinde önemli bir etkidir. Gillian Mann ve çalışma arkadaşları tarafından Zambiya'nın altı farklı bölgesinde yapılan nitel bir araştırmaya göre (UNICEF 2015); Zambiya'da çocuk evliliğinin birçok türü mevcut ve bunların çoğunun tetikleyicisi yoksulluktur. Aileler ve sorumlu veliler çocuk evliliğini ve çocuk gelinin fiyatını ev kaynaklarının üzerindeki yükü hafifletmek için kullanılabilecek finansal bir fırsat olarak görmektedir.

"Girls Not Brides" ın Zambiya ayağı tarafından Zambiya'da Çocuk, Erken ve Zorla Evliliğin Kaldırılması konusunda yayınlanan rapora göre, özellikle kırsal bölgelerde çocuk, erken ve zorla evliliklerde bir artış olduğu, çünkü ebeveynlerin ve velilerin kız çocuklarını tarımsal verimliliklerini arttırmak için kullandıkları belirtiliyor (Daily Mail 18 Şubat 2012). 13 ve 15 yaşlarındaki kızlar ebeveynleri tarafından damatlarının işgücü karşılığında evliliğe zorlanıyor. Bu durumda, kırsal bölgede ve yoksulluk içinde yaşayan kız çocukları çocuk, erken ve zorla evliliğe karşı daha yüksek risk altındalar, özellikle de eğitime ulaşımı olmayanlar.

Sonuç olarak, (Maswika,2015:59) sınırlı sayıda kaynağa sahip olan ebeveynler, kızlarının eğitimi ve yetiştirilmesi için gereken maliyetleri derhal alabilecekleri başlık parasıyla karşılaştırdıklarında, mali teşviklerin kızlarını erkenden evlendirmelerini doğruladığını kararlaştırmaktadırlar. Daha büyük ailelerde ise, örneğin büyük çocuklardan birinin evlenmesi, kaynaklardan bazılarının diğer çocukların eğitimi için kullanılabilmesine olanak veriyor. Bu arkaplan üzerine, ekonomik zorluklar içinde bulunan ebeveynler ve veliler hayatlarının mevcut hallerini düşünerek zorlu tercihler yapmak zorunda kalıyorlar. Bu durum da uzun dönemli yararları yatırım yapmak yerine kısa dönemli düşünceleri teşvik ediyor. Diğer yandan çocuklar için ise, erken evlilik, zorlu ekonomik ve maddi koşullardan kaçmanın bir yolu ve kendi temel ihtiyaçlarına verebilecekleri bir cevap olarak görülüyor.

2.3.2 Eğitim Eksikliği

Eğitim dünyanın her yerinde önemlidir. Eğitim kavramı göreceli bir kavramdır ve bu çalışma doğrultusunda da eğitim sadece okula gidip biyoloji bilimi ve diğer dersleri görmek değil, toplum ve işlevi hakkında da geniş bir bilgi edinmek demektir. Eğitimin altını çizmamızın nedeni de eğitim olmadan ev yönetiminin bir eş olarak tam manası ile idrak edilemeyecek oluşudur. Dahası 'aile planlaması' fikri bilinemez ve anlaşılabilir. Bu, bir sonuç çıkaracağımız tipik örneklerden biridir. Geriye doğru baktığımızda, on kadar çocuğa bakan düşük gelirli ve yalnız bir annenin çözümü zorlu emekte veya zorla evlilikte gördüğünü anlayabiliriz. Bir anne veya baba için eğitimi ilk ve en önemli adım olmalıdır.

Literatürdeki birçok çalışma eğitim eksikliğinin çocuk evliliğine neden olan önemli risklerden biri olduğunu vurgulamıştır. Eğitim eksikliğinin, çocuk evliliğinin gerçekleşmesinde etken olduğu gibi aynı zamanda sonucu da olduğunu tartışmaktadır

(Klugman ve ark., 2014). Bangladeş ve Alt-Sahra Afrika ülkelerinden elde edilen kanıtlara göre, erken yaşta evlendirilen kadınların okuryazar olma ihtimali yüzde beş puan iken ortaokul düzeyinde eğitim alma ihtimalleri de yüzde sekizdir (Field ve Ambrus 2008, Nguyen ve Wooden 2015).

Diğer taraftan, Wolfe ve Haveman (2001:228) tarafından belirtildiği ve Kenneth C.Land (2011:281) tarafından aktarıldığına göre, karar almak için gerekli olan bilgiye daha iyi ulaşım sağladığı için eğitim, evlilik ve aile genişliği bakımından alınan kararlarda olumlu bir etkiye sahiptir. Daha eğitilmiş bireylerin evlenme olasılıkları daha yüksek ve evlilik çeşitli huzursuzluk türleri ile olumsuz bir şekilde bağlı. Eğitimin bu duruma etkisi ise en iyi duruma göre en fazla mütevazı sayılabilir (Willingen, 1997 : 287). Buna ek olarak, evlilik ve eğitim düzeyi arasındaki ilişki üzerine yapılan daha önceki çalışmalar eğitime kayıt yaptıranın, olgun evli partnerler arasında bir engel olduğuna inanıyor. Eğitim seviyesi, kadınların medeni durumlarını belirleyen özel bir belirleyicidir. Az eğitim almış kadınların erkenden evlenme ve çocuk sahibi olma ve bunun sonucu olarak boşanma ihtimali daha yüksektir (Blackwell,2002:9). Eğitimsel kazanımların evliliğin istikrarı veya dağılımı üzerinde çelişkili etkileri olabilir. Yüksek eğitim almış kadınların sadece evde çalışan kadınlara nazaran ekonomik bağımsızlığa sahip olma ve olası alternatif eş bulma fırsatları daha fazladır. Bu iki etken, birlikteliklerin dağılması ihtimallerini artırmaktadır. Yüksek eğitim almış kadınların genellikle daha özgürlükçü tutumda bulunmaları birliktelik bariyerlerini zayıflatmakta ve bunun sonucu olarak evliliklerin feshedilmesine neden olmaktadır (Diamond, 1999). Aynı zamanda, yüksek eğitim almış kadınların aynı şekilde yüksek eğitim almış erkeklerle evlenme ihtimallerini artırmaktadır. İyi eğitim sahibi olmak, bireylerin eşlerini daha iyi bir şekilde seçme fırsatı tanıdığı için iletişimi geliştirip ilişkilerin bozulmasını engelleyebilir”. Kuzey Afrika Panos Enstitüsü (PSAf) tarafından hazırlanan Zambiya’da Çocuk Evliliğinin Sonlandırılması üzerinde Basın Özeti’ne göre resmi eğitime erişimin sınırlı olması kızları yoksulluk içinde ve erken evliliğe maruz bırakmakta. Bu durum da kızların hayatta kalma, toplumsal ve diğer etkinliklerde seçeneklerini sınırlamaktadır.

Nkhata-Mushota’ya (2014:14) göre eğitim eksikliği çocukları, iş bulma fırsatlarını daraltmasından dolayı daimi yoksulluğa tabi tutmaktadır. Bu durum onları, kendilerine geçim sağlayabilen kimseye bağımlı kılmaktadır. Bu bağımlılık kendilerini, bakıcıları veya eşleri tarafından uygulanabilen istismara açık bir hale düşürmektedir. Winthrop’a (2015: 3) göre, özellikle aile zenginliğine, taşınma mallara ya da iş bağlantılarına güvenemeyen genç kadınlar

için eğitim birçok fırsata kapıyı aralıyor. Eğitim aldığı sürenin daha fazla olduğu kadınlar iş bulmaya, üretken çiftlik ya da firma sahibi olmaya ve daha yüksek maaş almaya da daha yatkın oluyorlar. Yüksek ve düşük gelirli ülkelerde, eğitimdeki toplumsal cinsiyet farklılıkları, kadın ve erkekler arasındaki üretkenlik, maaşlar ve gelir değişikliklerinin önemli bir parçasını açıklıyor (World, 2011).

Genari ve ark., (2015) tarafından belirtildiği ve McClearly (2015:70) tarafından aktarıldığına göre dünya çapında milyonlarca kız, cinsiyet rolleri ile ilgili olan toplumsal normlar nedeniyle okuldan uzak tutulmakta ve kendi hayatlarında alabilecekleri kararlar kısıtlanmaktadır. Bu normlar ülkeler ve bölgeler arasında değişiklik göstermektedir. Eğitim bağlamında olumsuz normlar arasında kızların eğitim ve gelişmelerini küçümseyen davranış ve uygulamaların bulunması, müfredatta cinsiyetçilik, okullar içinde ve çevrelerinde şiddetin uygulanması ile erken evlilik ve erken yaşta doğum yapmak bulunmaktadır. Rothchild'ın (2006:7) vardığı sonuçlara göre, ebeveynlerin zeka, akademik potansiyel, şimdiki ve ilerideki sorumluluklar üzerinde takındıkları toplumsal cinsiyet farklılığı bazlı tutumlar, çocukların akademik katılımlarını ve başarılarını etkilemektedir. Bu durum özellikle ebeveynlerin kız çocuklarını ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olarak gördükleri durumlarda ortaya çıkıyor. Bu işbölümü, çoğunlukla ataerkil ideoloji tarafından yönlendiriliyor ve bu fikre göre kadınların 'doğal' olarak çocuk yetiştirme ve aileleri ile eşlerine bakma konusunda daha belirgin yeteneklere sahip olduğu düşünülüyor (Stromquist, 1990 :98).

Winthrop E.M. 'e (2015: 32) göre çocuk evliliği, kötü eğitim düzeyinin hem nedeni hem de sonucudur. Bu eğitim eksikliği çoğu zaman kızın evlenmesinden önce veya ev işlerindeki sorumlulukların arttığı ve artık eğitim almasına izin verilmediği evlilik sonrasında gerçekleşmektedir. Okulu bırakma vakalarının tek nedeni çocuk evliliği değildir. Okul ücretleri, güvenlik kaygıları, düşük seviyeli eğitim de kız çocuklarının okulda kalıp kalmamasına etkide bulunuyor ancak okulu bırakan kız çocuğu, fiziksel ve düşünsel olarak okula geri dönmeye vakit bulamadan çok büyük olasılıkla evlenip çocuk yapıyor. Buna ek olarak, önceki araştırmalar ve çalışmalar da gösteriyor ki, kız çocukları okula gidemedikleri için evleniyorlar (Brown 2012, Plan 2014, ve UNICEF 2005). Çoğu durumda, finansal zorluklar ailelerin çocuklarını ortaokula göndermelerine engel oluyor. Okul ücretlerinin, ailenin gelirlerinin büyük bir yüzdesine karşılık gelmesi sonucu ailelerin ikiden fazla çocuğunu okula göndermelerini imkânsız kılıyor. Bu durum, okula giden çocukların arasında

burs alan çocuk olmayınca daha da vahim hale geliyor. 2014'te yıllık okul ücretlerinin 2700 Kwacha olduğu ve kırsal alanlarda ailelerin gelirlerinin ise 900 Kwacha olduğu rapor ediliyor.

2.3.3 Kültürel İnanış ve Gelenekler

Zambiya dahil olmak üzere Afrika'da çocuk evliliklerini teşvik eden üç farklı geleneksel uygulama bulunmaktadır. Yasal tanımlarda 18 yaşının altında olan herkes çocuktur diye belirtilmesine rağmen "Çocuk, Erken ve Zoraki Evlilik" kavramının bilinmediği ve anlaşılmadığı ailelerde ve topluluklarda bu uygulamalar kökleşmiştir. Bunun nedeni kırsal toplulukların kızları çocuk evliliğine iten iyice oturmuş geleneksel tutumlarda ve uygulamalarda bulunmalarıdır. Lobola diye bilinen başlık parası ve diğer gelenekler ve törenler bunlardan bazıları olmakla birlikte bunlarla sınırlı değildir. Örneğin; bu törenlerin bazılarında bir kız ergenlik dönemine girişinde cinsel ilişki ana temadır. Bu aşamada cinsel ilişkilerle ilgili olan veya cinsel gelenekleri ilgilendiren konular olağanüstü önem taşımaktadır. Kapungwe (2003: 11) tarafından yapılan bir araştırmaya göre kayıt edilmiştir ki Zambiya'da yaşayan kızların yaklaşık yüzde 80'inin cinsellikle hayatlarının erken aşamalarında tanışmaktadırlar. Örneğin Zambiya'nın kuzeybatı bölgesinden Luvale'ler arasında, tören süresince (yerel dilde Wali diye adlandırılır) genç kadın hayatında ilk defa cinsel gücü artırıcı, üreme ve rahatsızlıklarla ilgili kadınların tedavisel tekniklerini içeren bir dizi cinsel davranış konularıyla tanıştırılmaktadır. Doğu bölgesinde, bu kabul töreni süresince cinsel ilişkiden keyif almanın yanı sıra aile yetiştirme ile ilgili de bilgi verilmektedir (Kapungwe, 2003: 3). Yapılan geleneksel törenlerin arka planında kızların kocalarını yatakta nasıl memnun etmeleri gerektiğini öğreten törenler onları çocuk evliliğine itmektir.

Ek olarak, bazı ebeveynlerin parasal gelir elde etmenin tek yolu olarak gördükleri yüksek miktardaki başlık parası veya lobola'nın ödenmesi çocuk evliliğini bir nevi teşvik etmektedir. Aile onurunu kirlettiği inancında bulunan bazı ebeveynler, kızlarının evlilik dışı çocuk sahibi olma korkusu nedeniyle kızlarını erken yaşta evlendirmektedir. Nkosi (2011:33) tarafından aktarılan Goody (1973) 'lobolanın gelinin ailesine parasal kazanç sağladığını ve ailenin ekonomik gücünü artırdığını' öne sürmektedir. Sonuç olarak lobola ödemesinin temin edilmesi için birçok kız erken yaşta evlenmektedir. Diğer taraftan, ebeveynler aileleri için finansal gelir etmek amacıyla kızlarını evlendirmektedir. Zambiya'da çocuk evliliğinin uygulanmasına karşı mücadele eden çoğu Geleneksel lider, kızların ebeveynler tarafından hala başlık parasıyla ekonomik güçlendirme kaynağı olarak görüldüğünü ve sonuç olarak çocuklarını evlendirdiklerini tartışmaktadırlar. 18+ Programı Girişimleri ile ilgili bir haber

bültenine göre Eastern and Southern African – Sayı 4: Şubat-Temmuz 2015 raporunda, Mansa’da, Yardımcı Amir Kapwepwe kızların K70 (\$10) ve bazen K50 (\$7) gibi düşük miktarda para için evlendirildiklerini tartışmıştır. Ayrıca o köyde yaşayan yerlilerin gurur kaynağı olarak görülen çok sayıda çocuk doğurabilmeleri için kızlar erken yaşlarda çeyiz ödemesi istenmeden de evlendirildiklerini tartışmıştır.

Ek olarak, Afrika’da, özellikle Zambiya ülkesinde başlık parası geleneği hatırlanmayacak kadar eski zamanlardan beri uygulanmaktadır. Ancak feminist eleştirmenler tarafından “bu eylemin kadınları baskı altına alan ataerki sisteminde derin bir şekilde yerleşmiş ve çocuk evliliklerini meydana getiren en önemli etkenlerden birisi olduğu tartışılmaktadır”. Fakat sorulacak soru bahsedilen bu olumsuzluklara rağmen lobola ödemesinin neden hala uygulandığı sorusudur (Sibanda, 2011) .

Mvududu (2002), başlık parasının ödenmesi kadının sadece kocasının değil kocasının akrabalarının da mülkü haline getirdiğini öne sürmektedir. Bu durum kadınları, aile konularında görüşlerini ifade edememesine ve evlilik içinde istismara tahammül etmeye zorlanmaktadır. Zambiya kültüründe, “evlilik bir dernektir” ve kadının evlendikten sonra bulunduğu her durumu tahammül etmesi gerektiğinin yanı sıra yaşadığı sorunları hiç kimseye paylaşmaması gerektiği anlamına gelen “Shipiksha Club” tabiri vardır. Kocasını istismarcı veya çapkın olsa bile bir kadının çocuklarının ve kocasının ailesinin uğruna evlilik içinde kalması gerekmektedir. Başlık parasının ödenmesi kızların evlilikten çıkma hakkının olmadığı anlamına gelmektedir ve bu durum genç kızların hayatında katlanılmaz sonuçlara yol açmaktadır. Evlilik sorunlarını hiç kimseye paylaşamadıklarından dolayı çoğu genç kız çocuğu yalnızlık içinde yaşamaktadır.

Ek olarak, yüksek miktarlarda lobola/başlık parasının ücretlendirilmesi üzerinden kızların metalaştırılması bazı ailelerin kızlarını kendi topluluklarında varlıklı ve saygın olarak görülen yaşlı erkeklerle evlendirmeleri için teşvik işlevi görmektedir. Örneğin; eğitilmiş erkeklerin potansiyel kayınvalide ve kayınpederleri tarafından devasa lobola ücretlerine tabi tutulmaları Zambiya’da görülen mevcut eğilimdir. Aslında gerçek anlamda lobola’nın minnetarlık simgesi olması gerekmektedir. Örneğin, Kansama’nın Bembas bölgesinde geçmiş yıllarda, lobola parasal biçim yerine bugünün aksine çapa veya boncuklu kolye şeklindeydi. Bu anlamda başlık parası fazlaca ticarileştirilmiştir.

Daha çok da kıza büyük erdem ve ailesine çok büyük onur kazandıracak olan kızın evlilik töreninde bakireliğini koruması gibi var olan ahlaki ve onur kavramları, ebeveynlerin kızlarını çok erkenden evlendirmeleri gibi aldıkları kararlarda önemli etkilerdir. Uygun seçeneklerin yokluğunda, erken evlilik kızların istenmedik hamilelikten korunmaları için bir yol olarak görülmektedir. Bu evlilikler daha yaşlı erkeklerle yapıldığında aynı zamanda bu erkekler kızların ahlak dışı ve uygunsuz davranışlarda bulunmalarına karşın gereken muhafızlar olarak görülmektedirler.

2.3.Güncel Baskının Çocuk Evliliğine yol açması

Farklı araştırmacılar, yazarlar ve uygulayıcılardan elde edilen büyük sayıda literatürde çocuk evliliklerinin sayısının artmasını giderek çoğalan güncel sosyal süreçlere ve kırsal-kentsel, bölgeler arası, uluslararası göç gibi problemlere atfetmektedirler. Diğer bir yandan, modernleşme ve kentleşme başta olmak üzere sosyo-ekonomik gelişmişliğin, gelişmekte olan ülkelerde kadınların evlenme yaşını etkilediğine inanılmaktadır (Susheela, 1996:148-157).

Buna ek olarak, Ghosh (2011:307-326) evlilik ve kız çocuğunun rolü ile ilgili olan geleneksel kavramların erken evlilik için zemin oluşturduğunu ileri sürmektedir. Modern süreçler veya güncel baskılar ve kısıtlamalar bu geleneksel kavramlarını bir ölçüde güçlendirmektedir. Böylelikle, bir toplum özellikle gelir, istihdam ve eğitim açısından gelişmişlik endeksine ne kadar yakın ise bu topluluğun üyeleri erken evliliğe daha meyillidir. Aslında Zambiya'nın genelinde evlilik ve aile kültürün töresel geleneklerinin bekçisi olarak belirgin bir şekilde görülmektedir. Fakat kentleşme, kırsal-kentsel hareketlilik ve ülkenin küreselleşmesi gibi derin değişiklik ve gelişmelerin ortasında olan bu ülkenin hala çocuk evliliği uygulamasının nedeni, nüfusun çoğunluğunun eşitsiz gelişim ve yapısal kısıtlamalar yaşaması olarak görülmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gelişim Kalkınma Programı, "Zambiya'da kırsal bölgelerde yaşayan ve özellikle eğitimsiz olan kızların erken evlendirilme riski altında olduklarını" bildirmektedir.

Ayrıca altı ilçede yapılan geniş çaplı anketlerden elde edilen bilgilere göre kentsel bölgelere yapılan göçler sonucu yeni plansız yerleşim yerlerinin kurulması Zambiya'da geleneksel aile yapısını zayıflatmıştır. Halbuki, 1964'teki bağımsızlıktan önce Zambiya çoğunlukla geleneksel destek sistemlerine dayanıyordu. Geleneksel sosyal değerlerin ve eğitimin aktarılması, savunmasızların korunması, yoksulların bakımı, toplumsal desteğin sağlanması ve yoksulluk sorunlarının ele alınması geniş aile fertlerinin sorumluluğu altındaydı. Bireylerin her hangi bir kriz yaşamaları durumunda onlara destek olacak ana

sosyal güvenlik sistemi yukarda bahsedilen bu geniş aile sistemi ve akrabalık bağlarıydı. Topluluk bu zamanlarda dayanışma ve müteakabiliyet ilkeleri rehberliğindeydi. Dayanışma ilkesi diğer aile fertlerine karşı birlik ve karşılıklı sorumluluk hissini getirmiştir. Sonuç olarak aile fertleri yoklukta birbirilerine destek olma mecburiyetinde hissetmişlerdir. Buna rağmen, Zambiya ülkesinin kalkınması, kentleşmesi, geçim kaynaklarının çeşitlenmesi, aile boyutlarının küçülmesi ve nüfusun azalması bu gayri resmi sistem aşınmasına neden olmuştur.

Bu günlerde, aileler geçimlerini güvence altına almaya çalışırken çocuklarına gerekli rehberliği ve gözetimi gösterecek kadar yeterli zamana veya hiç zamana sahip olmadıkları algılanmaktadır. Bunun sonucu olarak özellikle kız çocukları istenmeyen hamilelik ve evlendirme riski altındadır. Bu nedenle yukarıdaki ifadelerle uygun olarak geleneksel yapıların zayıflaması genel olarak çocuklara verilmesi gereken toplumsal desteğin seviyesini düşürdüğü tartışılmaktadır. Örneğin, Zambiya'nın çoğu bölgesinde geleneksel olarak köy muhtarları sosyal sorunları ele alma ve rehberlik etmek gibi birçok sorumlulukta önemli role sahip olmuşlardır. Fakat Zambiya'nın Copperbelt bölgesinde bulunan Lusaka ve Mufulira gibi modern şehirlerde çoğu yapının tekrarlanmadığı ve toplumsal adetlerin, geleneklerin uygulanmadığı görülmüştür.

Ayrıca, Mikhail (2002:43-49) ve UNICEF (2006) özellikle savaş, kıtlık, HIV/AIDS salgınları gibi olağanüstü olaylardaki güvensizlik durumu ailelerin veya gözeticilerin çocuk evliliğini bir nevi korunma mekanizması veya hayatta kalma stratejisi olarak uyguladıklarını öne sürmektedir. UNICEF'in yayınladığı "Afrika'nın Yetim ve Korunmasız Nesilleri: HIV/AIDS tarafından Etkilenen Çocuklar" raporu bu risk faktörlerin hanelerin istikrarsızlaştırılmasına, demografik kalıpların değişmesine ve çok büyük sayıda çocuğun yetim kalmasına neden olduklarına inanıldığını belirtmektedir. HIV/AIDS salgınlarının yoğun olduğu Afrika'nın Alt-Sahra bölgelerinin bazılarında, ailelerin çocuklarının geleceğini güvence altına almak amacıyla onları erkenden evlendirdikleri kaydedilmiştir. AIDS'in yoğun olduğu bölgelerde "yoksulluk içinde ve bakım sağlayabilecek yetişkin kişilerin sayıca az olduğu aileler hayatta kalan çocukları için temel hayati ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları görülmektedir (Miller ve ark., 2006; UNICEF, 2006). Bugün Zambiya'da HIV/AIDS yaygınlık oranının yüksek olması sonucu ortaya çok sayıda yeniden evlenme ve boşanma durumları çıkarmıştır ve bu da zaten yüksek sayıda olan yetimlerin daha da artmasında önemli rol oynamaktadır. Bu yetim çocuklarının hırpalanması, soyutlanması ve ayrımcılık yaşaması onları istemedikleri evliliklere veya ilişkilere itmektir. Böylece bu evlilikler çoğu çocuk

için kendilerinin seçmediği bu şiddet dolu olumsuz ortamlardan güvenli sığınağa kaçma yolu olarak gözükmektedir. Sonuç olarak aslında bu evliliklerde korunmasız oldukları için sürekli şiddet içinde yaşamaya mecbur kalmaktadırlar.

CARE'nin Kobane Ani Toplumsal Cinsiyet ve Koruma Değerlendirilmesi Türkiye'deki mülteci nüfusunun Suriye'deki savaştan kaçmalarının ve Türkiye'ye iltica etmelerinin temel nedeni, ailelerin kızlarının risk altında olduklarını düşünmeleri, silahlı savaşçıların cinsel şiddetinden ve zorunlu evlilikten korumayı istemeleridir. Suriye'de savaşan çeşitli silahlı grupların çocuk evliliklerini ve zorunlu evlilikleri, nüfusu yerinden sürmek ve panik yaratmak amacıyla savaş silahı olarak kullandıklarına inanılmaktadır. Tabii ki bu bilgilerin daha derinlemesine araştırılması lazımdır. Suriye veya başka çatışma ortamlarında çocuk evliliklerinin ve cinsel şiddetin nüfusu yerinden sürmek gibi niyetlerde kullanılması gerçeği aslında çocuk evliliğinin temelini cinsiyet eşitsizliği, kadınlara ve kızlara verilen insan haklarının kısıtlı olması bu temel nedenlerden bazılarıdır fakat bunlarla sınırlı değildir. Ek olarak savaşın parçaladığı bu ülkelerde bazı aileler çocuklarını fiziki ve ailevi destek olarak gördükleri silahlı elemanlarla evlendirmektedirler.

Bundan başka, özellikle okullarda gençler arasında sadece seks amaçlı kurdukları cinsel ilişkilerin serbestleşmesi Zambiya'da çocuk evliliklerin artmasına neden olduğu tartışılmaktadır. Bemba halkının amiri Chitimukulu, çocuk evliliğine neden olan risk etkenlerinden birisinin de okullarda ücretsiz prezervatiflerin dağıtılmasının olduğunu öne sürmektedir. Değişim için Kadınlar /SADC Geleneksel Önderler Uluslararası Planı konferansında Zambiya Daily mail gazetesine verdiği bir röportajda “ bazı çocuklar daha okulda iken cinsel ilişkilerde bulduklarından dolayı erkenden evleniyorlar ve bunun büyük nedenlerinden biri okullarda dağıtılan ücretsiz prezervatiflerdir” demiştir. Okullarda prezervatiflerin dağıtılması sonucu cinsel ilişkilerin serbestleştirilmesi kızların hamile kalmalarına neden olmaktadır, bu da onların kendilerini kısa süreli evliliklerde bulunmalarına sebep olmaktadır (Mart 14,2015 Zambia Daily). Ancak sağlık uygulayıcıları prezervatif dağıtımının ülkedeki yüksek oranda olan HIV/AIDS vakalarına karşı kullanılan önleyici tedbir olduğunu ve gençlerde istenmeyen hamileliklerin sayısını azalttığını iddia etmektedirler.

Diğer bir yandan, işgücü piyasasındaki yapısal değişikliğin ve ekonomik kalkınmanın sonucu olarak kadınların gittikçe daha fazla ücretli iş bulma olanaklarına sahip olmaları hem kadınların hem de ailelerinin evliliği ertelemeleri gibi istek ve yeterliliklerinde önemli bir

etkiye sahiptir. J.T Bertrand'ın (18:361-370,1987) aile planlaması ile ilgili olan "Guatemala'da Vasektominin Benimsenmesi" çalışmasının varsayımına göre " özellikle resmi sektörde çalışan kadınların kazandıkları tecrübeler, onları erken evlilikten caydırıcı yeni normlara teşhir ettiğini" varsaymaktadır. Diğer taraftan bu ekonomik avantajın kadın ve erkeklere üretken oldukları bu çocukluk dönemlerinde evliliği erteleyebilecek ve bekar kalmalarını sağlayacak ekonomik kaynakları sağladığı görülmektedir (Vernon, Ojeda ve Vega 1991, akt. Susheela,1996:148-157).

2.5. Zambiya Yasal Çerçevesinde Çocuk Evliliği

2.5.1 Mevzuat

Zambiya'da çocuk hakları genelde mevzuatın birden fazla kaynağında desteklenmekte ve korunmaktadır. Çocuk haklarının tanınması sadece Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇKS) gibi kurumlarla sınırlı değildir, bunların yanı sıra birçok sayıda uluslararası ve bölgesel kuruluşlar bu hakları ortaya koymaktadır. Bunlar; bölgesel çapta Çocuk Hakları ve Refahı için Afrika Sözleşmesi (ÇHRAS) ve ulusal çapta Zambiya Anayasasında yer alan Ulusal Haklar Tasarısı'ndan başkası değildir (Coetzee E, 2004;16).

Görünene göre, asgari evlenme yaşını belirleyen kanunların, kız ve erkek çocuklarının evliliğe fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak hazır olmadıkları zamanlarda onları evlilikten korumak için önemli bir yol olduğu iddia edilmektedir (GIRLS NOT BRIDES). Fakat bazı ülkelerdeki farklı mevzuatlarda Birleşmiş Milletler sözleşmeleriyle ve insan hakları standartlarıyla uyuşmayan kız ve erkek çocuklarının asgari evlenme yaşları farklı belirtildiği görülmektedir. Bu kanunların kız çocuklarına karşı açık bir şekilde ayrımcı olduğu ve onları istismara maruz bıraktığı söylenmektedir. Örneğin, Zimbabve'de çocuk evliliği yasağı getirilmeden ve kız ve erkek çocuklarının asgari evlenme yaşı 18'e çıkarılmadan önce, kız çocukları için 16, erkek çocukları için 18 olarak belirlenmişti. Fakat 20 Ocak tarihinde, Zimbabve'de yaşayan ve 18 yaşını doldurmuyan, buna örfi birliktelikler dahil olmak üzere hiç kimsenin evlenmeye hakkı olmadığı mahkeme kararıyla belirlenmiştir. Mahkeme ayrıca kız çocuklarının 16 yaşında ve erkek çocuklarının 18 yaşında evlenmesine izin veren Evlilik Yasası'nın ilgili bölümünü kaldırmıştır (Thomson Reuters Vakfı Haberleri, 20 Ocak, 2016 GM). Çoğu ülkede yasal çerçevenin kız çocuklarını çocuk evliliğinden koruması için ortaya koyulduğu apaçık görülmektedir. Fakat sorunlar, asgari evlilik yaşının belli olmadığı geleneksel evliliklerde yatmaktadır.

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi Zambiya bağlamında yasal sistemin düalist olması sonucu, evlilikler hem yasal kanunlara hem de geleneğe uygun olarak gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla, devlet yasası kapsamındaki Evlenme Kanunu'na göre "evlenme yaşı hem erkek hem de kadınlar için 21'dir ve bu yaşın altında olanların evlenebilmesi için onay almaları gerektiğini (kimlerin onay verebileceğini tanımlamadan)" belirtilmektedir. Ancak, 21 yaşının altında olan kişilerin evlilik sözleşmesi gerçekleştirmek istemeleri üzerine, onayı babadan yazılı olarak, babanın ölmüş olması, akli dengesinin yerinde olmaması veya Zambiya'nın dışında olması halinde, anneden, her iki ebeveynin ölmüş olmaları, akli dengelerinin yerinde olmaması veya Zambiya'nın dışında olmaları halinde, yasal koruyucudan elde edebilirler. Bu kişilerin onay vermeyi reddetmeleri durumunda, talep edilmesi halinde Yüksek Mahkeme Hakimi tarafından evliliğe onay verilebilir.

Bununla beraber, gelenek hukukuna göre, "ergenlik çağına girmiş olan her çocuk kendi rızasından daha büyük önem taşıyan ebeveynlerinin onayı olması halinde evlenilecek yaşta kabul edilir". Bunun yanı sıra, yasal hukukun gelenek hukukundan öncelikli olması gerekirken çoğu zaman pratikte durum böyle değildir. Geçmişte yapılan araştırmalara ve raporlara göre özellikle kırsal kesimde yaşayan Zambiyalıların çoğu aşına oldukları, sabit evlenme yaşı olmayan gelenek sistemini takip etmektedir. Birçok Zambiyalı genç, özellikle kızlar daha 18 yaşını doldurmadan evlenmektedir. Zambiya toplulukları arasında bu gibi evlilikleri onaylayan geleneklerin tanınırlığı ve kabulü evlenme yaşıyla ilişkin olan anayasal hukuktan daha fazladır (Tembo, 2008 : 4). Zambiya Anayasası örf ve adet hukukunu tanımakta ve korumaktadır. Zambiya'nın çocuk evlilikleriyle ilgili çeşitli örf ve adetleri sabit olmadıklarından ve kültürden kültüre değişiklik gösterdiklerinden kapsamlı bir şekilde tartışılmaları mümkün değildir. Bu nedenle, Zambiya'da çocuk evliliği başta olmak üzere çocukların yaşadığı sorunların etkisiz ve çelişkili olan çocuk hakları yasal çerçevesi tarafından daha da fazla şiddetlendirildiği tartışılabilir. Örneğin, Zambiya Anayasası'nın geleneksel medeni hukukun kültür tarafından etkilenen ve evlilik, aile ve toplum düzeyinde cinsiyet rolleri, boşanmak, çocuk veliliği, çocukların yetiştirilmesi, ölüm, varlıkların değerlendirilmesi gibi konuların ele alındığı tüm faaliyetleri koruduğu söylenmektedir. Durumun böyle olması uygunsuz olan uygulamaların değiştirilmesini zor kılmaktadır.

Dolayısıyla Nkhata-Mushota'nın (2014:29) yaptığı Medya Özeti "Zambiya Anayasası medeni hukuk kapsamında yapılan uygulamaları ayrımcılıkla mücadele adı altında koruduğu sürece çocuk evliliği gibi uygunsuz uygulamalar gerektiği şekilde ele alınamaz" ve

“devam eden anayasa gözden geçirmeleri Zambiyalılara çocuk haklarının daha iyi bir şekilde korunmasına olanak sağlayacaktır”. Anayasa yaşama hakkının kullanılmasını ve korunmasını güçlendirecektir. Bu da sadece hayatta kalmayı değil, yüksek standartlarda iyi bir yaşam sürdürme hakkını sağlamalı ve korumalıdır.

Bunun yanı sıra Zambiya hükümeti 2011 yılında çocuk, erken ve zorla evlilik gibi eylemleri suç kabul eden kapsamlı “ Anti Cinsiyete Dayalı Şiddet Yasasını” çıkarmıştır. Zambiya hükümeti, Zambiya Polis Teşkilatında cinsiyete dayalı şiddet vakalarına odaklanan Mağdur Destek Birimini kurmuştur. Aynı bağlamda, Cinsiyet Bakanlığı cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında engel olduğu düşünülen çocuk, erken ve zorla evlilik gibi sorunları ortadan kaldırmayı amaçlayan Cinsiyet Politikasını ortaya koymuştur.

Ek olarak, Zambiya uluslararası, bölgesel ve alt bölgesel sözleşme, anlaşma ve protokollere imza atmış bir devlettir. Bunlardan bazıları Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (UNCRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’dir. CEDAW’a göre 18 yaşını doldurmayan çoğu çocuk, evlilik birlikteliğine girecek kadar olgun değildir. Ondan dolayıdır ki 18 yaşın altında olan çocukların evlenmesine izin verilmez. Zambiya’da ve dünya çapında çocukların, bu çeşitli kararların, ilgili ulusal yasaların var olmasına ve çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşların çabalarına rağmen hala çocuk evliliğine maruz kaldığı görülmektedir. Bu çocukların çoğu kiminle, hangi yaşta evlenecekleri kararını kendileri vermemektedir. Aksine çocuk evliliği, kızların kontrolü ve gücü dışında oluşan seçim ve koşul eksikliği sonucu meydana gelen bir olaydır. Çocukların kendilerini bu tür evlilikler içinde bulmalarının nedeni genellikle, evliliklerin çocukların ebeveynleri veya velileri tarafından düzenlenmiş olmasıdır.

BÖLÜM III

ÇOCUK EVLİLİĞİ'NİN ÇOCUKLARA VE TOPLUMA OLAN ETKİLERİ.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Zambiya'da da evlilik topluluğun en küçük birimi olan ailenin temelidir. Toplumun çoğalmasında önemli bir parça olmasından dolayı bir evliliğin oluşmasındaki süreçlere büyük önem verilmektedir. Akrabalık sisteminin uygulandığı geleneksel Afrika düzeninde bir aile sadece eşler ve çocuklarını değil, kardeşleri, kuzenleri, teyzeleri, halaları, amcaları, dayıları, yeğenleri, onların eş ve çocuklarını, dedeleri, nineleri, büyük büyük ebeveynleri kapsamaktadır. Farklı etnik gruplarda gelenek hukukuna göre evlilik birlikteliğine girebilmek ve aile oluşturabilmek için yerine getirilmesi gereken temel gereksinimler vardır. Geçerli bir evliliğin oluşturulabilmesi için gerekli olan bu temel gereksinimler arasında ufak farklılıklar vardır (Commission, 2002:52).

Çocuk evliliği Zambiya'nın ve Afrika'nın diğer bölgelerinde, çoğu zaman nişanlanma biçiminde kabilelerin kültürünün bir parçası olmaya devam etmektedir. Hak ve seçim konularını teşvik eden birçok uluslararası sözleşmeler imzalayan Afrika hükümetlerinin ve modernleşmenin karşısında çocuk evliliği küresel olarak da birçok insanın kültüründe değişime karşı gelen koşullar arasındadır. Ancak, çocuk evliliğinin genç kızlar arasında sağlık, toplumsal ve ekonomik gibi birden fazla sonucu vardır (Sagade, 2012:14). Erken yaşta cinsel ilişkiye girmeye başlayan çocukların genelde çok sayıda çocuğu olmaktadır, bu da dolayısıyla tüm çocuklara gereken ilgiyi gösterememelerine neden olmaktadır. Bu da hem onların hem de çocuklarının sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk evliliği, zührevi hastalıklar, doğumda annelerin ve çocukların ölmesi gibi birçok soruna neden olmaktadır. Ayrıca aile planlaması ve yönetimi bilgisizliği kız çocuğunun hayatına önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Sosyal ve psikolojik açıdan bakıldığında çocuk evliliğinin birçok çocuğun hayatını etkilediği görülmektedir.

3.1 Toplumsal ve Psikolojik Etki

Genç kızların aile içinde ve toplumda karşılaştıkları kötü davranış ve hor görmeler uluslararası insan hakları tarafından hem doğrudan hem de dolaylı olarak yasaklanmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (UDHR)'nin 16(2) maddesine göre, 'Evlilik sadece her

iki tarafın özgür iradeleri ve rızaları mevcut olduğu durumlarda geçerli sayılacaktır''. Görünüşe göre Çocuk Evliliği çocukların refahlarını hem bireysel yönden hem de toplumsal yönden olmak üzere birçok açıdan etkilemektedir. Bu olgu kız çocuklarını daha da derinden etkilemektedir. Buna kız çocukları, daha çok maruz kalmakta, daha az özgürlüğe sahip olmakta, şiddete karşı daha korunmasız olmakta (fiziki ve cinsel şiddet) ve bu olumsuz olgular nedeniyle ciddi yaralanmalar yaşamakta ve bazı durumlarda hayatlarını da kaybetmektedirler.

Uluslararası Kadın Araştırma Merkezi (ICRW)'ne göre ''Önümüzdeki on yılda 100 milyon genç kız 18 yaşını doldurmadan evlendirilecektir. ICRW'nin tahminlerine göre bu evliliklerin büyük bir çoğunluğu Sahra Altı Afrika ve Asya Alt Kıtasında (Nepal, Hindistan, Pakistan ve Bangladeş) gerçekleşecektir. Örneğin Nijer'de 20'li yaşlarında olan kadınların %77'si çocuk yaşlarında evlenmiştir. Bangladeş'teki kadınların %65'i de yine çocuk yaşlarında evlenmiştir. Çocuk evliliği ayrıca, Ortadoğu'da, Yemen ve Kırsal Mağrip gibi bölgelerde görülmektedir(URL9). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) çocuk evliliklerinin küresel etkisi ile ilgili üç ana gösterge üzerinde istatistik sunmaktadır:

- Küresel olarak 20 ile 24 yaşları arasındaki kadınların %36'sı 18 yaşını doldurmadan rızaya bağlı veya zorla evlendirilmektedir.
- Her yıl tahminen 15 ile 19 yaşları arasındaki 14 milyon kız doğum yapmaktadır. Bu genç kızların hamilelik veya doğum süresince ölme riskleri 20'li yaşlarında doğum yapan kadınlara oranla iki katıdır.
- 10 ile 14 yaşında evlenen kızların hamilelik veya doğum süresince ölme riskleri 20'li yaşlarındaki kadınlara oranla beş katıdır (UNICEF 2014).

Bu göstergeler, çocuk evliliğinin insanların genel hakları, insanların sağlık, eğitim, karar verme ve mülkiyet haklarında, aile içi şiddetten, işkenceden ve diğer insanlık dışı muameleden özgür kalmak gibi haklarında korkunç etkileri olduğunu göstermektedir.

Önceki bölümlerde çocuk evliliğinin etkilerinden söz ederken de bahsedildiği gibi bu olgu hem birçok kız çocuğunun hayatına olumsuz psikolojik etkiler yaratmakta hem de genel olarak gelecekte toplum düzeyinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Sebep ve sonuç düzeyinden bakıldığında çocuk evliliğinin neden olduğu bazı konular hakkında görüşler aşağıdadır:

Finansal sınırlamalar: Finansal olarak iyi durumda olmayan ebeveynler / vasiler karşılaştıkları mali zorluklarla başa çıkmak ve ailenin mali ihtiyaçlarını karşılamak için çocuklarını evlendirmektedir. Bu ebeveynler çocuklarının çıkarlarını değil kendi çıkarlarını gözetmektedirler.

Aile Onurunu ve Statüsü'nü Korumak: Ailelerin, kabilenin, etnik grupların ve ırkların şeref ve statü sembolü olarak görülen kızların cinselliği, kültürle tümleşik bakirelik ve iffet kavramları vasıtasıyla her zaman erkekler tarafından kontrol edilmektedir (Purnima,1991). Bu nedenle, kızların genç yaşta ve evlilik dışı hamilelik gibi durumlara düşmelerini engellemek adına bazı kültür ve topluluklarda birçok aile çocuklarını daha genç yaşlarda evlendirmektedir. Bir kızın bireyselliğine aile şerefine yüklenmesi, aslında onu kendi şerefinden ve haysiyetinden etmekle birlikte aile namusunun güvenilirliğini baltalamakta ve bu farz edilen korumanın asıl amacının altını çizmektedir: kızı kontrol etmek.

Cinsel Eşitsizlik ve Ayrımcılık: Erkekler nazaran kadın ve kızlar her zaman dezavantajlı bir durumda olmuş ve birçok yönden ayrımcılığa uğramıştır. Eylül 1995'te yapılan Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı Beijing Faaliyet Platformu Raporu'na göre "çocukluk döneminden hayatın daha sonraki evrelerine kadar kız çocukları her zaman ayrımcılığa uğramaktadır". Çocuk evliliği tüm dini boyutta ve inanç sisteminde mevcut olduğu için dini alanda da karşılaşılan bir sorundur. Bu durum erkeklerin kadınlardan daha üstün hissetmelerinin nedenlerinden birisidir ve toplumlar buna uyararak kadınlara karşı ayrımcılık göstermektedir. Erkekler bazen bu gücü eşlerine karşı aile içi şiddet göstererek kullanmaktadır. Ebeveynler genç yaşta kızlarını, kendilerinin yaşadıkları aşağılık kompleksine tepki olarak evlendirmektedirler. Aşağılık duygusu ve asıl erkek çocuklarının aileyi geçindirecek olan birey olduğu inancı nedeniyle ebeveynler kızlarını daha çocuk yaşta evlendirmektedir. Bu kız çocuklarının, korunmaya, saygınlığa ve toplumda temsil edilmeye ihtiyaçları vardır. Bunun gibi kültürel, dini ve toplumsal tutumlardan dolayı kadınların değeri düşürülmekte ve ayrımcılığa uğratılmaktadır. UNICEF'in "Çocuk Evliliği ve Hukuk" raporu'na göre "bu ayrımcılık çoğu durumda aile içi şiddet, evlilik içi tecavüz, aç bırakılma, bilgi, eğitim, sağlık hizmetleri ve genel olarak hareketlilik gibi temel haklara erişimin engellenmesi gibi olgularla kendisini göstermektedir".

İnsan Ticareti ve Fuhuş: İnsan kaçakçılığı hakkında konuşurken, akla kaç genç kızın evlerinden kaçırıldığı ve mağdur edildiği gelmektedir. Konu kaçakçılık sorunları olunca, en çok Afrikalı ve Asyalı genç kızlar mağdur edilmektedir. Birçok araştırmacı ve kuramcı

insanlığa karşı yapılan bu şiddet türü hakkında teoriler ileri sürmüştür. Afrika'da ve Asya'da yaşayan çoğunun ve Avrupa ya da Amerika'da yaşayan bazı ailelerin yoksul olmalarından dolayı, ailede yaşayan ablalar sırf küçük kardeşlerine yiyecek ve içecek karşılamak için fuhuş yapmaya yönelmektedir. Bazen on beş-on altı yaşlarındaki bir kız çocuğu, annesinin günlük geçimini sağlayamadığını ve küçük kardeşlerinin aç kaldığını görünce, geçim sağlayıcı olabilmek için fuhuş yapmaya yönelmektedir. Bazen durum tam tersi olabilir. Bunun temelinde, finansal olarak sıkıntı çekmekte olan birçok aile geçinmek için kız çocuklarını evlendirmekte veya fuhuşa zorlamaktadır. İnsan ticareti günümüzün köle ticaretidir ve ne yazık ki ticareti yapılanlar küçük kız çocukları olunca bu durum daha da çok kötü bir hal almaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi belirli kişisel hakkı güvence altına alması için tasarlanmıştır. Çocuk evliliklerinde bu haklar suistimal edilmektedir. Zorla veya erken evliliklerinde çocukların kaybettiği veya sarsılan hakları aşağıdaki gibidir:

- Eğitim hakkı.
- Cinsel taciz, tecavüz ve cinsel istismar dahil olmak üzere fiziksel veya zihinsel şiddetten, yaralanma veya suistimalden korunma hakkı.
- Ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkı.
- Dinlenme, eğlenme kültür hayatını serbestçe yaşama hakkı.
- Çocuğun rızası olmadan ailesinden ayrılmaması hakkı.
- Çocuğun refahını herhangi bir şekilde etkileyebilecek her türlü istismardan korunma hakkı.
- Nihai istihdam hakkı.

Psikolojik Etkileri

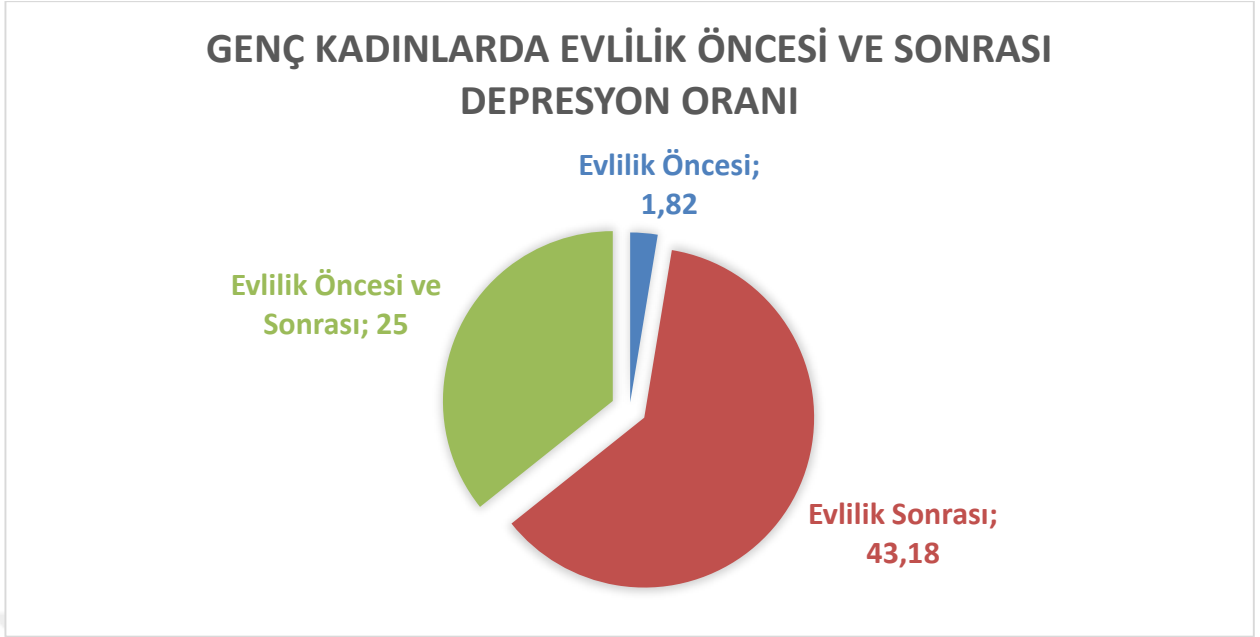
Evlilik, sorumluluk, olgunluk ve bağlılık gerektiren önemli bir birlikteliktir. Bu tür birliklerde zorlukların kaçınılmaz olduğu da bir gerçektir. Evlendikten sonra bireyler farklı ve zor durumla karşılaşmaktadır. Genç yaşta evlenenlerin birçoğu hala çocuk yaşlarında olduğundan dolayı bu tür zorlukla nasıl başa çıkacağını bilmemekte ve dolayısıyla bu psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sadaf Ahmed'a (Sağlık bilimi araştırma Uluslararası Gazete – Cilt 1, 2013) göre, erken evliliklere neden olan başatlık, ebeveynlerin ilgisizliği/bilgisizliği, bilinçsizlik, akraba ve toplumdan gelen baskılar gibi birçok farklı etken vardır ve bu kız çocuklarının ebeveynler tarafından bir yük olarak

görülmesine ve ebeveynlerin onları evlendirerek bu yükü ortadan kaldırıklarını düşünmelerine neden olmaktadır.

Nour (2008), Sadaf Ahmed ve ark., (2013) tarafından alıntılındığı şekilde, gelişmekte olan ülkelerde kadınlar temel sağlık hizmetlerinden mahsundur ve doğum ölümü, çocuk evliliği, bağışıklık yetmezliği virüsü (HIV/AIDS), rahim ağzı kanseri, ve birçok diğer sağlık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır”. Küçük yaşta evlendirilen kız çocuklarının, gerçekten nasıl hissttiklerini ortaya çıkaramamalarına neden olan korku, toplumdan uzak yaşama, ve soyutlanma gibi etkenlerden dolayı daha çok psikolojik sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Çocuk evliliğinin beraberinde getirdiği diğer önemli bir sorun da hamilelik ve hamilelikle ilgili sorunlardır. Bu sorunlar birçok durumda ya annenin ölümüne ya da bebeğin ölümüne neden olmaktadır. Doğru düzgün sağlık hizmetlerinin olmaması veya hamilelikte ortaya çıkan komplikasyon sonucunda bebeğin öldüğü durumların ayrıca genç annelerin de üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır. Kız çocuklarının genç yaşta böyle bir şeyle karşılaşması travma geçirmelerine ve dolayısıyla ruhsal ve psikolojik hasar görmelerine neden olmaktadır. Ek olarak Hindistan’da çocuk evliliğinin kadınlar üzerinde yarattığı kültürel sınırlandırmaların depresyonla yakından bağlı olduğu görülmüştür (Sagade, 2012: 21). Ayrıca, Pakistan’da genç yaşta evliliğin, eğitimsizliğin, düşük gelirin, ve fiziksel şiddete maruz kalmanın kadınlarda depresyona ve huzursuzluğa neden olduğu tespit edilmiştir (Bhatti, 1999).

Üst Düzey Eğitim Kurumu ve Araştırması Pakistan’da, bekar ve genç yaşta evlenen kızlara ebeveyn eğitimi, kendilerinin eğitime, evliliğe olan bakış açıları, eğitim durumları, genç yaşta evlendirilen kız çocuklarının eğitimleri ve üreme sağlığı gibi konular hakkında kesit çalışması ve gözlemler yapılmıştır. Bu çalışmaların raporuna göre evlenmeden önce kızların %1,82’nin depresyonda olduğu, evlendikten sonra ise bu oranın %43,18’e yükseldiği; %25’nin ise hem evlenmeden önce hem de evlendikten sonra depresyonda olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 4: Genç kadınlarda evlilik öncesi ve sonrası depresyon oranı

Çalışma, bekar kızların ve evli kızların karşılaştıkları fiziki ve psikolojik sağlık sorunlarını da incelemiş ve onların eğitime, ebeveyn desteğine, üreme sağlığı ve evlilik yaşı gibi konularına olan bakış açılarını incelenmiştir. Çalışma sonuçları, erken evliliğin birçok sağlık sorununa neden olduğunu göstermiştir. Evli kadınların %87,5'i kızların sağlık risklerine maruz kaldıklarını, bekar olanların %75,57'si de genç yaşta evlenmenin sağlık açısından sorunlara neden olduğu kanaatinde olduklarını belirtmiştir.

Ek olarak, çocuk evliliğinin, boşanma ve uzun süreli dulluklara yol açtığı ve karşılığında kadınların toplumda ayrımcılık yaşamalarına neden olduğu düşünülmektedir. Nepal'de yapılan bir araştırmaya göre, erken yaşlarda evlenen kadınlar ayrımcılık, düşük toplumsallaşma oranı, liderlik eksikliği ve aileleriyle kötü ilişki yaşama gibi toplumsal problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Bununla beraber, erken evlilikle karşı karşıya kalan erkek çocuklarının da toplumun olumsuz etkilenmesine neden olan ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldığı öne sürülmektedir (Rocha, 2004). Uganda'nın Mayuge bölgesinde yapılan araştırmalar, erkek çocuklarının da erken nikah veya evlilik tarafından olumsuz yönde etkilendikleri ve onların da yeni ailelerini geçindirmek için okuldan çıkmak zorunda kaldıklarını ve alt düzey işlere başladıklarını göstermiştir (Batenbya ve ark., 2014). Ek olarak, erken yaşta evlenen erkek çocukların bazıları uygunsuz davranışları benimsediği ve ekonomik istikrar ve psikolojik tatmin elde etmek için yanlış yollara başvurduğu belirtilmektedir. Bu çocukların bazıları ailelerinin bir

parçalarını almakta ve bu da birleşik aile sistemini tehlikeye atmakta ve sonuç olarak bu bireyler suçlu ve uyuşturucu bağımlısı olmaktadır (Bruce, 2000).

3.2.Şiddet ve Terkedilme

Cinsiyete bağlı şiddet, dünyanın her yerinde yaşayan kadınların yaşadığı haşin bir gerçektir. Gelişmekte olan ülkelerde kadınlara şiddet tecavüz, hırpalanma, istismar, cinsel taciz gibi şekillerde gösterilmektedir. Bununla beraber gelişmiş ülkelerde de kadınlar bu sorunlarla karşılaşmaktadır. Mağdur olan kadınların hayatı tehdit altındadır ve özgürlük haklarından mahrum bırakılmaktadırlar. Son zamanlarda cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için yapılan müdahalelere rağmen, kadınlara ve kızlara gösterilen ve insan haklarını ihlal eden şiddet eylemleri hala yaygındır. Kanıtlar Zambiya’da 15 ile 49 yaşların arasındaki kadınların %43’ünün fiziksel şiddete maruz bırakıldığını ve 2013-2014 tarihli Zambiya Nüfus ve Sağlık (ZDHS) (CSO 2014) araştırmasından 12 ay önce kadınların %43’ünün şiddete maruz bırakıldığını Simona (2015 s.1) aktarmaktadır.

Araştırmalara göre “Çocuk evliliği, kız çocuklarının becerilerini, kaynaklarını, bilgilerini, sosyal desteklerini, hareketliliklerini ve özgürlüklerini sınırlandırmaktadır. Genç yaşta evlendirilen kızların eşlerine ve kayınlarına nazaran çok daha az gücü vardır. Dolayısıyla onlar, aile içi şiddete, istismara ve terk edilmeye karşı yüksek derecede savunmasız kalmaktadır. Şiddet, fiziki, cinsel veya psikolojik olabilmektedir (WHO, 2008, ICRW, 2009 Theresa H. tarafından alıntılanıldığı şekilde, 2012 : 279).

UNICEF tarafından birçok farklı ülkede yapılan bir çalışmaya göre (Erken Evlilik: Zararlı Geleneksel Uygulama, 2005), 18 yaşından önce evlenen kızların daha geç yaşta evlenen kızlara nazaran aile içi şiddete daha çok maruz kalma olasılığı ile karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmiştir. Örneğin, Peru’da yapılan bir anket sonuçları, kadınların yarısından fazlasının fiziki veya cinsel şiddete maruz kaldığını ve çocuk evliliğinin kızların istismara uğrama olasılıklarını arttırdığını göstermiştir (WHO, Çok Ülkeli Kadın Sağlığı ve Aile İçi Şiddet Araştırması, 2005). Buna ek olarak “Erkeklerin şiddet uygulamakta haklı olduğunu düşüncesinin genç yaşta evlenen kadınlarda daha geç evlenen kadınlara nazaran daha yaygındır (a.g.e UNICEF, 2005). Kenya’da 18 yaşından önce evlenen kadınların %36’sının erkeklerin eşlerini dövme haklı olduğunu düşündüklerini, bu oranın evli kadınlarda %20’ye indiği görülmüştür.

Zambiya ülkesi kadınları etkileyen cinsiyete bağlı şiddet sorunuyla karşı karşıyadır. Zambiya’da 15-19 yaşları arasında ölen kızların ana ölüm nedenleri hamilelik ve doğum süresince karışıklıkların yaşanması, aile içi şiddet, yoksunluk ile HIV/AIDS hastalıkları doğrudan çocuk evlilikleriyle ilişkilidir. Güney Afrika Kalkınma Topluluğu’nun (SADC) 2014 tarihli raporuna göre Zambiya, Afrika’nın güney bölgesinde kadınların maruz bırakıldığı cinsiyete bağlı şiddetin en yüksek oranlarda olduğu ülkedir. Şiddetin bu türü genellikle aile içi şiddet olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, her on kadından dördünün hayatlarının bir noktasında cinsel şiddete maruz bırakıldığı Zambiya ülkesinde kadınlara yönelik şiddetin sona erdirilmesi bir önceliktir (Zambiya Demografik ve Sağlık Anketi 2013-14).

3.3 Ergenlerin Cinsel Sağlığı ve Üreme

Çocuk evliliğinden dolayı ortaya çıkan başka bir büyük sorun da evliliğin gençlerin sağlıklarına bıraktığı etkilerdir. Önceki çalışmalarda birçok erken evliliğin çocuklar ergenlik dönemine geldiğinde gerçekleştiği görülmektedir. Hamileliklerin birçoğu zaten gençlerin bu dönemlerinde gerçekleşmektedir ve dolayısıyla nüfus da hızla artmaktadır. Gençlerin bu dönemlerinde kızlar, vücutlarında meydana gelen değişimlerin psikolojik etkilerinden, cinsel ilişki eğitiminden habersiz olduklarından dolayı kızların cinsel ve üreme sağlıkları tehlikeye girmektedir (Bhende, 1994). Ek olarak yeni evlenen çocukların cinsel yönden, cinsel ilişki sonuçlarından ve daha birçok diğer konudan habersiz olduklarından dolayı savunmasız kaldıkları söylenebilir (a.g.e Sagade 2012:23). Daha önce de bahsedildiği gibi kadınların ata erkil aile yapıları içinde buldukları mevkilerinden dolayı kocalarına daha güvenilir bir şekilde doğum kontrol yöntemlerini kullanarak cinsel ilişkiye girmeyi önermekten çekinmektedir. Diğer taraftan bunu yapamamaları, HIV / AIDS ve diğer zührevi hastalıklara yakalanmalarına veya hamile kalmalarına neden olarak hayatlarını daha da çok riske atmaktadır.

Ek olarak sağlıklı yaşama hakkını WHO İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne uygun bir şekilde “erişilebilir en yüksek sağlık standartları içinde yaşamak her bir bireyin temel insanlık hakkıdır” şeklinde açıklamaktadır (WHO, 2013). Diğer taraftan Zambiya’da, sağlık hizmetinde eşitsizliklerin olduğu apaçık ortadadır. Zambiya ülkesinde her ay 38 kadın hamilelik veya doğum süresince ölmektedir, ayrıca tüm anne ölümlerinin yaklaşık %30’u sağlıksız kürtaj yüzünden olmaktadır (UNDP, 2013). Buna ek olarak, Anderson ve ark.,

(2013) tarafından öne sürülen rapora göre, Zambiya'nın kırsal bölgelerinde yaşayan 15-19 yaşları arasındaki kızların (%26) dörtte biri evlendirilmiştir. Ayrıca, Anderson'un 2014 tarihli raporu, 20 yaşının altındaki genç kadınların gerçekleştirdiği doğumların %44'ünün sağlık tesislerinde olduğunu tahmin etmektedir.

Küçük yaşta çocuk doğurmak ve erken ebeveynliğin anneye zarar verici sağlık sonuçları doğurmaktadır. Diğer taraftan ayrıca, bebeğin de hayatını tehlikeye atmaktadır. Çocuk evliliğinin, yenidoğan bebeklerin ve yenidoğuran annelerin ölümüne yol açtığı da bilinmektedir (Kurz, 2007). Yukarıda bahsedilen istatistiklerin etkisi genellikle kırsal kesimlerde yaşayan ve oldukça yoksul olan çocuklarda görülmektedir. Bu çocuklar, istenmeyen hamilelik veya doğum durumlarıyla karşılaşma riski altındadır (UNDP, 2013). Muhtemelen, bu sorunlar kadınların kendi Cinsel ve Üreme Sağlığı Hakları (SRHR) ve sağlık hizmetlerine ulaşım hakları üzerinde oldukça kısıtlı kontrol ve bağımsızlığa sahip olmalarının yansımasıdır. Mevcut kanıtlara göre, genç kızlarda anne ölümünün gerçekleşmesi olasılığı yaşlı kadınlara nazaran daha fazladır. Örneğin, ZDHS'nin 2013-14 ön raporuna göre Zambiya'da araştırmadan önce yedi senelik zaman diliminde anne ölüm oranı (MMR) her 100.000 canlı doğumda 398 ölüm gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle, Zambiya ülkesinde araştırmanın yapıldığı yedi senelik dönemde gerçekleşen her 1000 canlı doğumda, dört kadın (3.98) hamilelik, doğum süresince ya da doğumdan iki ay sonra ölmüştür.

Jaya Sagade'nin -Hindistan'da Çocuk Evliliği- isimli kitabında her yaştaki bireylerin cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanabileceğini, fakat genç kadınların özellikle bu duruma daha duyarlı olduklarını varsaymaktadır (2. baskı 2012). Genç kızların, yaşça büyük olan kadınlara nazaran daha az antikora sahip olmaları ve rahim ağzının yeterince olgunlaşmamış olması bu tür hastalıkların bulaşma riskini artırmaktadır. Ayrıca kadınların toplumda düşük statüde olmaları cinsel yollarla bulaşıcı enfeksiyon kapmaları ve HIV/AIDS'e yakalanmaları risklerini artırdığı tartışılmaktadır. Kendi hayatlarının birçok açısından karar verme güçleri olmayan kadınlar Zambiya ülkesinde cinsel ve üreme sağlıkları açısından da sınırlı bağımsızlık sahibidirler. Bu durum onların erken yaşlarda evlendirilmelerine ve cinsel şiddete maruz kalmalarına ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmalarına neden olmaktadır. Örneğin, çoğu kadın kendi eşlerinin HIV/AIDS taşıyıcısı olduğunu bildikleri halde prezervatif kullanmalarını isteyemezler. Son yapılan Zambiya Demografik ve Sağlık Anketinden (ZDHS) elde edilen verilere göre Zambiya'da kadınların %15'inin kendi eşleri tarafından cinsel şiddete maruz bırakılmakta ve bu durum HIV ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların yayılmasına neden olmaktadır.

3.4 Eğitim Almanın Engellenmesi

Çocuk evliliğinin, ergenlerin üreme sağlıklarını etkilemesinin yanı sıra genç kızların eğitim haklarının esirgenmesi gibi etkisi de vardır. Meksika, Çile, Guatemala ve Barbados ülkelerinde yapılan bir çalışmaya göre çocuk evliliği kızların istihdam, gelir elde etme imkânlarını sınırladığını ve hayatları boyunca birisine bağımlı şekilde yaşamalarına neden olduğu saptanmıştır. Diğerleri arasında eğitim çocuğun psiko-sosyal, akademik, insani ve ekonomisel gelişiminde önemli rol oynar. Eğitilmiş annelerin eğitimsizlerden ziyade çocukları üzerinde pozitif etkisi olduğu iddia edilmektedir (kauser, 2015-1).

Bu yüzden eğer anne eğitimsiz ise, ZDHS de belirtildiğine göre çocuk daha çok zayıf eğitime maruz kalacaktır. Genele eğitim herkes için önemlidir. Kadınlar ve kızlar da erkekler gibi aynı eğitim alma hakkına sahiptir. Bu yüzden, Zambia da son yıllarda temel eğitime ulaşma açısından farkı kapatmaktadır ve 2005'e kadar %51.2 erkek, % 48.8 kız temel eğitime kayıt edilmiştir (Chama 2013).Ancak, temel eğitimin tamamlanmasında büyük tutarsızlıklar vardır. 2005 yılında eğitimlerini bitiren erkek çocuklarının oranı %20 iken, kız öğrencilerin sayısı %15'tir. Bunun en büyük nedeni, ergenlik yaşında hamile kalan kızların okulu bırakmasıdır. Kızların eğitim haklarını elinden alan, buna kültürel alışkanlıklar ve yerel gelenekler dahil bütün uygulamalara karşı savaş sürdürülmelidir. 2000 yılında yürürlüğe geçen Zambiya Ulusal Cinsiyet Politikasına göre kızların okuldaki ilerlemelerini etkileyen etkenlere, yeterli düzeyde kapasite ve altyapının olmaması, kızlar için yeterli düzeyde uygun sıhhi ve yatılı tesislerin olmayışı ve parasız eğitimin uygulanması için yeterince kaynağın olmaması dahildir. Aynı politikaya göre, kızların okuldan ayrılmasına neden olan büyük etkenlerden bazılarının da hamileliği, erken evliliği, yoksulluğu, HIV ve AIDS enfeksiyonları sonucu ölümü içerdiklerini belirtmektedir. ERE projesine dahil World Vision Zambia'ya göre 6 ile 18 yaşları arasındaki çocukların yaşadığı ailelerde, okula kayıt edilmeyen çocuk oranı %25'tir. Okula kayıt edilmeyen çocuk oranları bakımından Chongwe bölgesi %35 ilke ilk sıradayken Musele ve Mwamba bölgeleri %23 ile son sırada yer almıştır. WVZ Katete bölgesindeki Vulamukoko Okulu'nun eğitim kalitesinin düşük ve aşırı kalabalık olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, okul çağına gelen çocuklarının bazılarının hiç okula gitmediğini belirtmektedir. 2009 yılı istatistikleri okula devam eden 7. Sınıf öğrencilerinin sadece %37'sinin ortaokula kayıt yapabilecek düzeyde olduğunu göstermektedir. %37 içinde bulunan öğrencilerin %34.4'ü anaokulu kaydı için, %2.6'sı da lise kaydı için yeterli düzeydedir.

3.5 Ekonomik ve Gelişimsel Etkileri

Çocuk evliliği ve sonuçları, kızların eğitim alanında olduğu gibi sağlık ve toplumsal alanlarda eksik kalmasına neden olmaktadır. Fakat ciddi olarak incelendiğinde çocuk evliliği, çocukların hayatlarını, potansiyellerini ve toplum ile ekonomiye tam olarak katkıda bulunmalarını ciddi bir şekilde etkileyen ekonomik ve gelişimsel bir sorundur. Payal Dalal tarafından yazılan *Çocuk Evliliğinin Ekonomik Tuzakları* adındaki makale, erkenden evlendirilen kızların ekonomik aktivitelerde bulunmaları için yeterince iyi eğitim almamış ve yetkilendirilmemiş olmaları onların yoksulluk içinde tutsak kalmalarına neden olduğunu öne sürmektedir. Bunun sonucu olarak da ailelerine bakma potansiyelleri kısıtlanmakta ve bu durum yaşadıkları toplulukların/ülkelerin ekonomik büyümesini olumsuz olarak etkilemektedir. Yeterli düzeyde eğitim almamış ve iş sahibi olmayan çocukların evlenip, aynı şekilde yeterli düzeyde eğitim alamayacak ve iş sahibi olamayacak daha fazla çocuk dünyaya getirmesi devam ettiği sürece çocuk evliliğinin ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi devam edecektir. Sonuç olarak, çocukların sosyo-ekonomik kalkınma sağlamaya harcayacakları enerji ve çabaları kısıtlanmış olmaktadır. Kadınların sahip oldukları potansiyelin, ekonomik gelişme ve büyümeye verdikleri katkının kalkınma sürecinin önemli yönleri olduklarına inanılmaktadır. Böylece, çocuk evliliği kadınların yanı sıra bütün toplumun tam potansiyeline ulaşmasını engellemektedir (Sagade 2012:21). Bu durumun aynı zamanda, işletmelerin ve şirketlerin kapsayıcı ve ileriye dönük ekonomiye sahip olmalarını engellediği tartışılmaktadır.

Gangrade *Sosyal Kalkınma ve Kız Çocuğu (1995)*25 *Sosyal Değişim* adlı makalesinde, kızların ileri hayata dair sosyo-ekonomik ilerlemelerinin büyük ölçüde kısıtlandığını tartışmaktadır. Diğer yandan, bu durum genç kızların dış dünya ile başa çıkmaları için ihtiyaçları olan becerileri kazanmaları ve sosyalleşmeleri açısından potansiyellerini ciddi şekilde sınırlamaktadır. Bu durum kızların düşük özgüvene sahip olmalarına ve diğer insanların gözünde küçük görünmelerine neden olmaktadır (Sagade, 2012 a.g.e). Ayrıca, asırlık olan bu ataerkil değerlerin gelecek nesillere taşınmasıyla kadınların itaatkâr ve erkeklere bağımlı olduğu bu kısır döngüye katkıda bulunmaktadır (Ralph, 1995). Bundan dolayı, kadınların toplumun yararına olacak potansiyel katkıları ve toplumdaki konumları olumsuz şekilde etkilemektedir. Latin Amerika'da ve Karayipler'de yapılan önceki çalışma, erken yaşta doğum yapmak, yoksul olan kadınların yoksulluklarını arttırdığı bulunmuştur. Yoksul kadınların diğer kadınlardan daha fazla çalışması ve daha az gelir elde etmesi onları savunmasız ve riskli durumlara bırakmaktadır.

Ek olarak, Kadınlar Üzerinde Uluslararası Araştırma Merkezi'nin (ICRW) Dünya Bankası'yla birlikte çocuk evliliklerinin ekonomiye olan etkileri hakkında yapmış olduğu kapsamlı ön çalışmaya göre, çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için, kızların eğitim alıp kendilerini geliştirebilecekleri ortamların sağlanması ile sağlıklı ve mutlu çocukluk yaşama haklarının geliştirilmesi gerektiğini önermektedir. Bundan dolayı, çocuk evliliklerinin kızlara, ailelere, toplumlara ve uluslara olan etki ve maliyetinin daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamlı bir şekilde, kavramsal çerçevede belirlenen iz yollarının değerlendirilmesini üstlenmiştir. Kavramsal çerçeve çocuk evliliğinin ana etki alanını beşe (5) ayırmıştır; (i) doğurganlık ve nüfus artışı, (ii) eğitim düzeyi ve öğrenme, (iii) işgücüne katılma, (iv) karar vermede ve yatırıma katılım ve son olarak (v) sağlıklı beslenme ile şiddet. Bu ana alanlarının her birinin birbirini pekiştiren etkileri vardır, ayrıca çeşitli etkiler birden fazla iz yol takip edebilir.

Aynı şekilde, gelişmekte olan ülkeler arasında çocuk evliliğinin ekonomik maliyeti üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Daha önce yapılan çalışmalardan, nüfusun artmış olduğu ve eğitim düzeyinin azaldığı gözlenmiştir. Örneğin, Nijerya ülkesinde yapılan ön çalışma nüfus çoğalmasının azaltılması, kızlara daha iyi eğitim olanakların verilmesi ve eğitime daha iyi bütçe ayrılması yolları üzerinden çocuk evliliklerinin kaldırılması sonucu, 2014 ile 2030 yılları arasında elde edilecek kazancın \$25 milyar olabileceğini tahmin etmektedir. Ayrıca bu ön analizler şiddetle, kız çocuklarının yaşadığı olumsuz sağlık, eğitim hakkı ve refah sorunlarının yanı sıra çocuk evliliklerinin bireysel olarak olduğu gibi ulusal düzeyde de etkilerinin büyük olduğunu öne sürmektedir. Buna ek olarak, çocuk evliliklerinin sonlandırılması, genellikle çocuk evliliklerine maruz kalan yoksulların yararına olacaktır (Quentin Wodon, 2015).

BÖLÜM IV

ZAMBİYA'DA ÇOCUK EVLİLİĞİNİ AZALTMAYA YÖNELİK YÖNTEMLER/PROGRAMLAR

Zambiya güney Afrika ülkesinde çocuk evliliğini azaltmaya yönelik, daha yüksek veya daha az etkisi olan çeşitli yaklaşımlar benimsemiştir. Bu bölüm de yaklaşımların sonucunda bir paradigma kayması var olup olmadığını belirlemek için analitik bir bakış açısıyla yaklaşımlar tartışmaya ayrılmıştır. Çocuk evliliğinin halkların kültüründe ve geleneklerinde yerleşmiş olduğu ölçü, evliliği azaltmak için kullanılan uygulamalar için gereken enerji talebini belirlemektedir.

4.1 Çocuk Evliliğini Azaltmak İçin Uygulanan Hükümet Programları

Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için gösterilen gayretler ve başlatılan girişimler çok sayıdadır. Bu olumsuz olgunun önlenmesi için hem uluslararası hem de ulusal düzeyde politika, kanun ve programların uygulanması gibi birçok uygulama başlatılmıştır. Fakat, bütün bunlar ne kadar başarılı olabilmıştır?

Zambiya'da hükümet ve kalkınma ortakları, STK'lar ve diğer yardım severler tarafından, çocuk evliliği ile mücadele etmek için uygulanan çoğu müdahale şunları içermektedir; kız çocuklarının eğitimine destek, kız ve kadınların üreme sağlığı güçlendirilmesi, kitle iletişim ile bilinçlendirme kampanyaları ve yerel liderler, öğretmenler, polis, kültürel kurumlar ve yerel hükümetlerin çocuk ve kadın haklarını korumak ve ilerletmeleri için kapasitelerinin geliştirmeleri.

4.4.1 Politika ve Program Seviyelerindeki Müdahaleler

1990 Dünya Çocuk Zirvesi ve 1991 Birleşmiş Milletler Çocuk Komisyonu'nun (UNCRC) kabul edilmesinden bu yana yıllar geçmiştir. Bu dönemde Zambiya Ulusal Çocuk Politikasını geliştirmiştir (Luombe, 2008: 34). Bu politikanın temel amaçları çocukları ve gençleri etkileyen sorunları bütünsel bir şekilde irdelemek, bunu da sorumlu, iddali ve disiplinli gençlerin gelişimini güvenceye alarak ve insan kaynağı ve ulusal kalkınma için

potansiyellerini arttırarak yapmaktır (Uluslararası Para Fonu, 2007: 218). Bu politika 2006'da çocukların ve gençlerin değişen ihtiyaçlarını karşılamak üzere tekrar gözden geçirilmiştir.

Uluslararası Para Fonu Zambiya Yoksulluğun Azaltılması Stratejisi Çalışması'na (2007) göre ‘‘Zambiya hükümetinin Sivil Toplum Kuruluşları, Toplum Temelli Örgütler, İnanç Temelli Örgütler ile beraber ve uluslararası camia tarafından desteklenen bir şekilde aşağıdaki önlem programlarını geliştirmiştir:

- a. CRC-NPA bölge komitelerinin oluşturulması üzerinden kamuoyunun Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (UNCRC) konusunda farkındalığının arttırılması
- b. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (UNCRC)'nin yerleştirilmesi
- c. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (UNCRC) yerleştirilmesi ve çocuk mevzuatının gözden geçirilmesi için Çocuk Hakları Yasası'nın parlamentoya sunulması.
- d. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin basitleştirilmesi ve yerel dillere çevrilmesi
- e. Afrika Çocukları Günü'nün ve Uluslararası Çocuk Günü'nün kutlanması
- f. Toplumsal cinsiyet yanlılığından kaynaklanan ayrımcı uygulamalarla mücadele etmek amacı ile toplumsal cinsiyet ve kalkınma aktivitelerinin desteklenmesi
- g. Hükümet ve sivil toplum örgütleri kadına ve çocuklara karşı şiddeti ortadan kaldırmak üzere aktiviteler geliştirmişler, örnek olarak polis servisinde mağdurlar için destek birimlerinin kurulması gösterilebilir.
- h. Yardıma Muhtaç Çocuklar Ağı (Children in Need Network)'nın kurulması ile STK'larla koordinasyonun güçlendirilmesi
- i. Sokak çocukları problemine yönelik programların güçlendirilmeye başlanması
- j. Çocuk ve gençlere yönelik birçok müdahale programı konusunda Birleşmiş Milletlere ülke paydaşlarının raporlarının iletilmesi.

Zambiya'da Ulusal Çocuk Politikası çocukları ‘‘18 yaşının altında olan bireyler’’ olarak tanımlamaktadır (Fund, 2007: 218). Farklı bir yaklaşımla, çocuk evliliği alanında,

hükümet tarafından bu durumun azaltılmasına yönelik bir önlem olarak, evlilik ile ilgili resmi ve geleneksel yasaları uyumlaştırmak amacı ile yasa ve politikaların gözden geçirilmesine başlandı. Ulusal Çocuk Politikası ve Ulusal Toplumsal Cinsiyet Politikası, çocuk evliliği gibi önemi artmakta olan sorunları ele almaları amacı ile gözden geçirildi. Şu anda inceleme altında bulunan yasaların içinde Evlilik Yasası da vardır. Ve çocukların onlara karşı uygulanan çocuk evliliği gibi olumsuz uygulamalara karşı korunması ile ilgili ve sağlık, eğitim, gelişim ve yaşama haklarını savunan birçok yasa da vardır.

Çocuk evliliğinin çocuklar üzerindeki ve genel olarak toplumun üzerindeki etkisini azaltma amacı ile ortaya konulan çabalarda, Zambiya hükümetinin bu vakaları azaltmak için önemli taahhütlerde bulunduğu söylenmekte. Bu amaçla da hükümet, çocuk evliliğinin başlıca nedenlerinden biri olan erken hamilelik konusu ile birkaç müdahale yöntemi ve politika üzerinden mücadele etmektedir. Bunlardan biri de okula geri dönme politikası (School Re-Entry Policy) ile genç annelerin okula geri dönmeleri teşvik ediliyor. Aynı zamanda, cinsellik, barındırdığı riskler ve bu konuda sağlanan hizmetler hakkında geliştirdiği Kapsamlı Cinsellik Eğitimi paketi ile de gençleri bilgilendiriyor. Ancak sormak isteyeceğimiz soru, uygulanan bu önlemler ve politikaların çocuk evliliğini azaltmada ne derecede etkili olduğudur? Ve bu önlemler gençlerin cinsellikleri, üreme sağlıkları ve aile planlaması konularında bilgilendirilmiş kararlar vermelerini ne ölçüde sağlamaktadırlar?

4.4.2 Zambiya'da Okula Geri Dönüş Eğitim Politikası

Zambiya, çocukların, kadınların ve genel olarak insan haklarının geliştirilmesine yönelik uluslararası anlaşmaların çoğunluğuna taraf durumunda (İnsan Hakları Raporu, URL10). Ülke, bireylere eğitim hakkını temel insanı hak olarak sağlamakta ve korumaktadır (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 26. Maddesi).

Zambiya, evlilik öncesi gebelikten çocuk doğuran kızların okula geri dönmelerini teşvik etmek için ortaya konulan geniş bir girişim ve politikalar dizisinin bir parçası olarak, 1997 yılında Geri Dönüş Politikası'nı (REP) uygulamaya başladı (Mutombu, 2010). Temelde, politika alanındaki müdahalelerin okullara erişebilirliği, karşılanabilirliği, kaliteyi ve güvenliği arttırmaya odaklandığına inanılıyor. Bunların uygulanmasında da, müdahaleler zor durumda olan ve temel sosyal haklardan yoksun olan çocuklara burslar sağlamakta, okulda besin ve beslenme programları uygulamakta ve okul tesislerinin derslik blokları ve tuvaletleri

gibi altyapıları iyileştirilmektedir. Akılda tutulması gereken konulardan biri de, ailelerin kız çocuklarının evlendirmelerinin olasılıklarının, çocuğun eğitimden aldıkları faydanın artması oranında azaldığı durumudur. Bunun nedeni ya kız çocuğunun erişiminin olduğu programlar ya da çocuğun geliştirdiği becerileri ve bilgi edinimidir.

UNICEF'in Kızların Eğitimi ve Cinsiyet Eşitliği raporuna göre kızların eğitim olanaklarını/olasılıklarını artırmak amacıyla uygulanan yaklaşımlar ve programlar, ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitim alan kızların artmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, yoksul kız çocuklarının okulda kalmaları için onlara yapılan mali teşviklerin okulu bırakma oranlarını azalttığı ve evliliği geciktirebildiği de ileri sürülüyor. Okul müfredatının gözden geçirilmesi, okul altyapısının güvenliğinin artırılması, kadın öğretmenlerin işe alınması ve öğretmenlerin eğitimden geçirilmesi, kız ve erkek çocuklara eşit şekilde davranmayı sağlayan bir ortam yaratılması gibi kız çocuklarının eğitiminin kalitesini artıran yaklaşımlar da, çocukların okulda kalmalarının ihtimalini arttırmaktadır.

Zambiya'da kız çocuğunun eğitimi kampanyası, 1996'da yani okula geri dönüş politikasından bir yıl önce başlatıldı. Bu çerçevede de Zambiya hükümeti ile sivil toplum kuruluşları tarafından, kız çocuklarının eğitimi konusunda bilinçliliğin artması ve kız çocuklarına daha fazla fırsat sunulması için, ortada olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini konu alan yaklaşımlar uygulandı. Örneğin, okulların 1,8 ve 10. sınıflarında kız ve erkek çocuklarının sayısının eşit olması gerektiğini öngören ve okulları yasal olarak bağlayan %50-%50 kayıt politikası stratejisi uygulandı, aynı zamanda karma okullar ve yüksekokullar uygulamaya katıldı. Diğer stratejilerin arasında da sadece erkek kamu ortaokullarının karma liselere dönüştürülmesi ve 1997 sonrasında da okula geri dönüş politikasının başlatılması ve Temel Eğitim Alt Sektörü Yatırım Programı'nın (BESSIP, 1998-2002) geniş sınıf inşaat bileşenin de Zambiya'da tüm çocukların 1-7 sınıflara eğitime erişimlerini arttırması bulunmaktaydı.

Kız çocuklarını eğitmek ve korumak adına yapılan başka birkaç girişim de UNICEF, CIDA, NORAD ve Kız Çocuklarının Eğitimi Geliştirme Programı (PAGE) Zambiya Eğitim Bakanlığı üzerinden yürütüldü ve o dönemde 9 bölgenin her birinde yaygınlaştı. Program en başta herkes için kaliteli ve kapsayıcı eğitim sunmaya odaklandı. Namuunda ve Mumbuna (2010) tarafından yapılan ve Chishimba Nkosha (2013:121) tarafından alıntılanan önceki araştırmaların istatistikleri şu bulguları göstermekte: 2002-2008 dönemi süresince, hamile kız

çocuklarının, doğumdan sonra ilkokula geri dönüş oranları % 36'dan % 38'e çıkmış ancak lise seviyesindeki oran da %79,2'den %65,1'e inmiştir. Bununla beraber, yeni doğan bebeğe bakmak üzere hem erkek hem de kız çocuğunun okuldan gönderilmesini talep eden yönetmeliğin de kız çocuklarının hamilelikten kaçınmalarında olumlu bir rol oynamış olabilir.

Ayriyeten, ilkokulda hamile kalan kız çocuklarının okulu bırakma olasılığının, ortaokulda hamile kalan kız çocuklarından daha fazla olduğu da gözlemlenmiştir. Daha detaylı olarak, 2010'daki okul nüfus sayımı verilerine göre, kaydedilen gebeliklerin %88'inin 5 ve 9. sınıflar arasında olduğu görülmüştür. 9. sınıf öğrencileri en yüksek rakamlara ulaşırken (3909) bunları 7. sınıf (3799), 8. sınıf (2871), 6. sınıf (1761) ve 5. sınıf (753) takip etmektedir (Restless Development, 2014).

Politikaların ülkede uygulanmasına rağmen genç kızların artan çoğunluğunun doğum yaptıktan sonra eğitimlerine devam etmediği söylenmektedir (Mwansa, 2011: 13). Ancak bu durum aynı zamanda tartışmalı bir konu haline almış durumdadır. Çünkü istatistikler de doğum sonrası okula dönen kız çocuklarının sayısının arttığını gösteriyor. Eğitim, Bilim, Meslek Eğitimi ve Erken eğitim bakanı Micheal Kaingu tarafından yayımlanan istatistiklerin gösterdiğine göre 2014 yılında 16.000 kız çocuğu okulu bırakmış, bunlardan 13.250'si 18 yaşının altında veya ilkokul seviyesindeymiş. (Zambiya Daily Mail, Ağustos 2015). Çocuk evliliği ve aynı zamanda okula giden kız çocuklarını içeren ergen gebelikleri kızların ve kadınların düşük eğitim seviyelerinde olmalarının merkezi nedenleri arasında sayılmaktadır.

Buna ek olarak, ZDHS 2013-2014'ün eğitim düzeyi ve hane nüfusu verilerinin gösterdiğine göre, kadınların % 45'inin ve erkeklerin de % 57'sinin orta okul veya daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu görülüyor. Orta öğretime giden kız çocuklarının arasındaki bu yüksekokulu terk etme oranları, erkekler ve kadınlar arasındaki eğitim düzeyi farklılıklarının bazılarını açıklayabilir. Muhtemelen, daha önceki bölümlerde de açıklandığı gibi, çocuk evliliğinin yaygınlığı, okulu bırakma oranlarının yüksekliği ve düşük eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlere bağlanabilir. Doğumdan sonra eğitime devam etmeyi zorunlu kılıcı yasaların olmaması ve doğum yaptıktan sonra bebek bakımı ile ev işlerinin sorumlulukları, kız çocuklarının okula dönmelerini ve eğitimlerini ilerletmelerini de pratikte çok zorlaştırmıştır. Dahası da, okula giden çocuklara, özellikle de doğum sonrası okula dönen kız çocuklarına yapılan ayrımcılık da bu bağlama katkı sağlayan faktörlerden biri durumundadır.

USAID'in Eğitim Stratejisi'nde belirtildiği gibi "erken evliliğin engellenmesinin en iyi yolu kızları okuldan almamaktır". İlkokul seviyesinin kaliteli bir eğitim sağlaması, daha yüksek seviyede eğitime geçişi kolaylaştırdığı için önem arz etmektedir ve sonuç olarak de çocukların erken evlenme ihtimallerini düşürmektedir. Bu, aynı zamanda da okulla ilgili toplumsal cinsiyet temelli şiddet riskini ortadan kaldıran, güvenli bir eğitim ortamı oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

4.2 Diğer Devlet Yaklaşımları ve Azaltma Müdahaleleri

Bunlara ek olarak, Zambiya hükümeti çocuk evliliği ile mücadelede ortaya çok iyi bir performans sergilemek için çocuk evliliği sorununun tüm ülkede, başarısızlıklar olmaksızın, ele alınmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu konu hakkında gördüğümüz üzere hükümet yasaların gözden geçirilmesi, yeni politikaların, projelerin ve yaklaşımların formüle edilmesi gibi, konumuz olan sorunla başa çıkmak üzere çalışmalar yapıyor. Aslında, şu durumda sorulması gereken soru da, bu azaltıcı önlemlerin çocuk evliliğini ne derece azalttığı ve ergen çocukların hayatlarını ne derecede iyileştirdikleridir?

Çocuk evliliğinin ergenlerin sağlığı ve üremeleri üzerindeki sonuçlarını gözlemleyen bir araştırmaya göre, çocuk evliliği ve çocuk ölümleri arasında açık bir bağlantı bulunmaktadır. Hamilelik çeşitli yaşlarda ortaya çıkabiliyor ancak bu durum da kendi riskini beraberinde getiriyor. Önceki araştırmaların bulgularına göre "gerekli fiziki ve psikolojik olgunluğa ulaşmayan kadınlarının doğumda ölmesi olasılığı ulaşan kadınlara nazaran üç kat daha fazladır" (a.g.e Sagade, 2012:16) . Birkaç ülkede yapılan çalışmalardan elde edilen veriler de genç kızların doğum sırasında ölüm risklerinin yirmi yaşın üzerindeki kadınlarından daha fazla olduğunu göstermektedir. Görüldüğü üzere genç gelinlerin, gebelik ve doğum sırasında ortaya çıkan komplikasyonlar nedeni ile ölüm risklerinin olduğu bir gerçektir. Aynı zamanda bebeklerin de çocuk ölümlerinden muzdarip oldukları da iyi bilinen bir gerçektir. Genç annelerden doğması muhtemel bebeklerin de büyük sağlık riskleri ile karşı karşıya oldukları da iddia edilmektedir. Örneğin, yirmi yaşın altındaki bir annenin bebeğinin, doğum öncesi ve neonatal ölüm riski, daha yaşlı annelerinin bebeklerinin ölüm riskine olanla daha fazladır.

Kız çocuğunun hayatını önemli derecede etkileyen çocuk evliliği hakkındaki vakalar ve raporlar ülke çapında artınca Zambiya hükümeti o zamanki Topluluk Kalkınması, Anne ve

Çocuk Sağlığı Bakanlığı üzerinden, 2013 yılında '**Yenilenen Söz**' olarak tanınan ve çocuk evliliği ile erken gebeliklerle mücadele etmeyi amaçlayan programı başlattı. Şu anda bu program Sağlık Bakanlığı'nın kapsamındadır çünkü Çocuk ve Anne Sağlığı konuları Sağlık Bakanlığı'na aktarılmış durumdadır.

UNICEF'in de desteği ile Zambiya 2012 yılında 'Çocukları Yaşatmayı Üstlenmek: Yenilenen Söz' kampanyasına katıldı ve 2035'e kadar 5 yaş altındaki çocuk ölümlerini 1000 canlı doğumda 20 veya altına düşürmeye taahhüt etti (USAID, 2014: 1-164). Programın amaçlarından bazıları da gebeliği önleme gereksinimlerinin karşılanması ve 27 bölgenin herbirinde de ergen hamileliğinin azaltılması var (USAID, 2014 :64). 178 ülkenin ve bunların yanı sıra binlerce sivil toplum örgütünün ve özel sektörün bir araya geldiği bu küresel kampanyaya Zambiya hükümeti de her çocuğa hayata olabilecek en iyi başlangıcı verebilmek için ve önlenebilir anne ve çocuk ölümlerini durdurmak için katıldı.

2013-2014 Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın sonuçlarına göre çocuk ölümleri 2007'den itibaren, her 1000 sağlıklı doğumda 70'ten 45'e düşmüş durumda. Aynı araştırmaya göre, 5 yaşın altındaki çocukların ölüm oranı ise 1000 canlı doğumda 119 ölümden 75'e düşmüş; annelerin ölüm oranı da 2007'de 100.000 canlı doğumda 591'den 398'e düşmüş bulunuyor. Bu istatistikler de bize, Zambiya'da genç hamileliklerinin ve erken ebeveynliğin, genç annelerin ve çocuklarının sağlıkları üzerinde önemli sonuçlar doğuran temel sosyal ve sağlık sorunu olduğu gerçeğini göstermektedir. Hükümetin ve işbirliği ortaklarının anne ve neonatal ölümleri ile çocuk sağlığı konularında ortaya koydukları büyük bir gelişme ve başarı bulunuyor.

Görünüşe göre, Zambiya'daki çocuk evliliklerinin sadece yetişkin bir erkek ve kız çocuğu arasında yaşanmadığı düşünülüyor. Çünkü aynı zamanda çocuk evliliklerinin yaşıt olan genç bir çocuk ve gençbir kız arasında da gerçekleştiği biliniyor. Bu çocuk evliliklerinin çoğunun nedeni gençlerin erken hamileliği olabilir. Örneğin, Zambiya'da kültürel olarak, hamile kalan bir kız çocuğu ailesi tarafından, hamileliğin diğer sorumlusu olan aileye götürülmektedir.

2013'te Zambiya hükümeti bu tarz çocuk evliliklerini sona erdirmek amacı ile Şefler ve Kültürel İlişkiler Bakanlığı tarafından öncülük edilen bir kampanya başlattı (Girls Not

Brides). Son dönemde ortaya çıkan bir gelişme olarak da, Zambiya 08 Nisan 2016'da '**Çocuk Evliliğini Bitirmek için Ulusal Strateji**'yi benimsedi. Bu strateji, ailelerin çocuklarını evlendirmelerine iten ezici kalkınma ve insan hakları engellerini ortadan kaldırmayı ve aynı zamanda da çocuk haklarının gerçekleştirilmesi ve çocuk koruma hizmetlerinin gelişmesini amaçlıyor.

Hükümetin çocuk evliliğini sonlandırmak için çabalarına sivil toplum örgütleri (STK'lar) ve özel sektör gibi farklı paydaşlar katkı sağlıyor. Bu da çocuk evliliğini bitirme kampanyasına, bu uygulamanın hem nedenleri hem de sonuçları ile alakadar olan, çok sektörlü ve bütünsel bir yaklaşım benimsemesini sağlıyor. Bu, farklı ulusal ve uluslararası anlaşmalar tarafından yönlendiriliyor ve bunların arasında Gözden Geçirilmiş Altıncı Ulusal Kalkınma Planı (RSNDP), Zambiya 2030 Vizyonu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Anlaşması (1989), Çocuk Hakları ve Refahı Afrika Şartı ve diğer ilgili ulusal ve uluslararası anlaşmalar bulunuyor.

Strateji, '2030'a kadar Çocuk Evliliği Olmayan bir Zambiya' amacına ulaşabilmek için, 2021 yılına kadar çocuk evliliklerinin oranını %40 düşürmek gibi ara bir hedef benimsiyor.

Zambiya'da Çocuk Evliliğinin Sona Erdirilmesi Strateji'sinin amaçları şunlar:

- Çocukların evliliğe karşı korunmasızlığını azaltmak için çok sektörlü müdahaleleri güçlendirmek
- Çocuklarla ilgili müdahalelerin tutarlı yorumlanması ve uygulanmasını sağlama almak amacı ile politika ve mevzuatın gelişmesi ve gözden geçirilmesini kolaylaştırmak
- Çocuk evliliği vakalarını azaltmak amacı ile yaygın olan olumsuz tutumlar, davranışlar, inançlar ve uygulamalarda olumlu değişime olanak sağlamak
- Çocukların çocuk evliliğine karşı korunmasızlığını azaltmak için çocuğa duyarlı hizmetlerin sağlanmasını kolaylaştırmak
- Çocukların evliliğe karşı korunmasızlığını azaltmayı amaçlayan programların uygulanmasını sağlamak için mali kaynakları etkili bir şekilde seferber etmek

Ulusal olarak, çocuk evliliğini sona erdirmeye yönelik çaba, Toplumsal Cinsiyet Bakanlığı ve bu kampanyaya adanmış bir sekreteryaya başkanlığında bulunan bakanlıklar arası bir konsorsiyum tarafından yönetiliyor. Konsorsiyum, çocuk evliliğini bitirmek ve altında yatan nedenleri ele almak ile dolaylı ya da doğrudan ilgisi bulunan onbir hükümet bakanlığını kapsıyor.

4.3 Sivil Toplum Müdahalesi

Zambiya’da sivil toplum çocuk evliliği vakalarının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak bıkmadan ve yorulmadan birlikte çalışmakta. Bu temeller üzerinde de, sivil toplum, çocuk evliliğini sona erdirmek amacı olan ulusal hareket koalisyonunu kurmuş bulunuyor. Sivil toplum kuruluşlarının bu koalisyonu ‘*Girls Not Brides*’ (Kızlar Gelin Değil) olarak bilinen ve çocuk evliliğini bitirmeyi amaçlayan bir global oraklık olan küresel akımın bir üyesidir.

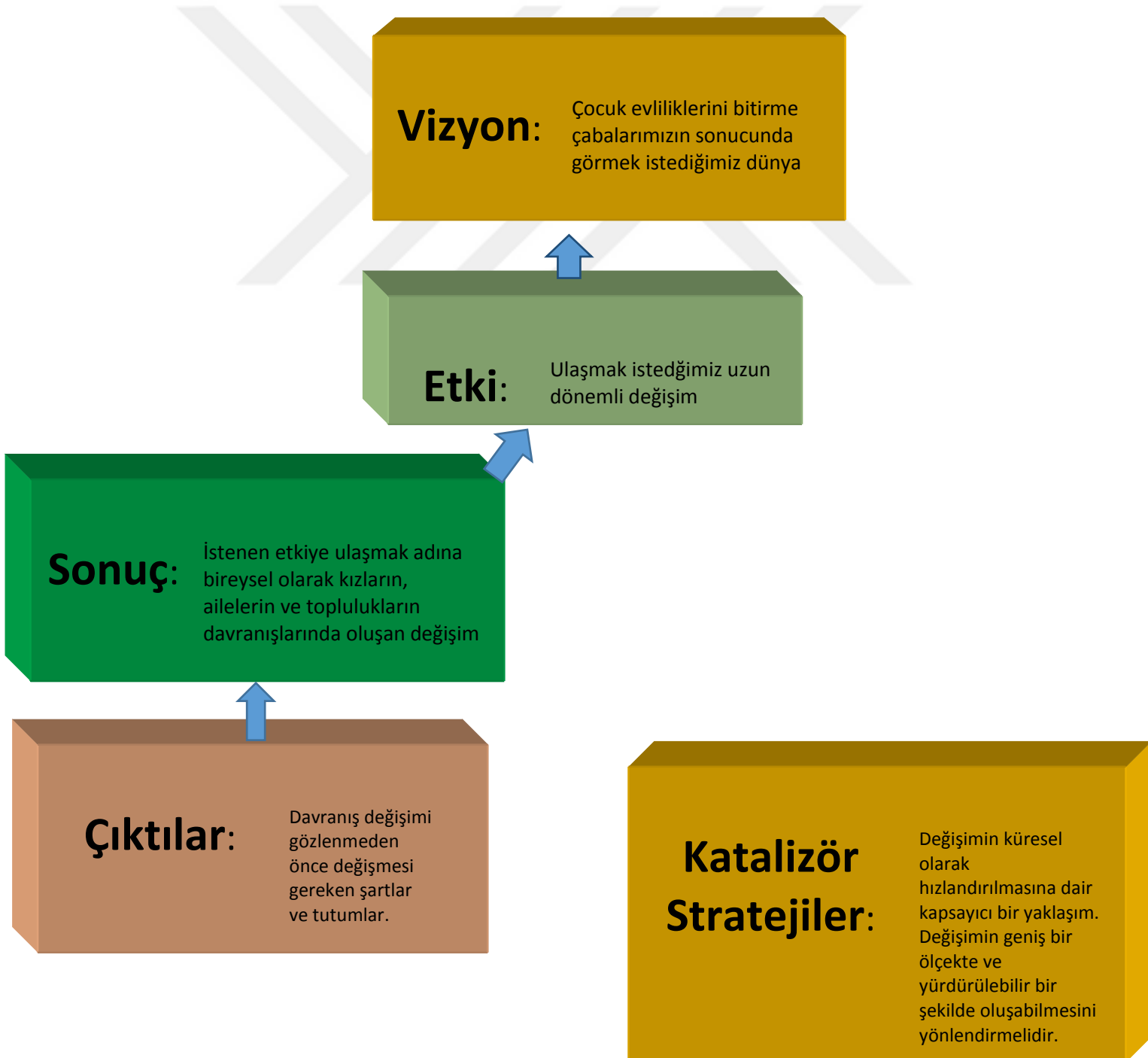
4.3.1 Çocuk Evliliği’nin Ortadan Kaldırılmasında Değişim Teorisi

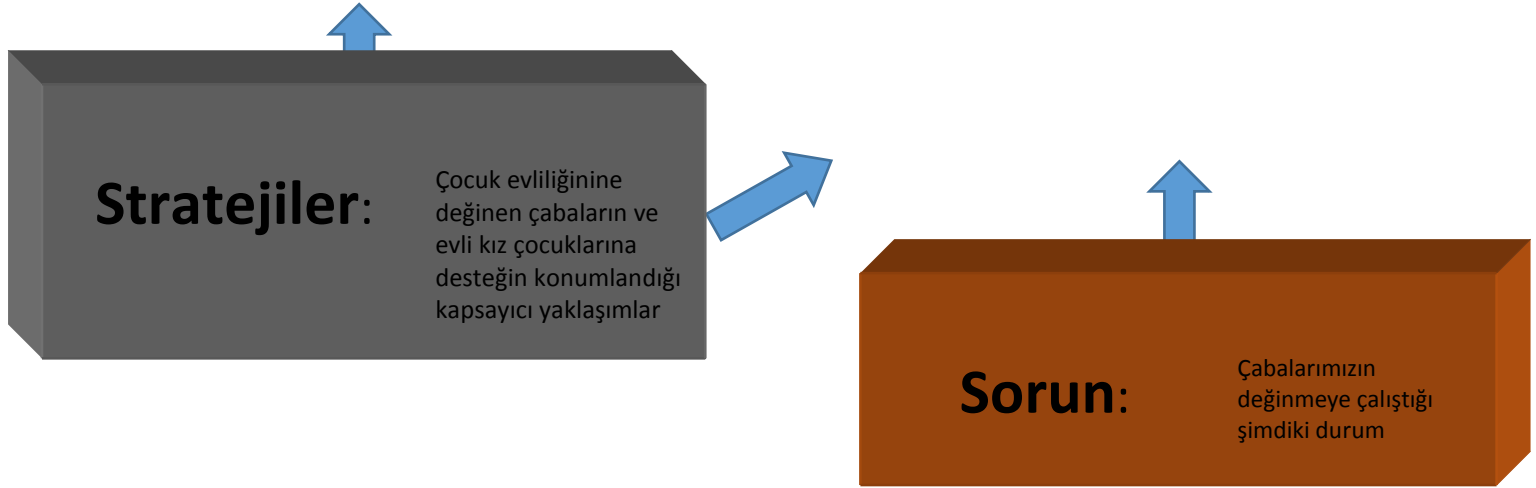
Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için geliştirilen Küresel Ortaklık Girişimi ‘‘Girls Not Brides’’ çocuk evliliğini ele alan büyük oyunculardan birisidir. Çocuk Evliliği’nin küresel boyutta ele alınması ve etkili bir önlem ve müdahale yöntemi yaratmak ve olgunun etkilerinin açıklanması için ‘‘Değişim Teorisi’’ni geliştirmiştir. Küresel, bölgesel, ulusal ve yerel boyutta olmak üzere birçok hükümet, kurum, sivil toplum kuruluşu, Birleşmiş Milletler örgütleri ile işbirliği içinde önemli derecede çaba sarfetmiştir (Girls Not Brides). Bu teorinin hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından benimsendiğinde çocuk evliliğinin etkili bir şekilde ele alınmasında önemli yardımları olabilecek bir çerçeve oluşturacaktır. Bu nedenle Zambiya hükümeti birçok sivil toplum kuruluşu ile beraber bu girişime destek olacaklarını vaat etmiştir.

Değişim Teorisinin geliştirilmesinde rol oynayan varsayım, Çocuk Evliliğinin çocuk haklarını ihlal ettiği ve sonuçlarının hem maliyetli hem de ölümcül olduğu varsayımdır. Bu nedenle bu varsayımın dayandığı ana nokta toplumun genelinde sosyal değişimin ve gelişimin oluşturulması gerekliliğidir. Teorinin bir diğer açıklaması da, onun birçok yaklaşımı özetlemesi ve birbirleriyle olan bağlantıları göstermesidir. Daha önce de altı çizildiği gibi, ekolojik çerçevedeki birçok farklı etken çocuk evliliğini etkilemektedir ve görünüşe göre değişimin elde edilmesinde bu etkenler birbirlerini önemli derecede etkilemektedir.

“Değişim Teorisi” bu tezin ana odak noktalarından biridir çünkü temelde çocuk evliliğinin azaltılması için yapılması gerekenleri ayrıntısıyla anlatmaktadır. Bu teori ile, sürece yardımcı olabilecek yedi farklı seviye ortaya atıldı. En alttaki sorunsalın tanımlanmasından en üstteki vizyon tanımına kadarki kavramlar, azaltmada başarılı olması en muhtemel açıklayıcı kavramlardır.

Aşağıdaki diyagram Girls Not Brides'ın kullandığı kavramları belirliyor/gösteriyor:

Şekil 5: Girls Not Brides'in ulandığı Değişim Teorisi

Bu diyagram hafifletme sürecinin nasıl ele alınması gerektiğini göstermektedir. Diyagrama baktığımızda kalkınmak ve gerçek bir sosyal değişim yaratmak için çocuk evliliği gibi temel sorunların ele alınması ve aşağıdan yukarıya doğru bakılması gerektiğini anlamaktayız. Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için ilk olarak ana nedenlerinin ele alınması ve çözülmesi gerekmektedir. Bu nedenle daha önce de sorunun aşağıdan yukarıya doğru ele alınması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Sorun

Bu teori ile uygun olarak, sorunun temel nedenlerinin ele alınmasına, olguya neden olan etkenlerin, onların kızlara, ailelere, toplumlara ve ulusa olan etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Sorun belirlendikten sonra diyagramın bir sonraki safhası Strateji'nin Tezleştirilmesidir.

Katalizör Strateji

Katalizör strateji ülkeden ülkeye değişiklik göstermekte ancak iyi ve doğru öneriler, bu sorun ile mücadele etmekte olan birçok ülkede amaçlara ve hedeflere ulaşmak için kullanılabilir. Çocuk evliliğine neden olan sorunun ele alınmasında ve çözüm üretiminde hem kız hem de erkek çocukları eşit statüye sahip olmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, erkeklerin kız ve kadınlara göre üstün görüldüğü eşitsiz bir dünyada yaşıyoruz. Yıllar boyunca erkekler, karar alma ve statü konusunda kız ve kadınları ezici bir biçimde zapt etmişlerdir. Tüm bunların ışığında Girls Not Bride, ilgiyi bu konuya odaklayarak, ortakları hizaya getirerek, bulgular paylaşarak ve kaynakları seferber etmek de dahil olmak üzere

çabaları koordine ederek bu sorunla sürdürülebilir bir şekilde yüzleşmektedir. Katalizör stratejiye içkin olan bir durum da araştırma ve veri toplama yatırımına ihtiyaçtır. Bu sadece programları bilgilendirmek için kanıt tabanını artırmakla kalmayıp, ilerlemeyi birçok çıktı ve sonuca karşılık ölçmek için de kullanılmaktadır. Çocuk evliliğinin karmaşık doğası, geniş etki alanı, ele alınması için gereken eylemler göz önünde bulundurulduğunda, katalizör stratejiye göre stratejik işbirliği maksimum etki elde edebilmek için son derece önemli durumdadır. Girls Not Brides ortaklığı bu tarz katalizör ve işbirliği artırıcı eylemleri kolaylaştırmak için önemli bir role sahiptir.

Stratejiler

Teori, çocuk evliliği ele alınırken stratejileri dört boyut olarak özetlenmektedir. Bu boyutlar, kızların güçlendirilmesi, ailelerin ve toplumların hareketlendirilmesi, hizmetlerin sağlanması ve kanun ve politikaların düzenlenmesi ve uygulanmasıdır. Dört strateji birbirleriyle bağlı ve birbirlerini desteklemektedir. Çocuk evliliğinin ele alınması tüm dört stratejinin karışımının kullanılmasını gerektirecektir. Belirli strateji karışımları çevre ve içeriğe bağlı olarak belirlenecek ve bölgedeki çocuk evliliği etkenlerine bağlı olacaktır. Bunların sonucu olarak da birçok STK ve diğer paydaşlar, Girls Not Brides tarafından ileri sürülen değişim teorisini benimsemiştir. Böylece, Nisan 2013'te Sivil Toplum Kuruluşları hükümet ile işbirliği yaparak çocuk evliliklerine karşı ulusal bir kampanya başlatmışlardır. Kampanya ilk olarak Ulu Şef Mpzeni'nin Şeflik alanı olan ve aynı zamanda çocuk, erken ve zorla evlilik vakalarının %60 oranında, en yüksek olduğu Doğu Bölgesinde başlatıldı. Proje ilk olarak, First Lady Dr. Christine Kaseba tarafından, genç kızlara etki eden ve hayatta gelişmelerine engel olan çocuk evliliklerinin sona erdirilmesi için yapılan bir çağrı ile başlatıldı.

Kampanyanın başatılmasından itibaren, geleneksel şefler, topluluklar ve aileler arasında çocuk evlilikleri üzerine bilinçlendirmeye yönelik önemli bir çaba oluşmuştur. Böylece, çocuk evliliğinin sona erdirme kampanyasının lansmanından bu yana şeflerin çoğunun çocuk, erken ve zorla evliliği şefliklerinde yasakladıkları rapor edilmiştir. Örneğin, çocuk evliliğinin %50 yaygınlık oranlarının olduğu ve kızların 14 yaş civarında evlendirildiği Luapula bölgesinin Mansa ilinden Alt-Şef Kapwepwe'nin Şefliği bu uygulamayı yasaklamıştır. Doğu ve Güney Afrika'da 18'den fazla Program başlıklı bir gazete haberine göre (4. Baskı: Şubat-Temmuz 2015) Alt-Şef Kapwepwe 6 kız çocuğunun evliliğini geri almış ve o zamandan beri okula geri kayıt yaptırmışlardır. Şef aynı zamanda çocukların 17 ve

14 yaşlarında olduğu bir çocuk evliliği vakası ile ilgilenmekte olduğunu da belirtmektedir. Şefliğindeki öğretmenler ve birçok çocuk ile birlikte çalışmakta olup, sık sık okulları ziyaret ederek herhangi bir sınıfta okulu bırakma vakası ya da çocuk evliliği vakası olup olmadığını kontrol etmektedir. Bu gibi durumlarda, Alt-Şef, vakayı takip ederek mağdurun tekrar okula geri dönmesini sağlamaktadır. Şimdiye kadar, geleneksel liderler tarafından yürütülen sosyal faaliyetler aracılığı ile Mansa'da 900 kişiye çocuk evlilikleri konusunda bilgilendirme amacı ile ulaşılmış. %46 oranında çocuk evliliğine sahip Merkezi Bölge'de, Serenje'deki Lala halkının şefi, tüm ebeveyn ve velilerin kız çocuklarının eğitmlerine öncelik vermelerini beklediği yönünde bir açıklama yaptı; 'Bizim Şefliğimizde, kız çocuklarımızın olgunlaşabilmeleri ve okula gidebilmeleri için erken evlilikler yasaktır' dedi. Bunlara ek olarak çocuk evliliğinin %38 oranında olduğu Güney Bölgesi Şeflerinin Güney Kraliyet Vakfı, çocuk evliliğini bitirmeye yönelik ulusal hareket kampanyasını takdir ederek, Güney Bölgesinde toplumsal cinsiyet bazlı şiddetin durdurulması için yardımcı oldu. Hatırlanacağı gibi önceki bölümlerde de tartışıldığı üzere, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve çocuk evliliği arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır.

Çocuk evliliği ve gençlerin hamileliği seviyelerinin yüksek olduğu Kuzey-Batı ve Batı bölgelerinde ise bu tarz müdahaleler görülmemekte ve genel olarak daha az bilinmektedir. Bu çerçevede, araştırmacının bu bölgelerdeki çocuk evliliği vakalarının nasıl ele alındıkları konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip değildir. Bunların yanı sıra, Zambiya çok kültürlü ve çok dinli bir topluluğa sahip. Toplumun %87'sinin Hristiyan, %1'inin Müslüman (140.000) ve yerel dinler de dahil olmak üzere farklı inançları olan %12 lik bir kesimi vardır (Temmuz 2014 sayımlarına göre). Ancak hangi dini inancın çocuk evliliğini uygulamasının daha yüksek oranda olacağını gösteren bir araştırma ya da veri bulunmamaktadır. Toplumun çoğunluğunun Hristiyan olduğu bu ülkede, yerli Zambiya'lıların çocuk evliliğini uygulama olasılıklarının, ülkedeki diğer dini inançlarla karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu nedenle, özellikle Müslüman nüfusun yoğunlaştığı bölgelere odaklanarak, hangi topluluğun çocuk evliliğini uygulamaya daha yatkın olduğunun belirlenmesi için araştırmaların yürütülmesine ihtiyaç vardır. Zambiya 2014 Uluslararası Din Özgürlüğü raporuna göre, Zambiya'da yaşayan Müslüman topluluklar ağırlıklı olarak Lusaka'da, Doğu ve Bakır kuşağı bölgelerinde yoğunlaşmışlardır ve sıklıkla etnik ve ulusal olarak bölünmüşlerdir. Çoğunluğunun Güney Asya, Somali ve Ortadoğu göçmeni olup Zambiya vatandaşlığına geçtiği rapor edilmiştir. Zambiya'da Somali kökenli olanların tamamına yakını Müslüman ve

çoğunluğu Ndola ve Lusaka bölgelerinde yaşamaktadır. Çocuk evliliği oranları Bakır kuşağında %32, Lusaka bölgesinde %26 ve Doğu bölgesinde de %60 oranlarındadır.

Bunun yanında, Zambiya sivil toplum kuruluşu Genç Kızların Güçlendirilmesi Halk Konseyi (AGEP) kızların sosyal, sağlık ve ekonomik kaynaklarını arttırmak amacını taşıyan çok yönlü bir programın değerlendirmek için değişim teorisini kullanmıştır (Zambia P. C., 2015). Halk Konseyi AGEP'in değişim teorisinin karşılaştığı sorunlar aşağıdaki gibidir:

- Genç kızlar, sosyal, sağlık ve ekonomik özelliklerini geliştirerek güçlendirilirler (amaçladığımız çıktı)
- Bu özelliklerinden korunmasızlıklarını azaltmak ve fırsatlarını genişletmek için faydalanabilirler
- Bu güçlenmenin sonuçları arasında okulun bitirilmesinin artan olasılığı, geciken cinsel ilişki başlangıcı ve erken evlilik, istenmeyen gebelik, HIV edinimi ve diğer kötü sonuçların riskinin azalması bulunmaktadır)

Bu çerçevede, pilot test programlarında yapılan bir inceleme, Şehir (Lusaka) ve Kırsal (Chibombo bölgesi)'nde 10 ila 19 yaşları arasındaki evli olmayan kızları konu almıştır. Bu program ekonomik güçlendirme ve sağlık hizmeti sunumu ile kız çocuklarına alan yaratmak ve izolasyonlarını azaltmak için bir yaklaşım benimsemiştir. AGEP Programı'nın dört yıllık bir çalışmanın bir yıllık değerlendirilmesi katılımcılar arasında yüksek özgüven değerlerinin elde edildiğini ve "sosyal, sağlık ve ekonomik varlıklarda iyileştirilmelerin kaydedildiğini göstermiştir. Fakat başlangıç sonuçları kızların cinsel ve üreme sağlığı bilgisi, cinsel ve üreme davranışları, HIV ve fiziksel şiddet açısından iyileştirmelerin olmadığını da göstermektedir (Zambia P. C., 2015). Ek olarak "AGEP ile cinsel davranışlarda olumlu bir değişimin elde edildiği ve 15 yaş ve üstü kızların isteksiz cinsel ilişkiye girme oranının %25 azaldığı görülmüştür. Bunlara ek olarak cinsellik sırasında prezervatif kullanımının olasılığının arttığı ancak bunun sadece kırsal bölgedeki kız çocukları arasında olduğu da görülmüştür. Dahası, AGEP programlarına katılan kızların finansal okuryazarlık ölçeğinde, kontrol grubundaki kız çocuklarına oranla daha yüksek puanlar almışlardır. Onların, aynı zamanda son bir yıl içerisinde para biriktirmiş olma olasılıkları da daha yüksek görülmüştür. Ancak bu farklılıklar sadece programda olup da tasarruf hesabı açmış olan kızlar için bir önem arz ediyor.

Yukarıdaki değerlendirme ve verilen istatistikler itibari ile, geriye doğru baktığımda, genç kızların üreme sağlığı ve bilgilendirilmesi konularında bazı özel ihtiyaçlara ve hükümetler ile işbirlikçi paydaşların uyumlu çabalarına rağmen hala bu konularda yeterli ve doğru bilgi eksikliği olduğu ve bazı bölgelerde, özellikle kırsal alanlarda bu tarz hizmetlerin bulunmadığını çünkü eşitsiz bir erişim ve temel sağlık ihtiyaçlarının yetersiz bir dağılımı olduğu görülmektedir. Aslında, doğum kontrol bilgileri incelenen çoğu durumda kişilere sunulmuyor bile. Anderson ve ark. (2014:20)'nın öne attığı sava göre, kırsal alandaki kişilerin doğum kontrol yöntemlerini kullanmamalarının sebeplerinin arasında, doğum kontrol yöntemleri konusundaki bilgisizlik ve hizmetlere erişim eksikliği bulunuyor. Örneğin, Zambiya'da 15 ila 19 yaşları arasındaki genç kızların %64'ünün radyo, televizyon ya da gazetelerden aile planlaması konusunda bir şey duymamış oldukları belirtiliyor.

Bu nedenle gençlerin üreme sağlıklarının iyileştirilmesi için kız haklarının ve cinsel ilişki eğitiminin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, temel ihtiyaçların ve sosyal imkanları ile aile planlama ve üreme sağlığı hakkındaki bilgilere ulaşımın sağlanması gerekmektedir. Ek olarak, kadın ve kızların haklarının korunması, sağlanması için toplumların hareketlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ve dolayısıyla fark yaratıcı sosyal değişimin elde edilmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Özetle ülkede gençlerin üreme sağlıklarını ne devlet sağlık hizmetleri yetkilileri ne de STK'lar ciddi olarak ele almadıkları söylenebilmektedir.

Buna ek olarak, USAID'in iddia ettiği gibi çocuk evlilikleri nedeniyle sağlık, ekonomik ve eğitim alanında artan riskleri azaltmak için kurumların evli çocuklar için aile planlaması, anne ve çocuk bakımı ve diğer sosyal hizmetlerini sağlaması gerekmektedir. Nepal'de Genç Evli Çiftler Üreme Sağlığı Projesi (RHMACP) yürütülen stratejik programlar arasında başarılı olanlardan birtanesidir. Bu proje var olan haberleşme ağlarının üzerine kurulup evli ergenlerin üreme sağlıklarını geliştirmelerini amaçlamaktadır (USAID, 2008 : 5).

Projenin hedefleri sırasıyla:

- (1) Aile planlaması, anne sağlığı ve HİV ve cinsel yoldan bulaşan hastalıklar konularında genç evlileri bilinçlendirmek
- (2) Kaliteli hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak, arttırmak

(3) Genç evli çiftlerinin üreme sağlığı için toplum ve aile desteklerinin artırılması. Genç evli eşlerin toplum gönüllüleri olarak eşdüzey eğitmen ve örnek teskil etmeleri

Kaliteli ve genç-dostu hizmetlerin ulaşılabilir ve müsait olabilmesi için RHMACP sağlık kurumlarına ve yerel sağlık hizmetlerine eğitim ve destek vermiştir. Uygulamalar sırasında, eşdüzey eğitmenler çocuk evlilikleri ile alakalı standartlara değinilmesi gerektiğini fark etmişlerdir. Böylelikle, çocuk evliliklerini yok etme komisyonları kurulmuş, toplantılar tutulmuş çocuk evlilikleri ve başlık parası sisteminin ortadan kaldırılması organize edilmiştir. Verilere bakıldığında davranış ve tutumlarda pozitif bir değişim görülmüştür. Örnek olarak, çeşitli görüşler arasında aile planlamasının kullanılıp kullanılmamasında radikal değişiklikler kaydedilmiştir. Sonuçlara bakıldığında kadınlarda %37 artarak %65, erkeklerde ise %57 artarak %65 oranında aile planlamasının sorumlularının karı koca birlikte olması kararlaştırılmıştır. Çiftlerin ilk çocukları için aile planlamasının kullanımı değişmemekle birlikte, sağlık servisleri için genç evli çiftlerin devlet sağlık hizmetlerini ziyaret etmesi 2005 yılında %36 iken bu rakam 2007 yılında %42 ye yükselmiştir. Bununla birlikte iki bölgede, ilk evliliklerdeki genç kızlarda yaş ortalamasının artması ve yaşlarının 14 ila 16 arasında olması yine bu proje ile ilişkilendirilmektedir.

4.4 Çocuk Evliliğini Sonlandırmak İçin Uluslararası ve Bölgesel Yaklaşımlar

Çocuk evliliği ile alakalı literatür ve konuşmalarda; uluslararası kurumlar, antlaşmalar ve sözleşmeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki insan hakları başta olmak üzere, çocuk hakları ve çocukların korunması sorunlarında bağışları üzerinden yaptıkları katkılardan dolayı göz ardı edilmemiştir. Devlet çalışanlarını hedef alan savunma müdahaleleri genelde hak temelli yaklaşımlar edinerek devlet görevlilerinin, uluslararası sözleşmelere ve evlenme yaşı standartlarına uyum sağlamalarını hızlandırmak amacını taşırlar (Okonofua, 2014 :193). Evliliğin devlet eliyle tasdik edilen bir kurum olması çok iyi bilinen bir gerçektir. Böylece, devletin üzerine düşen kısımda, genç kızların evlilik sorununun önlenmesindeki başarısızlık sosyal adaletsizlik göstergesidir (Sagade 2012 : 125). Önceki ifadeye dayanarak; söz edilen hak temelli müdahale, çocuk haklarının ihlallerinin önlenmesi ve müdahalesi için önemli bir etki alanıdır. Bu yüzden bu bölümdeki çocuk hakları ve çocukların korunmasına ilişkin stratejik yasama İnsan Hakları bazlı bir yaklaşım izlemektedir. Bu yaklaşım, sosyal problem olan çocuk evliliğini uluslararası, bölgesel ve ulusal insan haklarının araçlarını birlikte kullanarak bu teze dahil etmiş ve aşağıdaki alt başlıklarda açıklanmıştır.

4.4.1 Uluslararası İnsan Haklarının Çocuk Evliliği Önlemleri

Birçok uluslararası insan hakları antlaşması çocuk hakları sorununa farklı şekillerde değinmiştir. Uluslararası insan hakları antlaşmaları altında, devletler bu antlaşmalarla yükümlü görevliler olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin ilk Anayasası, Birleşmiş Milletler Bildirgesi, 1945 yılında yapılmıştır. Bildirge'nin temel amaçlarından biri ırk, cinsiyet, dil ve dinine bakılmaksızın herkesin temel insan haklarının ve özgürlüklerinin sağlanmasıdır. (Birleşmiş Milletler 1945 Yılı Bildirgesi Önsözü ve 1., 13. ve 55. Maddeleri). Evrensel İnsan Hakları Bildirisi benzer bir şekilde bireyin değerini ve saygınlığını; aynı zamanda kadın ve erkeğin eşit haklarını desteklemiştir (İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810 at 71 (1948). Bu bağlamda UDHR'nin 16. Maddesi "Yetişkin kadın ve erkeklerin evlenmeye ve aile kurmaya hakkı vardır. Her iki taraf da evlenme hakkına, evlilik boyunca ve sonlanmasında da eşit haklara sahiptir. Evlenme öncesi, evlilik sırasında ve evliliğin sona ermesinden sonra eşit haklara sahiptirler. Ayrıca evliliğe sadece tarafların özgür ve kendi iradeleri ile adım atılabileceğini vurgular. Basitçe, yeterince gelişmiş ve bilinçli kararlar veremeyecek kadar olgun olmayan tarafların evliliğe adım atamayacağını altını çizmektedir. Birçok sözleşme arasında Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) genç kızların haklarını savunan uluslararası insan hakları sözleşmelerinden bazılarıdır.

Görünüşe bakılırsa, Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) komisyonlarının devlet şahısları ile yaptıkları konuşmalarda ve gözlemlenen sonuçlara göre en çok ve sıkça dile getirilen sorunlardan bir tanesinin çocuk evliliği olduğu düşünülmektedir (Goonesehere, 2005). CRC ve CEDAW komisyonları birlikte bu iki sözleşmenin belirleyici niteliklerinin altını çizmiş ve sağlamlaştırmıştır. Kız çocukları da dahil edilerek, kadın ve kızların eşitliği için gereken çağrı bütün yaş gruplarına uygulanır. CRC spesifik olarak çocuk evliliğini yasaklamasa da, CEDAW ışığı altında CRC'ye göz atıldığında erken evliliğin aciliyetle ortadan kaldırılması gerektiği mantığı ortaya çıkmaktadır. Böylece, Zambia az önce belirtilen sözleşmelerin de arasında bulunduğu birçok sözleşmenin parçasıdır. Aşağıda tasdik edilmiş sözleşmelerin detayları görülmektedir.

Çocuk Evliliği Hakkında CRC Hükümleri:

Çocuk Hakları Komisyonu (CRC) çocukların kendi hakları çerçevesinde engelsiz bir şekilde insan haklarına dahil olmasını açıkça kabul etmektedir. Ayrıca, “çocukların fikirleri ihmal edilmemeli ve çocukları etkileyen kararlar alınırken göz önünde bulundurulmalıdır” belirtilmektedir (UNICEF, 2014). CRC kendi değerlerini, çocukları ilgilendiren diğer bütün programların da geliştirilip değerlendirmelerini yapması gerektiği gibi çocuğun kendi çıkarına odaklanmaktadır. CRC'nin 19. Maddesi “Çocukların, ebeveynlerin, vasilerin veya başka bireylerin himayesi altında olduğu sürece her türlü fiziksel ve ruhsal şiddetlerden, hasar ve istismardan, eziyetlendirmelerden ve suistimallerden ve cinsel tacizlerden korunması gerekmektedir” diye belirtmektedir. CRC ayrıca eşit eğitim ve olanaklar haklarını da korumaktadır (28. ve 29. Maddeler).

Ayrıca, 34. ve 36. maddeler her türlü cinsel istismar ve cinsel tacizden ve çocuğun refahına zarar verebilecek her türlü istismardan korunma hakkını garantilemektedir. CRC diğer bir yandan çocukların yaşama hakkını, ulaşılabilecek en üst sağlık standardını ve ayrımcılık, işkence ve insan dışı muameleden korunma hakkını sağlamaktadır. Bu hükümlerin önemi çocukları erken evliliğe sürükleyen sebeplere karşı savunmasızlığının ve aynı zamanda erken evliliğin getireceği sonuçların vurgulanmasından kaynaklanır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

CEDAW'nın 16. maddesi evlilik ve aile hukukuna ilişkin eşit haklara sahip olunmasını şart koşar. Ayrıca kadınların özgür bir şekilde evlenip, çocuk yapıp yapmama kararlarının olduğunu belirtir. Sözleşme, evlilik ve aile hayatı çerçevesinde kadınlara karşı yapılan haksızlıkların önlenmesinde üye ülkelerin gerekli önlemlerin alınmasından sorumlu olduğunu belirtir. Madde 16(1) (b) zorla evlenmeleri özellikle kanun dışı sayıp, eşlerin evlilik sırası ve evliliğin sona ermesi durumunda aynı hak ve sorumluluklara sahip olmasını garantiler (CEDAW 16(1) (b) Maddesi,1979). Ek olarak, 16(1) (b) maddesinde çocuk evliliğini yasaklayan aşağıdaki maddeler vardır:

i. Eşlerin ebeveyn olarak evlilik statüsü göz önüne alınmaksızın çocuğun menfaatine en uygun şekilde davranmalarında eşit sorumluluk ve haklara sahip olmaları gerekir

- ii. Eşlerin ebeveyn olarak özgür bir şekilde ve sorumluluk alarak çocuk sayısına karar vermek, ve eğitim durumlarına olanak sağlamak konusunda eşit haklara sahip olmaları gerekir
- iii. Eşler velilik, evlat edinme ve benzer durumlarda eşit haklara sahip olmalıdırlar
- iv. Eşler soyadı seçme ve meslek konuları dahil olmak üzere aynı kişisel haklara sahip olmalıdırlar
- v. Eşlerin mal varlığı üzerinde eşit şekilde sahiplenme, yönetme, satın alma, istifade etme ve düzenleme haklarına sahip olmaları gerekir

Ayrıca CEDAW Madde 16(2) de bahsedildiği gibi “çocuğun nişanlanması ve evliliğinin hiçbir hukuksal sonucu olmayacağı ve evlilik için asgari bir yaş belirlenmesi ve kayıt yaptırmanın resmi evlilikte sorumlu olmasını düzenleyen yasama da dahil olmak üzere tüm gerekli eylemlerin yerine getirilmesi gerekmektedir” (CEDAW 16 (2) Maddesi, 1979).

Maddde 16 sadece çocuk evliliklerini engellemekle kalmayıp ayrıca evlilikte eşitliği sağlamaktadır. Bu maddenin, CEDAW üye ülkesi olan Zambiya'nın kanunlarında, politikalarında ve uygulamalarında çocuk evliliğinin teşvik edilmesinin önüne geçilmesinde bir etken olabileceği görülmektedir. Ayrıca bu maddenin, çocuk evliliklerinde ortaya çıkan ve kişisel güvenlik veya özgürlük, eşitlik, mülk hakkı, ifade özgürlüğü ve insan dışı alçaltıcı muameleden korunma gibi temel hakların ezilmesine dayanan olumsuz durumların bastırılmasında etkili olması beklenmektedir.

Önceki kısımlarda bahsedildiği üzere, devlet taraflarının çocukların korunmasından yükümlü olduğunu belirtilen uluslararası sözleşmeleri Zambiya onaylamış ve imzalamıştır. Çocuk evlilikleriyle alakalı olarak, bahsedilen antlaşmalar ve sözleşmeler bu gibi durumların önlenmesi ve ortadan kalkmasına odaklanmıştır. Örneğin, 18 yaş altı bireylerin evlenmesine izin verilmemelidir çünkü çocuklar evlilik için gerekli olan olgunluğa ve kapasiteye sahip değildir (CEDAW 16(2) Maddesi, 1979). Ayrıca bu meselelerin İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16. Maddesinde de altı çizildiği gibi çocukların nişanlanması ve evlenmesinde hiçbir yasal etkisi olmayacak ve bu tür faaliyetlerin yapılmasında yasal asgari yaşın belirlenmesi için gerekli tüm yasalar ve düzenlemeler hazırlanacaktır.

Bu nedenle Zambiya Evlilik Kanunu'na göre kanuni evlilik yaşı hem kız hem de erkekler için 21'dir. Diğer taraftan aynı Kanun'a göre 21 yaşından genç bireyler ebeveyn veya vasilerinden yazılı izni temin etmek şartıyla evlenebilmektedir. Evlenecek olan her iki bireyin ayrıca en azından 16 yaşında olmaları gerekmektedir. Bölüm 33'e göre eğer bireyler 16 yaşından küçük ise evlilik geçersizdir. Fakat Zambiya'da nüfusun sadece küçük bir çoğunluğu

Evlilik Kanunu'na uymaktadır. Ek olarak Evlilik Kanunu'na göre kayıt olmak zorunlu olmadığı için zorunlu yaş altı evliliklerin takibi zorlaşmaktadır. Evlilik kaydı evlenecek olan iki birey hakkında önemli bilgi sunmaktadır. Bu nedenle çocuk evliliğinin önlenmesi için ülkede evlilik kaydının zorunlu hale getirilmesinin ciddi yararı olacaktır.

4.4.2. Bölgesel İnsan Hakları Araçları

Çocuk evliliği, günümüze kadar Afrika ülkelerinin birçoğu tarafından ihmal edilmiştir ve dolayısıyla hukuka aykırı ve yanlış olan bu uygulama Afrika'nın birçok ülkesinde uygulanmaktadır ve sayısız genç kız ve kadının insani hakları çiğnenmiştir. Fakat bölgedeki uygulamaların önlenmesi için 2013 yılında Birleşmiş Milletler'in ana organlarından biri olan ve herkesin insan haklarını destekleyen ve koruyan İnsan Hakları Konseyi çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için yöntemsel çözüm benimsemiştir (Rights C. F., 2015). Bu bağlamda, İnsan Hakları Konseyi çocukların insani haklarını zedeleyen erken ve zoraki evlilik gibi olguları tanımlayan güçlü bir çözüm yaklaşımını benimsemiş ve ülkelerin bölgesel ve ulusal tecrübelerini çocuk evliliği sorununun kapsamlı bir insan kaynakları yaklaşımı çerçevesinde ele almaları, etki yaratmaları ve çözümleri desteklemelerini teşvik etmektedir. Günümüze kadar birçok Afrika ülkesi çocuk evliliği sorununun ele alınması için program ve stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Zambiya, kadın ve çocuk haklarını ayrımcılığa karşı koruyan, bireylerin temel haklarından yararlanmalarını sağlayan ve bu hakları destekleyen bölgesel araçların bir parçasıdır.

Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmesi (ACRWC)

ACRWC'nin çocuk evliliği tanımı önceki bölümlerde tanımlanan tanımdan çok farklı değildir. Kavramı önceki tanımların kavramları bağlamında: çocuk evliliği insan haklarına aykırıdır. ACRWC'nin 21(2). maddesi çocuk evliliğini "kız ve erkek çocuklarının evlendirilmesi, nişanlanması yasaktır ve yasal asgari evlilik yaşının 18 olarak belirlenmesi için yürürlükte olan eylem ve düzenlemeler göz önünde bulundurulacaktır" olarak tanımlamaktadır.(1. Kısım,1 .Bölüm , ACRWC hak ve yükümlülükleri) . Bu araç sadece yasal olarak reşit olan bireylere evlenme hakkını tanımaktadır. Bu araç ayrıca düzenlemelerine uyacak şekilde, çocuklara insanîyetle, saygıyla ve onurla davranılması gerektiğini savunmaktadır. ACRWC'nin 11. Maddesi özellikle Eğitim hakkını ve eğitimlerini tamamlamadan hamile kalan çocukların eğitime devam etme haklarının sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum, Zambiya dahil olmak üzere birçok Afrika ülkesinde kız çocuklarının doğumdan sonra eğitime devam etmelerine izin vermeyen fakat erkek çocukların

eğitimlerine devam edebildiği davranışları göz önünde bulundurmaktadır. Bu uygulama kız çocuklarının savunmasızlıklarını daha da kötü duruma getirmiş ve çocuk evliliği uygulamalarının artmasına neden olmuştur.

Afrika İnsan ve Birey Hakları Sözleşmesi (ACHPR)

ACHPR Afrika'da kadın ve kızların haklarının korunmasında kullanılan ana yasal araçtır. Maputo Protokol'ünün 14. Maddesi, kadınlara üreme sağlığının da kapsandığı sağlık hakkını garantilemektedir (ACHPR Protokolü, 14.1 (a), (b), (c) ve (f) ve 14.2 (a) ve (c) Maddeleri 2 sayılı Genel yorum'un Önsözü 2014).

14.1 (f) maddesi aile planlama eğitimi hakkını tanımakta ve bu madde gereğince devletlerin sağlığına saygı gösterilmesi, korunması ve desteklenmesi doğum kontrol yöntemleri de dahil olmak üzere için gerekli doğru ve kesin bilgilerin sağlanması ile yükümlüdür. Ek olarak bu madde devlet tarafının uyması gereken aşağıdaki önerileri de sağlamaktadır:

(a) Sağlık hizmetleri sağlayıcıların ve eğitimcilerin bireylere doğru ve kesin bilgi beklenmeyen hamileliğin gerçekleşmesi durumunda uygulanan doğum kontrol yöntemlerinin başarısız olma nedenleri de dahil olmak üzere- vermeleri için eğitilmesi ve geliştirilmesi

(b) Doğum kontrol yöntemleri konusunda doğru, ulaşılabilir, kabul edilebilir ve güvenilir bilgilerin basılı şekilde veya internet, radyo, televizyon, cep telefonu uygulamaları ve diğer yardımcı hizmetler yoluyla sağlanması

(c) Sağlık kurumları, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının halka aile planlama / doğum kontrol konularında gerekli bilgilerin ve eğitimlerinin gerektiği şekilde işlerinin ehli olduklarından emin olunması

(d) Aile Planlama / doğum kontrol hakkındaki bilgilendirmelerin bilginin verildiği bölgede kullanılan dilde ve kadın, kız ve özürlü bireylerin anlayacağı şekilde verildiğinden emin olunması

ACHPR'nin kadın hakları, üreme sağlığı ve bilgilendirme konularıyla ilgili olarak çalışmalar yapmasına rağmen Zambiya'da bu konu hakkında hala daha çok çalışmanın yapılması gerekmektedir. Gençlerin Sağlığı ve Üreme açısından daha önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi hizmetlerin sağlanması ve bilgilerin verilmesi açısından gençler arasında büyük eşitsizlikler vardır. Kızlar üreme sağlığı açısından çok ihtiyaç duyulan bilgilere sahip

değildir ve dolayısıyla da sağlık açısından özellikle de üreme sağlığı açısından ciddi zararlar görmektedirler.

Afrika Birliği

2014 yılında başlatılan Afrika Birliği kampanyası çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik olan kıtanın önde gelen kampanyalarından biridir. Zambiya'nın da ev sahipliğini yaptığı "Söz'den Faaliyet'e: Odak Nokta Kadınlar" temalı "Afrika Kadınlar Zirvesi" Kasım 2015'te Lusaka'da düzenlenmiştir. Afrika'da Çocuk Evliliğinin Ortadan Kaldırılması - Birinci Afrika Kadınlar Zirvesi'nde yer alan Afrika liderleri ve diğer katılımcılar 2030 yılına kadar çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için hazırlanan faaliyet planını kabul etmiştir (International P. , 2015). Zirve'ye yaklaşık olarak Afrika kıtasından 1.100 temsilci katılmıştır. Katılımcılar arasında, sosyal gelişim ve çocuk işleri ile uğraşan onursal Bakanlar, Etiyopya, Kenya, Güney Afrika ve Zambiya ülkeleri Başkanları'nın eşleri ve eski başkanların eşleri, dini önderler, topluluk önderleri, gençlerin haklarını koruyanları, çocuk evliliğine maruz kalmış kadın ve genç kızlar vardı. Sivil Toplum Kuruluşları, Kalkınma ortakları, BM ajansları, çok yönlü ajanslar ve Çocuk Evliliği'nin Afrika'da Ortadan Kaldırılması Kampanyası'na destek veren birçok taraflar Zirve'de yer almıştır.

Dolayısıyla, Zirve'nin ana hedefi ülke, çocuk evliliğinin ülkesel, bölgesel ve kıtasal boyutta ülkelerin yaşadıkları tecrübelerini, başarılı uygulamalarını ve karşılaştıkları zorlukları birbirleriyle paylaşarak beraber ortadan kaldırmalarıydı. Günümüzde, Zirve'ye katılan birçok ülke Afrika Birliği kapsamındaki Çocuk Evliliği'nin Ortadan Kaldırılması Kampanya'sını başlatmıştır. Zirve yapısı, paydaşların, özellikle de devletlerin taahhüt etmelerini ve / veya mevcut taahhütlerini yenilemeleri ve çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması çalışmalarına yatırım yapmalarını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Zirve ayrıca üye ülkelere, paydaşlara, örgütlere, dini ve geleneksel önderlere, çocuk evliliklerinden etkilenmiş kız çocuklarına ve çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasını için çalışmalar yapan gençlere başarılarını ve karşılaştıkları zorlukları birbirleriyle paylaşabildikleri bir platform sunmaktadır. Ayrıca Çocuk Evliliğinin Ortadan Kaldırılması - Birinci Kadın Zirvesi'nde ülkeler ve paydaşlar aşağıdaki taahhütleri vermiştir:

- i. Çocuk evliliğini etkili bir şekilde yasaklayan ve önleyen yasa, düzenleme ve politikaların benimsenmesi için çalışmalar yapmak
- ii. Çocuk Evliliğinin Ortadan Kaldırılması Kampanya'sını tanıtmak ve Ortak Afrika Pozisyonu'nu tanınır hale getirmek

iii. Üye ülkelerin çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması konusunda ulusal kampanya başlatmalarını cesaretlendirmek ve onları desteklemek

iv. Çocuk evliliğini sonlandırmak amacı olan ulusal stratejilerin ve programların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için üye ülkelere yardımcı olmak

v. Üye ülkeleri, çocuk evliliği konusunda, hesap verme mecburiyetini arttırılması, takibi ve değerlendirilmesi için ulusal mekanizmaların bilgi toplama çalışmalarını desteklemek

vi. Çocuk evliliği sorununun anlaşılması ve halkın bilinçlendirilmesi için topluluklar, medya, sivil halk örgütleri, kurumlar ve özel sektör ile faaliyetler düzenlemek

vii. Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması amacını taşıyan ulusal ve topluluk düzeyindeki girişimlerin başlatılması için kaynakların hareketlendirilmesi ve çok sektörlü ortaklıkların geliştirilmesi

viii. Çocuk evliliğinin azaltılmasında başarılı olan uygulamaların ve etkili politika ve programların yaygınlaştırılması

ix. Topluluklar, özellikle de gençler tarafından yönetilen sivil halk örgütleri ile olan ortaklıkların güçlendirilmesi

Ek olarak Afrika Birliği, üye ülkelerine aşağıda gösterilen maddeleri uygulama çağrısı bulundu:

a) Çocuk evliliği ve diğer zarar verici uygulamaların sonlandırılması için kapsamlı ulusal faaliyet planlarının yapılması, fonlanması ve uygulayarak Çocuk Evliliği'nin Afrika'da Ortadan Kaldırılması konusunda olan Ortak Afrika Pozisyonu'nun faaliyete dönüştürülmesi

b) Kızların ülkeler arası hareketini sağlayan çalışmalar olmakla birlikte, asgari evlilik yaşını 18 yapan ve çocuk evliliğini açıkça yasaklayan, önleyen ve yapıldığı durumlarda cezalayan yasaların düzenlenmesi ve uygulanması

c) Tüm kız çocuklarına, özellikle yoksul ve güvensiz olanlara, dolu ve üretken bir hayat yaşamaları, bilgi, eğitim, beceri ve özgüven elde etmeleri için yatırım yapılması

d) Afrika Birliği 2063 Ajanda'sı ve Sürdürülebilir Gelişim Hedefleri (SGH) gereğince, çocuk evliliği ve zarar verici geleneksel uygulamaların ortadan

kaldırılması ve kadın ve kız çocukların güçlendirilmesi ve katılımların artırılması ile ilgili olan taahhüt gelişmelerinin, ulusal ve kıtasal düzeyde takip edilmesi

e) Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasının küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde siyasi gündemde yüksek sıralarda tutulması.

2 Temmuz 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Cenevre’de tarihte ilk kez çocuk, erken ve zoraki evlilik ile ilgili olarak önemli bir çözüm yolunu kabul etmiştir. Kabul edilen çözüm yolu, çocuk, erken ve zoraki evliliği insan hakları’nın çiğnenmesi olarak görmektedir ve zarar verici bu uygulamanın önlenmesi ve ortadan kaldırılması için yapılan çalışmaların artırılması ve çocuk evliliği kurbanlarının desteklenmeleri çağrısında bulunmaktadır.

4.5. Erken Ebeveynlik / Çocuk Evliliği Bölgesel Meclislerarası Müdahale Organı

Devlet program ve politikalarına ek olarak ulusal ve bölgesel organlar da ayrıca Zambiya’da çocuk evliliği sorununun ele alınmasında faaliyet göstermiştir. İstatistiklere göre Güney Afrika, bölgede en yüksek çocuk evliliklerinin yaşandığı yerdir. Örneğin Mozambik’te kızların %50’sinden fazlası ve Zambiya’da kızların %40’ından fazlası 18 yaşını doldurmadan evlenmektedir (SADC, 2015). Bu çalışmanın önceki bölümlerinde (2.) de bahsedildiği gibi çocuk evliliğinin etkileri çok çeşitli ve yaşamı tehdit eden türdendir. Bu nedenle 14 farklı ulusal meclisi bir araya getiren, Gelişmekte Olan Güney Afrika Ülkeleri Meclisi Forumu (SADC MF), bunun, bölgedeki ülkelerin çocuk evliliğini düzenlenmede özellikle de evlilik yaşı bakımından ele almak için onlara rehber olarak işlev göreceği düşünülmektedir. Çocuk evliliğinin ve çocuklara yönelik yapılan diğer şiddet türlerinin başarıyla ortadan kaldırılması için demokrasi’nin ve insan haklarının koruyucuları olarak kabul edilen, milletvekililerinin, toplumun sesini özellikle de kız çocuklarının seslerini duyuranlarının müdahale programlarının merkezinde koyulmasının yasaların uygulanmasında, bütçelerin kabul edilmesinde ve devletlerin sorumlu tutulmasında önemli bir sorumluluğu olmaktadır. Bu nedenle bu hedefin yerine getirilmesi için siyasi istek ve her bir devletin ve milletvekililerinin sadakat ve bağlılıklarına ihtiyaç duyulmaktadır.

SADC Milletvekilleri Forumu’nun Çocuk Evliliği Kanun Modeli

SADC Milletvekilleri forumu 1996 yılında kurulan SADC üye ülkeleri Ulusal Meclisleri’nin bulunduğu bölgesel organizasyondur. 1997 yılında SADC zirvesi devlet

başkanları ve hükümetleri tarafından kabul edilmiştir ve amacı SADC halkının ve temsilcilerininin SADC sorunlarına dahil olmalarıdır.

Bazı Afrika ülkelerinde çocuk evliliği yoğun olarak gerçekleştiği olgusu, ülkelerde mevcut kanunların bunun önlenmesinde yeterli olmadığı ve kanunların uygulanmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, “Model Kanunu” SADC bölgesindeki ülkelerin ve kanun koyucularının kullanabilecekleri bir nevi ölçüt ve araç işlevi görmektedir. Bu kanun birçok karar vericileri, yasa tasarılayıcıları, kanun koyucuları, yargı organı temsilcileri, araştırmacılar ve yöneticilerin de dahil olduğu bir süreç sonucunda geliştirilmiştir.

Milletvekilleri'nin Çocuk Evliliği'nin Ortadan Kaldırılmasındaki Rolü

İlk olarak, birçok meclis'in kanunların koyulması, politikaların yönetilmesi ve bütçelerin onaylanması gibi önemli konulardan sorumlu olması onları çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasında da önemli kılmaktadır. Milletvekilleri'nin değişimin hızlandırılması ve bu uygulamanın ortadan kaldırılmasını sağlayan çok yönlü yaklaşımı benimsemeleri bakımından çocuk evliliğinin siyasi gündemin ön sıralarında bulunması için büyük çalışmalar yapmalıdırlar (Girls Not Brides). Dolayısıyla Milletvekilleri aşağıdakileri gerçekleştirmelidir:

- Kanun yapılmasında, yasaların geliştirilmesi ve düzeltilmesinde ve en önemlisi ulusal düzeyde uygulanmasında önderlik etmelidir.
- Çocuk evliliği uygulaması açıkça yasalar ile yasaklanmalı ve çocuk evliliğinin önlenmesi ve azaltılması diğer yasalar ile de desteklenmelidir.
- Yasalar, ilişkili topluluklar, sivil halk, geleneksel ve dini önderler, gençlik hareketleri ve diğer önemli paydaşlar ile danışarak yapılmalıdır.
- Çocuk evliliği ile ilgili olan kanun ve politikalar kızların ve kadınların insani haklarından özgürce yararlanabilmeleri için daha geniş bir çerçeve kapsamına dahil olmalıdır.
- Kanunların yanında ayrıca, kanun uygulayıcıları ve kanunların uygulanmasından ve yaptırılmasından sorumlu diğer organlar da doğru bir şekilde eğitilmelidir.
- Uluslararası ve - uygulanabildiği takdirde bölgesel – yasal araçlar ve ulusal kanunlar arasında uyum sağlanmalıdır. Kanunların uygulanması ve içerikleri nüfus ve kanun koyucular ile paylaşılması sağlanmalıdır.

- Devletin çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için ulusal faaliyet planı geliştirmesi ve uygulamanın uzun dönemde ortadan kaldırılması için bilinçlendirme kampanyaları ve diğer girişimlerde bulunması sağlanmalıdır.
- Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için bakanlıklar, ulusal faaliyet planları, ulusal kampanyalar, sosyal hizmetler ve birçok diğer çabaların finanslanması için ulusal kaynakların harekete geçirilmesi ve bütçe rejimlerinin bu amaca yönelik olarak belirlenmesi sağlanmalıdır.
- Politika ve kanunların uygulanması gözetlenmeli ve çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması, evlenme riski altında olan kız çocuklarının ve evli kız çocuklarının korunması ile ilgili olan kurum ve taraflardan sorumluluk talep edilmelidir.
- Tüm sorumlu bakanlıklar nezdinde kanun tasarılarının ve uygulanma süreçlerinde çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması temelini bulunması sağlanmalıdır.
- Çocuk evliliği uygulamasının ele alınmasında çok yönlü yaklaşımın benimsenmesinin sağlanması için sivil halk topluluklarının devlet ile işbirliği yapmaları için koşullar yaratılıp yeni ortaklıklar yapılmalıdır.
- Farklı destek gruplarının kaygıları temsil edilmeli ve kız ve kadınların ihtiyaçları karşılanmalıdır.

GIRLS NOT BRIDES ARACI TARAFINDAN SUNULAN ÖNERİLER

Harekete Geçme

- Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasını destekleyen Milletvekilleri ve diğer resmi olmayan kişilerle toplantıların gerçekleşmesi ve sonrasında ülkedeki çocuk evliliği durumunun ve çok yönlü bir şekilde ele alınması konuları hakkında Milletvekilleri arasında bilincin arttırılması için ilgili komiteler arasında Meclis Duruşmaları'nın organize edilmesi.
- Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması çabaları ile ilgili olarak Milletvekilleri için forumun yapılması.
- Çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması, önlenmesi ve azaltılmasıyla ilgili bütçe dağıtım politika ve programları konuşmalarında aktif bir şekilde rol almak. Benzer bir şekilde bütçe dağıtımları, kızların tüm potansiyellerini gerçekleştirebildikleri, eğitim alabildikleri ortamın yaratılması amacını taşıyan sosyal

ve ekonomik programlar ile eğitimlerini durdurmuş kızların korunması, çocuk koruma programları, genç kız ve kadın sığınma evleri, yasal danışmanlık, psikolojik danışmanlık ve birçok farklı hizmeti sunan politika ve programların geliştirilmesi gibi program ve politikaların destekleyen bütçe dağıtımları desteklenmesi..

- Bölgedeki Sivil Halk Örgütleri ve diğer paydaşlarla buluşup çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması konusu konuşulması. Uygulanan yaklaşımların öğrenilmesi için projeler gözlemlenmeli ve bölgeler ziyaret edilmesi. Sıkıntılarını anlamak için kızlar, ebeveynler ve topluluk önderleri ile konuşulması.
- Bölgedeki yerel yönetimlerle iletişim sağlanıp çocuk evliliği ile ilgili yerel yönelteler ve tepkiler öğrenilmeli.
- Bölgede ve ülkede değişim elçisi olabilmek için çocuk evliliği bilgisinin artırılması.
- Çocuk evliliğinin önlenmesi, yönelteleri ve sonuçları hakkındaki toplum bilincinin artırılması, ortadan kaldırılması ve azaltılması için hükümetin bu çözüm bulunmasında daha büyük rol oynaması çağrısında bulunulmalı.

Sorumluluk sahibi olmak ve hesap sorulabilirlik

- Milletvekillerin tecrübelerini diğer milletvekilleri ve ilgili meclis komiteleri ile paylaşması önerilmektedir. Örneğin önemli bir konferans, eğitim, heyet ziyareti veya çocuk evliliği ile ilgili bir etkinlikten sonra kısa bir toplantı tutmak.
- Çocuk evliliği ve diğer ilgili meclis gelişmeleri ile ilgili olarak Sivil halk örgütleri ile iletişimde olunmalı. Belki onlara kısa bir bilgilendirme toplantısı yapma veya tartışma platformu kurma önerilebilir.
- Hukuk'un uygulanmasının takip edildiği ve gözlemlendiği yıllık halka açık duruşmalar yapılmalı.
- Bakan ve diğer paydaşlardan, sorumluluklarından dolayı hesap vermeleri talep edilmeli. Çocuk evliliği sorununun devlet düzeyinde ortadan kaldırılmasından sorumlu olanları ve beklenen tepkileri sorgulanmalı.
- Birleşmiş milletler kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması sözleşmesi gibi uluslararası ve bölgesel taahhütlerine sadık kalınması ve detaylı raporlar verilmesi talep edilmeli.

Bu yaklaşım çocuk evliliği sorununun ortadan kaldırılmasında en temel şartlarının, milletvekilleri arasındaki eşgüdümlü işbirliği, arttırılmış kanuni yaptırımlar ve arttırılmış toplum bilincidir. Ek olarak Girls Not Brides değişim teorisi ‘‘Sadece tek bir strateji çocuk evliliğini ortadan kaldırmayacaktır’’. Yani, çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için ve olumlu bir değişimin yapılması için, ülkelerin ve tüm Afrika’nın bir bütün olarak bütünleşmiş ve çok yönlü müdahale yöntemlerini uygulaması gerekmektedir. Güçlü, uyumlu, açıkça anlaşılabilir ve kapsayıcı bir yasal çerçevenin bu sorunun ele alınmasında etkili bir çözümün bir parçası olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, eğer bu model kızların ve ailelerin hayatlarına kalıcı bir değişim getiriyorsa bundan sadece SADC değil tüm kıta faydalanacaktır.

Zambiya Meclisi üyelerinin çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için gösterdiği kararlı çaba ve bağlılığının neticesinde uygulamanın suç olarak kabul edilmesi yasası hükümetten geçmiştir. Bu nedenle yasanın uygulamaya başlanmasından sonra çocuk evliliği durumları büyük bir hızla azalacak ve vajinal fistül, HIV vakaları ve doğum ölümleri gibi beraberinde getirdiği olumsuz olaylar da azalacaktır. Ek olarak, Cinsiyet ve Çocuk Gelişimi Bakanı Prof. Luo SADC İnsan, Sosyal Gelişim ve Özel Programları haber bülteninde Bakanlık olarak Ulusal Cinsiyet Politikalarını çocuk evliliği uygulamasının da ele alındığından emin olmak için gözden geçirdiklerini ve çocuklarla ilgili olan kanunların uyum içinde olmalarını sağlayan Çocuk Kanunu Tasarısının kabulünü müzakere ettiklerini belirtti.

4.6. Çocuk Evliliği’nin Zambiya Toplumunda Ortadan Kaldırılması için Kullanılan Yaklaşımların Tasarlanmasında ve Uygulanmasında Karşılaştığı Zorluklar / Engeller

Çocuk evliliği ortadan kaldırılması için mücadelenin verildiği büyük bir sorundur. Karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması kolay bir iş değildir ve birçok yerel, ulusal ve uluslararası organlar bu sorunla ilgilenmektedir. Bu sorunun azaltılmasında çok sayıda sorunla karşılaşmaktadır. Çocuk evliliği sorununun büyümesi ile ilgili olarak yapılan organize çalışmalarından bu çalışmanın hemen hemen her bölümünde bahsedilmiştir. Çocuk evliliği günümüzde Zambiya’da çokça üzerinde durulduğu bir konudur. Her gün medya ve diğer ilgili örgütlerin yayımladığı raporlarda çocuk evliliği konusundan bahsedilmektedir.

Birçok durumda, devlet, sivil halk ve birçok diğer ilgili grup çocuk evliliği sorununun ele alınmasında önemli rol oynamıştır fakat bunlardan bazıları amaçlarını genişletmekte ve

hedefleri açıkça görülmemektedir. Devletin çocuk evliliği sorununun azaltılması için ulusal düzeyde strateji belirlemesi, bu stratejinin gerçekte kesin olarak uygulandığının garantisini vermemektedir. Çocuk evliliği'ni ele alan kapsayıcı çok yönlü bir stratejinin uygulanması maliyetlidir ve görünüme göre devletin sahip olduğu kaynaklardan çok daha çok insan ve finansal kaynak ile kapasite gerektirmektedir. Benzer bir durumda Mısır ve Nepal'ın Ulusal Strateji geliştirmelerinde yapılan araştırmalar, çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasında ortaya çıkan ulusal faaliyet plan maliyetlerinin yapılan faaliyetlere ekonomik bir değer vermesi açısından gerekli olduğunu fakat aynı zamanda devletlerin gerekli teknik uzmanlığa sahip olmamaları nedeniyle çoğu zaman uzmanları dışarıdan getirtmeleri gerekmektedir ve bu nedenle maliyet daha da artmaktadır. Aynı durum Zambiya için de geçerlidir.

Buna ek olarak Zambiya'nın bölgesinde bakanlıkların ve hizmet örgütlerinin merkezi olmadıkları ve ilsel ve ilçesel düzeyde yönetildikleri görülmekte ve karar verilmesi ve kaynak dağıtımının yerel düzeyde yapılmasına neden oldukları görülmektedir. Bu bilgiler ışığında merkezi olmayan yapılar toplumun birçok bölümünde sosyal değişim ve gelişimin yavaş yavaş yerel düzeyde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Sağlık, eğitim, kanun yaptırımı, sosyal refah ve diğer hizmetlerde durum böyle olacaktır. Fakat çalışan ve kaynak yetersizliğinden dolayı bunun gerçekleşmesi sağlanamamıştır. Daha önce de belirtildiği gibi finansal kaynakların yetersizliği proje ve programların uygulanmasını önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. Ekonomik sınırlandırmalar ve ülkenin Dünya Bankası nezdinde 2011 yılında düşük gelirli ülke olarak sınıflandırılmasından dolayı geleneksel fon sağlayıcıların / donörlerin yeterince kaynak sağlamaması, olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bütün bu olgular, çocuk evliliği sorunu ile ilgili olan müdahalelerin ve programların uygulanmasında önemli bir engel oluşturmaktadır.

Zambiya'da çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması ve kız çocuklarının yaşamlarına olan etkilerinin araştırılması için kampanyaların yapılmasını sağlayan çevre ve ortamı sağlamayan siyasi iradenin olmasına rağmen, şimdiye kadar çocuk evliliği sorununu ele alan girişimlerin donörler, sivil halk kuruluşları ve diğer paydaşlar tarafından irdelenmeye tabii oldukları söylenmektedir. Çocuk evliliği sorununun ele alınmasında ulusal bir stratejinin veya kampanyanın geliştirilmesi hükümet gündeminin ön sıralarında yer almaktadır. Fakat yine de sorunun çözülmesinde zorluklarla karşılaşmaktadır. Mevcut zorluklar arasında, çocuk evliliğine neden olan ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal engellerin ele alınmasında kullanılan etkili müdahalelerinin güçlendirilmesi ve artırılmasıdır. Örneğin, müdahalelerin bazıları devlet ve paydaş taraflar tarafından uygulandığı fakat finansal sınırlandırmalar nedeniyle iyi

bir şekilde güçlendirilmediği ve yeterince arttırılmadığı söylenmektedir. Dolayısıyla bu müdahale ve programların özellikle çocuk evliliğinin sıkça rastlandığı kırsal bölgelere ulaşması için güçlendirilmeli ve arttırılmalıdır. Örneğin, gençlerin üreme sağlığı ihtiyaçlarını karşılayan programların uygun bir şekilde uygulandığından ve hizmetlerin herkese sunulduğundan emin olmak için bu politika uygulamaları gözetilmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte, güçlenmesi gereken diğer programlar arasında kadın güçlendirme fonu, gençlik fonu ve çok kullanımlı alanlar ve tarım destek programları sayılabilir. Bu nedenle oldukça büyük ölçüde nüfusa ulaşan programların planlanması ihtiyacı bulunmaktadır. Durum böyle olunca çocuk evliliği gerçeği ve vahim sonuçları bu ihtiyacı daha da önemli bir hale getirmiştir.

Ek olarak, çocuk evliliği sorununun ortadan kaldırılmasında karşılaşılan bir diğer önemli etken de bilinçsizliktir. Birçok durumda, uluslararası donörler belli bir topluluk için topluluk sakinlerinin izni olmadan proje hazırlamaktadır. Topluluk ve aile önderlerinin, donörlerin amaçları ve gerçekleştirmeyi amaçladıkları hedeflerinin neler oldukları hakkında bilgilendirilmelidir. Kendi çocuklarını finansal kazanç uğruna sattığı durumlarda, ebeveynlerin de bu tür bir değişime karşı çıkacaktır. Bu nedenle toplumun bakış açısının değiştirilmesi için uzun dönemli, yoğun ve etkili bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Günümüze kadar bu tür çalışmalar fazla sonuç elde edememiştir. Elimizdeki bilgilere göre Luapula devleti UNFPA'dan aldığı destek ile aile planlama tanıtımı ve dağıtımını kapsamında şimdiye kadar 56 uzun dönemli aile planlama metodları sağlık işçisi, 49 acil doğum ve yenidoğan hizmet işçisi ve 1001 toplum hizmet elçisi yetiştirmiş fakat toplum arasında bilgi iletişimi açısından daha düşük başarı göstermiştir (Mulenga, 2010).

Çocuk evliliği sorunun ortadan kaldırılmasında karşılaşılan önemli engellerden biri de Zambiya'nın hukuk sistemidir. Temelde, çocuk evliliği ile karşılaşılan sorunların ana nedeni yaşa ve yasal ile örfi hukukun onayına dayanmasıdır. Çünkü, geleneksel evliliklerde örf hukuku anayasal hukuka göre üste çıkmaktadır ve geleneksel evlilikler ve yerel mahkemelerde çoğunlukla kullanılmaktadır. Yasal evlilik yaşının 21 olmasına rağmen bu evliliklerin birçoğu örf hukukuna göre yapılmaktadır. Açık olarak söylemek gerekirse, örf hukukuna göre kız ergenliğe ulaştığında evliliğe hazır olmaktadır. Diğer taraftan yasal çerçevede 16-20 yaş arası bireylerin evlenmesi için ebeveynlerinin onayını almaları gerektiğini belirtmektedir. 16 yaşından küçük olan herkesin reşit olmadığı kabul edilmektedir ve reşit olmayan biriyle cinsel ilişkiye girilmesi 25 yıla kadar hapis cezası olan önemli bir suç teşkil etmektedir (Watch., 2002).

Görünüşe göre Zambiya Evlilik Kanunu Birleşmiş Milletler CEDAW ve CRC tarafından tüm üye ülkelere önerilen zorunlu evlilik kayıtlarını kapsamamaktadır. Zambiya gibi birçok toplumda çoğu evlilik örf hukukuna göre yapılmakta veya kızın hamile kaldığı durumlarda zorla onu hamile bırakan çocukla evlendirilmektedir. Bu nedenle evliliklerin kayıt altına alınması zorlaştırılmaktadır. Evlilik Kanunu'nda çocuklar hakkında hükümlerin bulunmaması ülkedeki çocuk evlilikleri yüzdeliklerini kesinlikle bilmek ve bu olguları kontrol etmek zorlaşmaktadır.

Ek olarak, çocukların evlenmesi durumu, geleneksel ve sosyo-kültürel açıdan ‘çocuk’ farklı tanımlandığı için daha da karmaşık hale gelmektedir. BM Çocuk Hakları ve Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Sözleşmeleri'ne göre ‘çocuk’, yasal reşit yaşı daha az olmamak kaydıyla 18 yaşını doldurana kadar herkes çocuktur (Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Anlaşması 2. Maddesi, 1999). Görünüşe göre Zambiya bu anlaşmaları 1990 ve 1992 yıllarında imzalamış fakat Zambiya içeriğinde hala ‘çocuğun’ tanımına ilişkin bir tanım bile bulunmamaktadır. Bu tanımın, yasal ve düzenleyici çerçeveye göre farklılık göstermektedir. Örneğin eğer bir kişi sürücü ehliyeti almak istiyorsa, o kişi 16 yaşında reşit olmaktadır. Ulusal Vatandaşlık Kayıt kartı'nın alınması açısından bireyler 16 yaşında reşit olmaktadır. Eğer bir birey hastaneye kabul edilmek istiyorsa o birey 14 yaşında reşit olmaktadır. Oy verme açısından bakacak olursak bireyler 18 yaşında reşit olmaktadır. Söylenenlere göre köylerde yaşayanlar ergenliğe ulaştıklarında reşit olmaktadır. Bütün bu zorluk ve engeller hayatı zehir olmuş birçok genç kızın yaşamını iyileştirmeye çalışan müdahalelerin başarılı bir şekilde düzenlenmesini ve uygulanmasını zorlaştıran etkenlerdir.

4.7. Paydaşların; Bölgesel, Uluslararası ve Ulusal Organların Zambiya'da Erken Ebeveynlik ve Çocuk Evliliği'ni Ortadan Kaldırmada Ulaştıkları Başarılar

Çok çeşitli Çocuk Evliliği koşullarının daha önce de ayrıntılı olarak belirtildiği bölgesel, uluslararası ve ulusal kurumların İnsan Hakları açısından incelenmesi, uygulanan araçlar ve öneriler / sözleşmeler erken ebeveynlik ve çocuk evliliği sorunlarını ele almada ne kadar başarılı olmuştur? Bu sorunun sorulmasının başlıca nedeni toplumun farklı alanlarında uygulanan bu yaklaşımların / stratejilerin temelde ne kadar başarılı olduklarını anlamaktır.

Genel olarak, Zambiya da dahil olmak üzere Afrika'nın ve dünyanın çoğu ülkesi çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için geliştirilen uluslararası ve bölgesel araçların yaklaşım ve önerilerini uygulamıştır. En dikkate değer olanlar CEDAW ve CRC önerileridir.

UN CEDAW ve CRC'nin Asgari Evlilik Yaşı Kanunları gereğince 2013 yılından itibaren ülkelerin gözden geçirilmiş önerileri dikkate almak zorundadır. Kısacası, iki önemli anlaşma olan CEDAW ve CRC Anlaşmalarının anlaşmalara taraf olan Ülkeleri'nin uygulaması zorunlu olan önerileri aşağıdadır:

- Yasal evlilik yaşının hem erkek hem de kız çocukları için 18 yaş olarak yükseltirilmesi
- Bölgesel, örfi ve dini kanunları federal / sivil hukuka uyarlanması
- Tecavüz suçunun taraflardan birinin rızası olmadan cinsel ilişkiye girmek olarak tanımlanması
- Erken evlilik yapanlara karşı yaptırımların sağlanması için vakaların incelenmesi ve uygulayanların yasal takibata alınması ve cezalandırılması
- Asgari evlilik yaşı açısından hem kız hem de erkekler arasındaki tüm eşitsizliklerin ortadan kaldırılması
- Zorunlu evlilik kayıtlarının tüm evliliklerde uygulanması
- Kızların çıkarlarının ön sırada tutulması, özellikle de eğitim haklarından faydalanmalarının ön sırada tutulması
- Asgari evlilik yaşı konusunda izin alınsa bile istisnalara yer verilmemesi
- Kızlara karşı zoraki ve erken evlilik gibi zorlamaların yapılmasının meşrulaştırılması için din özgürlüğünün kullanılmaması.

Bu nedenle, Zambiya'nın yukarıda bahsi geçen uluslararası ve bölgesel sözleşmelerde üye olmasından dolayı Zambiya hükümetlerinin uluslararası kurumların önerilerini kabul etmesi ile çocuk evliliği ve erken ebeveynlik gibi sorunların ortadan kaldırılmasında önemli bir katkıda buldukları öne sürülebilir. Bu kurumlar tarafından sunulan öneriler çoğunlukla kız ve kadın haklarının korunması ve yükseltirilmesi konuları hakkında olmuştur ve tüm yasal çerçeveler kapsamında asgari evlilik yaşının tutarlı bir tanımını geliştirmiştir. Bu da ulusal devletlerin örfi hukuk ile medeni hukukun uyumlaştırılması çağrısıdır. Bu öneriler ayrıca, taraf devletlerinin eğitim, bilgi ulaşılabilirliği, temel ihtiyaçlar, vb. konularda erkek ile kadın ve erkek ile kız çocukları arasında eşitliğin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun ışığında, Zambiya'da eğitim alanındaki eşitsizliğin ele alınması için %50-%50 Kayıt Politikası benimsenmiştir. Ayrıca, eğitim düzeyinde bir müdahale olan ve hamile kalmış olan kız

çocuklarının yeniden okula devam etmelerini sağlayan Yeniden Eğitime Devam Etme politikası kız çocuklarının eğitime yeniden kazandırılması açısından olumlu bir işarettir. Ek olarak, kızlara eğitim burslarının sağlanması, evlenmeden hamile kalan ve eğitimlerine devam edemeyen kızların sayısı çok olmasına rağmen, kızların eğitim almaları açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi bu araçlar, tüm evliliklerin kaydolmasını ve çocuk evliliğini uygulayanların cezalandırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, insan hakları kurumlarının devletlerin önerilere uymalarını sağlama konusundaki kararlı çabalarının, uluslararası ve bölgesel düzeyde çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için önemli bir katkıda bulunmuştur. Fakat görünüşe göre, Zambiya’da evlilik kayıtlarının zorunlu olmaması, devletin uluslararası önerilere uymadığını göstermektedir. Evlilik kaydı medeni hukuk gerekliliklerine göre yapılan evliliklerde uygulanabilmekte, fakat örfi hukuka göre yapılan evliliklerde ise bu uygulama yapılamamakta ve dolayısıyla gözetim yapmak da zor olmaktadır. Bu zorluk veya zaaf çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için geliştirilen hedef ve amaçların elde edilmesini ve etkilerinin azaltılmasında kullanılan önlemlerin etkili olmasını engellemektedir.

Ulusal düzeye indirmediği zaman Zambiya, Toplumsal Cinsiyet ve Çocuk Gelişimi Bakanlığı, çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları ve benzer Örgütler ile beraber toplumun hareketlendirilmesi ve bilinçlendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Birçok köyün önde geleni çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması savaşında bu tür örgütlerle işbirliği yapmıştır. Bu bireylerin çoğu kız çocuklarını bu tür evliliklerden kurtarmak ve onların normal sosyal ve eğitim hayatlarına geri dönmeleri için önemli derecede çaba göstermiştir. Bazıları ayrıca çocuk evliliğini uygulayanları cezalandırmıştır. Örnek olarak 2013 yılının Nisan ayında Devlet, Sivil Toplum Kuruluşu ortaklığı ve Kabile Şefleri ve Geleneksel İşler Bakanlığı önderliğinde başlatılan kampanya gösterilebilir. Kampanya kapsamına diğer 10 bakanlık ve DFID, Ford Fonu, Graça Machel Trustu, UNICEF, UNFPA ve USAİD tarafından da desteklenmiştir. Başlatıldığında kampanyanın ana amacı Zambiya’daki geleneksel önderlerin bölgelerinde kız çocuklarının çocuk evliliğinden yasal olarak korunması için kanun ve politikaların uyumlaştırılmasında önderlik yapmaları idi. Kampanya’nın kapsamı günümüzde genişletilmekte ve çok yönlü müdahalelerin uygulanması için beş yıllık bir ulusal faaliyet planı geliştirilmektedir.

Zambiya'nın Ulusal stratejisi, çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasında uygulamanın hem nedenlerini hem de sonuçlarını ele alan çok yönlü ve bütüncül bir yaklaşım kullanması açısından kendine özgü bir stratejidir. Strateji ayrıca, çocuk evliliğinin önlenmesi ve azaltılmasına ilişkin işbirliği, koordinasyon, yönetim ve hizmetlerin sağlanması için stratejik yönlendirmeyi ve önceliklerin ana hatlarını belirtmesi açısından da önemlidir.

Ek olarak, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının bu yaklaşımları ayrıca evli kızların yaşadıkları zararlı etkilerini azaltmış ve onlara sosyal destek ile yaşam olanakları sağlamıştır. Örneğin, Zambiya Nüfus Konseyi'nin de videosunda da görüldüğü gibi AGEP tarafından gerçekleştirilen bir deneme projesi (Hayallerim Yıkılmaz) ile özgüveni artan çoğu kızın nasıl banka hesabı açacağını ve nasıl tasarruf edeceğini öğrendiğini göstermiştir (Council, P., 2015). Görünüşe göre üreme sağlığı hizmetleri ve aile planlama konularında bazı bölgelerde ulaşılabilirlik ve ödenebilirlik açısından çok az başarı elde edilmiştir. Fakat yukarıdaki belgeselde de gösterildiği gibi AGEP'in yaptığı bir rapora göre, insanlar bir nebze de olsa cinsel ve üreme sağlığı veya HIV hakkında bilgilendirilmiş ve aile planlama hizmetleri de ulaştırılabilmektedir.

BÖLÜM V

ÖNERİ, ÖZET VE SONUÇ

5.1. Öneriler

Çocuk evliliği, günümüzde toplumumuzu etkileyen bir asalaktır ve birçok kişinin kaygısını uyandırmıştır. Geriye dönüp baktığımızda aklımıza takılan soru, ‘‘Madem bu kadar kişi bu sorundan kaygılanıyor, o zaman niye sonuçları görmüyoruz?’’ sorusudur. Kız çocuklarına ait uluslararası açılış törenimiz bulunmakta ve törenin ana teması çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasıdır. 11 Ekim 2012 tarihine ait istatistiklere göre 18 yaşını doldurmadan evlenen kızların sayısı 70 milyon idi. Mademki birçok farklı örgüt bu sorunu çözmeye çalışmakta, bu sayı neden bu kadar yüksektir? Yukarıda bahsettiklerimize dayanarak, Girls Not Bride, Birleşmiş Milletler Kurumları, Zambiya Yargı Kanunları, Sivil Toplum ve birçok bölgesel ve uluslararası organların hepsi çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması konulu proje ve program uygulamış fakat çocuk evliliği ülkede sıkça karşılaşılan bir olgudur.

Çocuk evliliği sadece Zambiya'nın sorunu değildir, bu sorun hala dünyanın birçok ülkesini özellikle de gelişmemiş, gelişmekte olan ve düşük geliri ülkelerde daha sık görülmektedir.

Çocuk evliliği sorununun azaltılmasını farklı bir açıdan ele almak istiyoruz.

Birçok kişi çocuk evliliğine ve sonuçlarına yoğunlaşarak teoriler geliştirmekte, neden ve sebeplere dikkat etmemektedir. Eğer nedenlerden bahsediyorlarsa bile bunu sadece yüzeysel olarak yapmaktadırlar. Aşağıda yazılan öneriler, hem çocuk evliliği sorununun toplumdaki gelişim sürecini hem de sorunun gelecekte nasıl ele alınabileceği ile ilgilidir. Önerilerin teferruatlı ve yorucu olmamaları amaçlanmaktadır. Onlar, başlangıç noktasıdır ve gelecek için bir temel oluşturmaktadır.

1. Servetin eşit olarak dağıtılması: Ülke kaynakları sadece başkan, bakanlar kurulu ve diğer nüfus sahibi kişilerin elinde değil tüm ülke ile paylaşılmalıdır. Kendi anasının açlıktan öldüğüne şahit olan bir kızdan oturup da hiçbirşey yapmaması ya da evsiz ve işsiz olan bir ailenin çocuk evliliği ideolojisinin ortadan kaldırılması fikrine bağlı kalması beklenemez. Devletler, çoğunlukla Afrika devletleri, önderlik rollerini ve sorumluluklarını unuttular ve günümüzde sadece kendi çıkarlarını gözetlemektedir.

Çocuk evliliği ideolojisinin ortadan kaldırılması için devletlerin vatandaşları ile işbirliği yapmaya başlaması ve iyi önderlik göstermesi gerekmektedir. Bu sürecin işe yaraması için devletin, vatandaşlarının refahını toplumun her açısından öne çıkarması gerekmektedir. Örneğin, teşvikler sağlamalı, genç nüfusuna istihdam yaratmalı ve kaynakların vatandaşları arasında eşit olarak dağıtımını sağlamalıdır.

2. Etki sahibi zenginlerin hedeflenmesi: Eğer zengin bir kişi fakir bir genç kıızı zenginliği ile etkileyip onunla evlenmesine ikna ediyorsa bunu nasıl durdurabilirsin? Eğer Zambiya devleti ve diğer örgütler çocuk evliliğini gerçekten ortadan kaldırmak istiyorsa ilk olarak toplumdaki birkaç zengin ve etki sahibi grubun zenginliklerini ve güçlerini çocukları sağlıklarından ve eğitimlerinden alı koymak için kullanmaları halinde yaratacağı olumsuz etki hakkında bilinçlendirilmelidir.

3. Başlık Parası: Başlık parası yıllar boyunca yoksul ailelerin maddi gelir elde etmelerinin bir yoluydu. Başlık parası sorunu sadece günümüzün bir sorunu değildir. Kaynağı tarihe dayanmaktadır fakat günümüzde yoksulluk düzeyi arttığı için toplumda daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu nedenle, kızlar hedef alınmadan önce veya çocuk hakkında öneri yapmadan önce başlık parasına ilişkin geleneksel / örfi kanunların hedef alınması, yanlışların ve yarattıkları olumsuz etkilerinin anlaşılması ve insanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Eğer yapılabiliyorsa, mevcut çevreye / duruma uyarlanmalıdır.

4. Dini Toplum: Son zamanlarda din dünyanın en büyük sorunlarından birini oluşturmuştur. Kadınlara aşağılık kompleksini, erkeklere itaati ve erkeklerin üstünlüğünü aşılamaştır. Birçok genç kıza erkeklerin himayesi altında doğdukları anlatılmaktadır. Bu nedenle çocuklar, daha küçüklükten beri zarardan korunmak için her zaman bir erkeğe ihtiyaç duyduklarını düşünmektedir. Dolayısıyla da onları koruyacak birine sahip olmak için evlenmeye yatkındırlar. Evlenmedikleri durumlarda da erkek arkadaş ediniyorlar, bu da çoğu zaman hamile kalmalarına neden olmaktadır. İlk olarak dini önderler ele alınmalı ve çocuk evliliği sorunu bilincinin arttırılması için bir araç olarak kullanılmalıdır.

5. Kanunların düzeltilmesi ve yaptırılması: Devletin ilgilenmesi gereken diğer taraf da kanunların düzeltilmesi ve yaptırılmasıdır. Zambiya gibi bir ülkenin birbirileriyle çelişen kanunları olmamalıdır. Örfi hukuk ile medeni hukuk uyum içinde olmalıdır. Eğer medeni hukuka göre bireylerin evlenmesi için en az 21 yaşında olmaları gerekiyorsa, ne ulusal ne de uluslararası etkenler buna müdahale edememelidir. Eğer böyle bir şeyin olması gerekiyorsa, o zaman sağlam nedenlerle

gerekçelendirilmeli ve ancak devletin onayı alınarak yapılabilir. Yani, yavaşlatma sürecinin aksamadan yürümesi için Zambiya'nın çocuk evliliğine ilişkin kanunları gözden geçirilmelidir. Kanun yaptırım organları da yapılan kanunları açık bir şekilde uygulamalıdır. Zorunlu evlilik kayıtları ihtiyacı hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Çocuk evliliğinin de ortadan kaldırılması için de bireylerin evliliklerini kayıt etmelerinin izlenebileceği bir altyapı yapılmalıdır.

6. Erkek ve kız çocuklarının, ebeveynlerin ve vasilerin eğitilmesi: Çocuk evliliği uygulaması genç kız ve erkek çocuklarının hayatlarına ve refahlarına olumlu etki yaratan eğitimi elde etmelerini engelleyen önemli bir engeldir. Çocuk evliliği ayrıca, kadın erkek ve ailelere de sosyal, fiziki ve psikolojik etki yaratmaktadır. Çocuk evliliği oranının azaltılması için ebeveynler ve gençlerin hakları, kanunlar ve uluslararası normlar hakkında eğitilmelidir. Çocuk gelinler ve ebeveynler çocuk evliliğinden caydırmakla kalmayıp ayrıca evlilikte her iki tarafın da eğitim, sağlık ve hareket özgürlüğü gibi temel haklardan faydalanmasını destekleyen uluslararası standartlar hakkında bilinçlendirilmelidir.

Çocuk evliliği uygulamasıyla ilgili tarafların eğitilmesinden önce ilk olarak yukarıda bahsedilen sorunlar ele alınmalıdır. Çevredeki sorunlar var oldukça bireylerin fark yaratmaları ve hedeflerine ulaşmaları imkânsızdır. Eğer bireyler fark yaratmada başarı gösterebilirler bile, sürdürülebilir bir değişim sağlaması gereken etkenler yapılmadığından dolayı eninde sonunda başarısız olacaklardır. Zambiya'da çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması sadece devletin, toplumun ve etki sahibi olan azınlık grupların işbirliği ile gerçekleştirilebilecektir.

5.2 Özet

Bu çalışma, dünyanın birçok yerinde de görülen çocuk evliliği uygulamasının Zambiya'da azaltılmasında kullanılan müdahaleleri eleştirel açıdan değerlendirmektedir. Bu uygulama genç kızların ve kadınların insani haklarını ihlal etmekte ve hayatlarını birçok yönden olumsuz olarak etkilemektedir. Çocuk evliliği uygulamasının erkek çocukların da haklarını ihlal etmesine rağmen bu olguya kız çocuklarında daha çok rastlandığından dolayı beraberinde getirdiği sonuçların kız çocuklarını daha çok etkilediği de bir gerçektir. Bu nedenden dolayı, devlet uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle uygulamanın azaltılması önlemleri, politikaları, yaklaşımları ve stratejileri geliştirmiştir.

İnsanların durumlarının iyileştirilmesinde politika, program ve stratejilerin ulusal düzeyde geliştirilmesi, düzenlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi için uluslararası ve

bölgesel sivil toplum kuruluşlarının devlet ile yüksek düzeyde işbirliği içinde çalışmaları gerekmektedir. Bu nedenle, çocukların ve gençlerin haklarının artırılması ve korunması sorumluluğu yukarıda bahsi geçenlerin üstündedir. Çocuklar toplum arasında hakları en çok ihlal edilen kesimdir çünkü çoğu zaman eğitimleri durdurulmakta, çocuk evliliğine zorlanmakta, şiddet görmekte, refahları, fiziki ve psikolojik sağlıkları ve bazen hayatları bile sürekli tehlike altındadır.

Yapılan araştırmalara göre çocuk evliliğinin gerçekleşmesinin nedeni çocukların, aile, topluluk ve toplum düzeyinde korunmamasıdır. Yine de BM mecliseleri ve devlet toplantılarında çocuk sorunları odak noktası olmuştur. Bu da çocuklar ve çocuk evliliği ile ilgili kanunların yaptırılmasına ve politikaların yapılmasına önyak olmuştur.

Çocuk evliliği etkilerinin azaltılmasında uluslararası, bölgesel ve ulusal organlar tarafından verilen dikkatin artmasına rağmen yaratılan etki, çocuk evliliğinin kız çocukları üzerindeki etkisi ve sonuçlarından çok daha küçüktür. Daha önce de değerlendirildiği gibi bunun nedenlerinden biri Evlilik Kanunu'nda olan yasal boşluklardır. Temel olarak hukuk, insanların davranışlarını kontrol eden ve düzenleyen ve toplumda istenilen değişimin gerçekleşmesi için kullanılan önemli bir araçtır. Fakat mevcut Evlilik Kanunu ne ülkedeki insanların davranışlarını kontrol etti ne de istenilen değişimi gerçekleştirdi. Diğer bir deyişle ülkede çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasında uzun zamanlar boyunca uğraşlar verilmekte fakat uygulamanın sıklığı gün geçtikçe artmaktadır.

Zambiya'nın yasal sistemi ülkede yüksek oranda çocuk evliliğinin gerçekleşmesine katkıda bulunan bir etken olarak da görülebilmektedir. Evlilik durumlarında örfi hukuk bireylerin işlerine daha çok gelmekte ve bu nedenle birçok insan köylerde örfi hukuk altında evlenmektedir. Örfi hukuk'a göre evlilik yaşı 21 olduğu Medeni Hukuk'un aksine kızların ergenliğe ulaştığında evliliğe hazır olduklarını belirtmektedir. Örfi hukukta 16 yaşına kadar, bireylerin evlenmesi için ebeveynlerinin onayı alınmalıdır. Bu nedenle, yani yasal çerçevedeki boşluklardan dolayı çocuk evliliği sorunu gerektiği gibi ele alınamamıştır. Dolayısıyla önceki bölümde de önerildiği gibi çocuk evliliği sorununa karşı başarı elde etmek için hukuklar arasındaki farklılıkların düzeltilmesine yönelik Evlilik Kanunu'nda düzeltmeler ve iyileştirilmeler yapılmalıdır.

Bu çalışma ayrıca gençler arasında hamilelik ve çocuk evliliği gibi olgularla, bilgi eksikliğinden ve üreme sağlığı hizmetlerine ve programlarına ulaşamamazlıktan dolayı yüksek oranda karşılaşıldığını göstermektedir. Bunların genç kızların ve doğmamış veya yeni

doğmuş bebeklerin de hayatlarında önemli sorunlar yarattığı görülmüştür. Bu nedenle çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması ile ilgili müdahalelerin ve programların uygulamalarının ölümcül sonuçlarına katlanacak olan onlar olduğundan dolayı genç kızlar üzerine yoğunlaşması gerekmektedir. Bununla beraber, okula geri dönme politikası gibi mevcut hükümet tarafından uygulanan politikaların beklenen sonuçları ve etkiyi yaratmamıştır. Önceki bölümlerde de gösterildiği gibi okula geri dönme şansı tanınan gençlerin okula geri dönmeyi seçtiği ve bu politikadan yararlanmak isteyen genç kızların, okula geri dönme şansları olacağını bildikleri için evlilik öncesi cinsel ilişkiye girdikleri gözlemlenmiştir.

Çocuk evliliği sorununun etkili bir şekilde ele alınması için ve beklenen etkilerin gerçekleşmesi için, hem kız hem erkek çocukların ihtiyaçlarını karşılayan etkili, program, strateji ve yaklaşımların uygulanması gerekmektedir. Gençlere onları meşgul edecek ve birçok yönden güçlendirecek iş olanakları sağlanmalı, mesleki eğitimler verilmeli ve rekreasyon merkezleri yapılmalıdır. Bu şekilde çocuk evliliğine doğru götüren, aşırı içki kullanmak, fuhuşa başvurmak, okuldan kaçmak v.b. gibi uygunsuz davranış sergilemeleri önlenecektir.

5.3 Sonuç

Özetlemek gerekirse bu çalışmanın amacı, çocuk evliliği uygulamasının Zambiya'da azaltılmasında kullanılan müdahaleleri eleştirel açıdan değerlendirmektir. Görünüşe göre çocuk evliliği gibi bir toplumsal sorunun eleştirel analizinin yapılması, özellikle de Zambiya'nın toplumsal yapısına ve Evlilikle ilgili olan kanunların uygulanış tarzına sahip düşük-orta gelirli bir ülke hakkında yapılması oldukça zordur. Çocuk evliliğinin kız çocuklarının hayatları üzerinde ve genel olarak toplumun üzerinde yarattığı etkilerin azaltılmasında verilen, çabalar uluslararası ve bölgesel araçlar ile devlet, sivil toplum kuruluşları ve paydaşlar tarafından çeşitli müdahale politikalarının, yaklaşımların ve stratejilerin uygulanmasına sebep olmuştur. Örneğin, kız çocukları hayatlarının çocuk evliliği ve cinsiyete dayalı şiddet gibi uygulamalardan korunması için bu tür uygulamalar Zambiya hükümeti tarafından temel insan hakları ihlali olarak kabul edilmiş ve birçok uluslararası araç ile bölgesel anlaşma kabul edilmiştir.

Ayrıca devlet çocuk evliliği etkilerinin azaltılması için Sivil Toplum Kuruluşlarının yardımlarıyla çocuk evliliğinin ortadan kaldırılması için Ulusal Kampanya başlatmıştır. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi bu kampanya'nın kız çocuklarını, ailelerini ve

toplulukları etkilemiş ve dolayısıyla birçok geleneksel önderler yetki alanlarında çocuk evliliğini yasaklamış ve çocuk evliliği yapmış bazı çocuklar okula geri döndürülmüştür.

Malesef, küresel anlamda, Zambiya’da da durum aynı olmak üzere, çok az sayıda çocuk üzerine evliliğinin önlenmesi programı değerlendirmesi yapılmıştır. Fakat yukarıda incelenen ve anlatılan programlar dahil olmak üzere evliliğin geciktirilmesi ile kadın ve kızların hayatlarının iyileştirilmesi konularında ve birçok diğer konular hakkında umut verici sonuçların elde edilmesinde olumlu yaklaşımların, girişimlerin ve çabaların gösterildiğini görülmektedir. Örneğin, gençlerin cinsel üreme hizmetlerinin iyileştirilmesi için bu alanın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Zambiya Nüfus Konseyi tarafından yapılan AGEP Programı, kız çocukları için alanın oluşturulması ve sağlık hizmetlerini sunan diğer ekonomik teşviklerin yapılması için çaba sarf etmektedir. Yine de, bu programın daha çok yol kat etmesi gerekmektedir.

Son gelişmelerde Zambiya devleti, uluslararası, bölgesel ve ulusal organların işbirliği ile çocuk evliliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik hem çocuk evliliğinden etkilenen çocukların hem de etkilenme riski altında olan çocukların haklarını koruyacak, arttıracak ve çocuk evliliği sorununu bütünsel ve çok yönlü bir şekilde ele alan bir yaklaşımla çözmeye çalışan Ulusal Strateji geliştirmiştir.

Umarız bu çalışmalar ile beklenen sonuçlar elde edilecektir.

Bununla birlikte, daha önce de bahsettiğim gibi Zambiya’daki durumun ele alınması için önerebileceğim en iyi yaklaşımlar toplumun her boyutu ile çocuk ve kadınların hayatları ile ilgilenen çok sektörlü yaklaşımlardır. Zambiya gibi bir ülke için sorunu sadece bir boyutundan ele almak yeterli değildir. Örneğin, okula geri dönüş politikasının çocuk evliliği oranlarını düşürmesi yerine, çocuk evliliği ile erken hamilelik oranlarını arttırmıştır. Bunun nedeni de çocukların, hamile kaldıktan sonra yine okula devam edebileceklerinin bilmeleridir. Bu nedenle ülkede olumlu sonuçların elde edilmesi için yaklaşımların sorunu ele alırken hayatın ve toplumun tüm boyutlarına dikkat göstermelidir. Araştırmalara göre sorunu sosyal, ekonomik, eğitim, toplumun aktifleştirilmesi v.b. gibi farklı sektörleri kapsayarak ele alan çok yönlü yaklaşımlar büyük ölçüde en olumlu sonuçları elde etmiştir. Ayrıca ulusal çocuk evliliğinin ve etkilerinin ortadan kaldırılması kampanyalarının çocukları evlenmeye zorlayan ve hayatlarını ciddi bir boyutta olumsuz olarak etkileyen bazı olumsuz kültürel uygulamaların azalmasını sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Ayodele, G. V. (2014 : 3). The Socio-Economic Effect of Early Marriage in North Western Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences* Vol 5 No 14 , 1-11.
- Bhatti, F. F. (1999). Domestic Violence and Health of Pakistani women. *Gynaecology and Obstetrics* 195 , 1-65.
- Bhende, A. (1994). 'A study of Sexuality among Adolescent Girls and Boys in Underprivileged Groups in Bombay' . *Indian Journal of social work* , 1-55.
- Blackwell, L. a. (2002: 9). Learning Family formation and Dissolution. *Wider Benefits of Learning research Report No 4. , 1-36.*
- Brides, G. N. (n.d.). The Role of Parliamentarians in Ending Child Marriage. *Girls Not Brides Role- of- Mps- Toolkit , 1-22.*
- Brown, G. (2012 : 6). out of wedlock into school:Combating chil marriage through educaion. london: the office of gordon and sarah brown.
- Cagatay, N. (1998 : 6-7, MAY). social development and poverty elimination division. gender and poverty- wp 5 , pp. 1-23.
- Caroline Harper, N. J.-M. (2014 : 4). Unhappily ever after. *Overseas Development Institute , 1-8.*
- Commission, Z. L. (2002:52). Report to the Minister of Justice on the restatment ofc ustomary law project . Lusaka: ZLDC.
- Council, P. (Director). (2015). *My Dreams Cannot Be Broken: Adolescent Girls Empowerment Program [Motion Picture]*.
- DENZLER, K. (2015 :1, october 14). *Human Rights Now Bog*. Retrieved November 03, 2015, from Amnesty International.
- Diamond, B. A. (1999). Marital Dissolution among the 1958 British Birth Conhort: the role of cohabitation. *Population Studies* 53 , 19-38.
- Diana, M. e. (2014 : 28-29). interventions to prevent OR reduce violencen against women and Grls: A systematic Review of Reviews. *Women's voice and Agency 2014 NO 10,Gender Equality and Development , 1-60.*
- Fund, I. M. (2007: 218). *Zambia: Poverty Reduction Strategy Paper*. lusaka: International Monetary Fund, 2007.
- Ghosh, B. (2011:307-326). Child marriage, Community, and Adolescent Girls: The Salience of Trandition and Modernity in the Malda District of West Bengal. *Sociological Bulletin* Vol 60.No2 , 307-326.
- Giddens, A. (2001 : 173). *Sociology 4th Edition*. UK: Polity Press.
- Girls Not Brides. (n.d.). *A Theory of Change on Child marriage*. *Girls Not Brides, , 1-7.*
- Girls, I. P. (2007). Ending child marriage. *International Planned Parenthood Federation and the Forum on Marriage and the Rights of Women and Girls , 1-32.*

- Girls, I. P. (2007 : 9). Ending child marriage. IPPF , 1-36.
- Girls, I. P. (2007 : 15). Ending Child Marriage A Guide for global policy action . International Planned Parenthood Federation and the Forum on Marriage and the Rights of Women and Girls , 1-36.
- Goonesehere, S. (2005). Women's and children's rights in a human right based approach development. Division policy -working paper , 1-56.
- Gupta, L. R. (2014 : 9). The State of World Population 2014. new york: Prographics, Inc.
- ICRW. (2004). Child Marriage and Domestic Violence. india: International Commission on the Rights of Women.
- International, C. (2015 : 26). Vow of poverty 26 Countries Where Child Marriage Eclipses Girls' Education. Chicago: Care International.
- International, C. (2015 : 26). Vows of poverty 26 Countries Where Child Marriage Eclipses Girls' Education. Chicago: Care International.
- International, P. (2015, December 28). African leaders agree to end child marriage by 2030. Retrieved June 8, 2016
- International, P. (2015 :1-40). Getting the evidence:Asia and Child Marriage Initiatives Summary Report. Thailand: Plan International .
- Julian Gayfer, M. J. (2012: 11-12). Cross Programme Gender Evaluation. United kingdom: IOD PARC.
- Kapungwe, A. K. (2003 :11). Traditional Cultural Practices of Imparting Sex Education and the Fight against. African Sociological Review, 7, (1), 2003, pp.-00. , 1-12.
- kauser, A. G. (2015-1). Impact of Educated Mother on Academic Achievement of her Children: A case Study of District Lodhran- Pakistan. Journal of Literature, Languages and Linguistics ISSN 2422-8435 An International Peer-reviewed Journal Vol.12 , 1-10.
- Kenneth.C.Land, A. C. (2011:281). Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research. London New york: Spring Science and Business media.
- Kurz, S. J. (2007). A global Analysis of Factors and Programs. New Insights on preventing Child Marriage , 1-60.
- Luombe, C. M. (2008: 34). Advancement of Children's Rights and the education budget in Zambia. 1-96.
- Margarete. Greene, P. (2014 : 7). Ending Child. Ford foundation , 1-30.
- Maswika, R. K. (2015 : 58). Minimum Marriage age Laws and the prevalence of Child Marriage and adolescent Birth: Evidence from Sub-Saharan Africa. Guttmacher insitute. international perspective on Sexual and Reproductive Health. Volume 41,Number 2 , 58-68.
- McClearly, s. H. (2015 :70). Child Marriage: A Critical Barrier to Girls's Schooling and Gender equality in Education. The Review of Faith and International Affairs , 68-80.

- Mensah, V. P. (2015 :2). African Union Regional Capacity Building Training On Ending Child Marriage and other Harmful Traditional Practices (HTPs). Lusaka: victo and victors.
- Michau, L. (2005). Violence against women: Good practices in. UN Advancement of women , 1-13.
- Mulenga, N. (2010). 'Marrying off young girls is a Tradition Here'. IRIN , 1-9.
- Mushibwe, h. P. (2014 P 86). What are the Effects of Cultural Traditions on the Education of women? (The Study of the Tumbuka People of Zambia). Anchor Academic Publishing (aap_verlag).
- Mutombu, N. &. (2010). Review of the re-entry policy. Lusaka: Ministry of Education.
- Mvududu, S. (2002). Lobola: It's Implications for women's reproductive rights. 1-55: Weaver Press, Zimbabwe.
- Mwansa, A. (2011: 13). Re-entry to School after Giving Birth: An Evaluation of the Process used to Design and Implement Policy in Zambia. Consortium for Research on Education Access, Transition and Equity , 1-44.
- Nations, T. U. (september 1995). Beijing Platform for Action, Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing. United Nations Womens.
- Nkhata-Mushota, C. (2014 : 29). Media brief on ending child marriage in zambia. Lusaka: Panos Institute Southern Africa.
- Nkhata-Mushota, M. C. (2014 : 14). Media Brief on ending child marriage in Zaöbia. The Media Brief , 1-37.
- Nkosi, S. (2011: 33). Lobola: Black students' perceptions of its role on gender. A research report s , 1-124.
- Okonofua, F. (2014 :193). confronting the challenge of Reproductive Health in Africa: A text book for students and developemnt practitioners. Benin : BrownWalker Press.
- Pobi, N. O.-O. (2003:42-43). Early marriage and poverty:. In C. Sweetmen, Gender, Development and Marriage (p. 105). UK: Oxfam GB.
- Post, T. (2014, November 21). Eastern Province tops in child marriages. Lusaka, usaka, Zambia.
- Purnima, M. (1991). socialisation of indian women in their childhood: An Analysis of Literature. Indian Journal of social work81 .
- Quentin Wodon, S. P. (2015). The Economical impact of child marriage. international center for women on reseach .
- Ralph, s. L. (1995). Female Sexual Autonomy and Human Rights. Havard Human Rights Journal 201 .
- Restless Development. (2014). Teenage Pregnancy in Zambia. Lusaka: Restless Development : A Youth Led Development Agency.

Right, A. C. (2014). General Comment No. 2 on Article 14.1 (a), (b),(c) and (f) and Article 14. 2 (a) and (c). African commission on human and people's rights, 1-18.

Rights, C. F. (2015, June 19). African Union Commits to Ending Child, Early and Forced Marriage. Chile, Africa, Latin America & Caribbean.

Rights, U. H. (1990 pp 1). Convention on the Rights of the Child. Convention on the Rights of the Child, (pp. 1-15). new york.

Rothchild, J. (2006:7). Gender trouble makers. Education and Empowerment in Nepal. New york & London: Routledge.

Sagade. (2012 : 7). Child Marriage in India-Socio-legal Human Rights Dimention. New Delhi: Oxford press.

Sagade, J. (2012:14). Child Marriage in India- socio-legal and Human Rights Dimensionsbsecond edtion. New Delhi: Oford press.

Sibanda, M. (2011). married too soon: child marriage in zimbabwe. married too soon: child marriage in zimbabwe , 1-22.

Simona, m. a. (2015 p 1). Intimate Partner Violence (IPV) in Zambia:. Rockville, Maryland, USA: ICF International.

Stromquist, P. N. (1990 :98). Women and Education Women and Illiteracy: The Inter-play of Gender Subordination and Poverty. Comparative Education Review Vol. 34, No. 1, Special Issue on Adult Literacy , 95-111.

Susheela, R. S. (1996:148-157, December). Guttmacler institute. Retrieved february 03, 2016, from <http://www.jstor.org/stable/2950812>

Tembo, M. &. (2008 : 4). Extent and Impact of Child Marriage in 4 Districts of Mansa, Chadiza, Chibombo and Mazabuka in Zambia. lusaka: Plan Norway NORAD.

Towards SADC Model. (2015). The Sentinel volume 1 , 1-19.

UNDP. (2014). Zambia Ups Progress in Human development. Lusaka: UNDP zambia.

UNICEF. (2005). Early Marriage: A Harmful Traditional Practicie. UNICEF.

UNICEF. (2014). 25 Years of The Convention on the child. 25 years of the convention on the child. is the world a better place for children? , 1-122.

UNICEF. (2014 : 83). The state of the World's Children Numbers,2014. New york: UNICEF.

United States Department of State • Bureau of Democracy, H. R. (2014 :1-5). Zambia international religious freedom report. United States Department of State • Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor.

USAID. (2014 :64). Acting on the Call 2014 . USAID.

USAID. (2014: 1-164). Acting on the Call. Ending Preventable Child and Maternal death. USAID.

USAID. (2008 : 5). Mobilizing Married Youth in Nepal to Improve Reproductive Health: The Reproductive Health for Married Adolescent Couples Project. ACQUIRE Evaluation and Research Studies , 1-47.

Walker, J.-A. (2012 : 233). Early Marriage in Africa – Trends, Harmful Effects and. African Journal of Reproductive Health, 2012, 16(2) , 231-240.

Watch., H. R. (2002). vi. shortcomings and risk factors within the legal framework. suffering in silence , 1-8.

WHO. (2012). Child marriage – a threat to health. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

WHO. (2005). Multi-country Study on Women’s Health and Domestic Violence. Geneva: World Health Organization.

Willingen, R. a. (1997 : 287). Education and the subjective quality of life. Journal of Health and Social Behaviour 38 , 275-297.

Winthrop, E. M. (2015: 32). today’s challenges for girls’ education . global economy & development , 1-96.

Winthrop, K. a. (2015: 3, june). today’s challenges for girls’. global economy & development working papaer 90| 2015 , pp. 1-96.

World, (2011) Learning for All: *Investing in People’s Knowledge and Skills to Promote Development*. Washington DC: The World Bank, World Bank Group Education Strategy 2020

Zambia, P. C. (2015). Is agep building assets for vulnerable girls in zambia? preliminary research findings . brief- agep, adolescent girls empowerment program , 1-2.

Zambia, R. o. (2006). A prosperous Middle-income Nation. Zambia Vision 2030 , 1-42.

İNTERNET KAYNAKLARI:

(URL1): (countryfactsheetZambia: www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2015/06/factsheet-zambia-national-strategy-may-2015.pdf).

(URL2):

(<http://www.ohchr.org/document/issues/women/WRGS/forcedmarriage/NGO/GirlsNotbrides.docx> -1 Kasım 2015 tarihinde ulaşılmıştır).

(URL3): (www.daily-mail.co.zm/?p=40082 5 Kasım 2015 Tarihinde ulaşılmıştır)

(URL4): (2014a, http://www.unicef.org/protection/57929_58008.html ‘den ulaşılabılır, 12 Kasım 2015 tarihinde ulaşılmıştır).

(URL5): [BTI 2014¹ Zambiya Ülke raporu] erişim: http://www.btiproject.org/uploads/tx_itao_download/BTI_2014_Zambiya.pdf

(URL6): Zambiya_GenderProfile_FINAL_April 2015.pdf [erişim 16-11-2015]

(URL7): (UNICEF: http://www.unicef.org/infobycountry/malawi_statistics.html#90.)

(URL8): (<http://www.postzambia.com/news.php?id=4091#sthash.MEKH7bh3.dpuf> sitesinden 23-11-2015 tarihinde erişildi (Post, 2014)).

(URL9): (kaynak: <http://middleeast.about.com/od/humanrightsdemocracy/a/child-brides.htm> son erişim tarihi - 22 Mart 2016).

(URL10): <http://www.hrc.org.zm/index.php/human-rights-sitesinden> alınmıştır [08-06-2016]).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Clara Mofya Kabembo
Uyruğu : Zambiyalı
Doğum Yeri ve Tarihi : Lusaka, Zambia 07/ 05/ 1983
Telefon : 05535251287
Faks :
e-mail : mofyakabembo@yahoo.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Matero Girls High School, Lusaka, Zambia	2002
Üniversite	: Women's University in Africa, Harare, Zimbabwe	2012
Yüksek Lisans	: Selçuk Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü	2012
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2012	Potter's House Orphanage and Outreach Organisation	Projec Müdürü

UZMANLIK ALANI
 Sosyoloji

YABANCI DİLLER
 İngilizce ve Türkçe

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR